

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Ramunės Steponavičiūtės,

V kurso, baudžiamosios justicijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Autorystės pasisavinimo sudėties analizė

Vadovas: prof. dr. Armanas Abramavičius

Recenzentas: dr. Marius Aidukas

Vilnius

2016

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. AUTORIŲ TEISIŲ BAUDŽIAMOJO TEISINIO REGULIAVIMO IŠTAKOS IR ISTORINĖ RAIDA.....	5
1.1. Autorių teisių baudžiamosios teisinės apsaugos raida pasaulyje.....	5
1.2. Autorių teisių baudžiamosios teisinės apsaugos raida Lietuvoje.....	8
2. NUSIKALTIMŲ INTELEKTINEI IR PRAMONINEI NUOSAVYBEI SAMPRATA IR SISTEMA.....	14
3. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO SUDĖTIES ANALIZĖ.....	20
3.1. Autorystės pasisavinimo objektas ir dalykas.....	21
3.1.1. Autorystės pasisavinimo objektas.....	22
3.1.2. Autorystės pasisavinimo dalykas.....	24
3.2. Autorystės pasisavinimo objektyvioji pusė.....	38
3.3. Autorystės pasisavinimo subjektas.....	45
3.4. Autorystės pasisavinimo subjektyvioji pusė.....	51
4. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO KVALIFIKUOTOS SUDĖTIES ANALIZĖ (BK 191 STRAIPSNIO 2 DALIS).....	53
5. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO ATRIBOJIMAS NUO PANAŠIŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ IR KITŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ.....	57
5.1. Pirmojo skyriaus poskyris Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo civilinės teisės pažeidimų.....	57
5.2. Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo administracinių teisės pažeidimų.....	60
5.3. Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo kitų nusikaltimų intelektinei nuosavybei.....	61
5.4. Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo turtinių ir kitų nusikaltimų.....	62
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	65
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	68
SANTRAUKA (lietuvių kalba).....	79
SUMMARY (anglų kalba).....	79
PRIEDAI.....	80

ĮVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Intelektinės nuosavybės reikšmė šiuolaikinėje žinių ir ekonomikos visuomenėje yra neginčijama. Vienareikšmiškai pripažįstama, kad jos teisinė apsauga – būtinas inovacijų, socialinės, ekonominės ir kultūrinės pažangos garantas, o sunkiausių pažeidimų atveju reikalingas ir baudžiamosios teisinės apsaugos mechanizmas, kurio svarba pripažįstama visame pasaulyje: jau 2003 metais M. Kiškio ir G. Šulijos daryta užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų analizė rodo, kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai kriminalizuoti praktiškai visose išsivysčiusiose valstybėse, įskaitant JAV bei Europos Sąjungos valstybes.¹ Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – ir BK) taip pat yra įtvirtintas atskiras skyrius „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, kuriame šiuo metu baudžiamoji atsakomybė numatyta už penkias nusikalstamas veikas (BK 191-195 str.). Vienas iš šių nusikaltimų – autorystės pasisavinimas (BK 191 str.).

Vis dėlto, nerimą kelia tai, jog statistiškai šio skyriaus normos vis dar taikomas retai: nusikalstamų veikų daugiausiai užregistruojama pagal BK 192 straipsnį, tuo tarpu kiti šio skyriaus straipsniai yra beveik netaikomi, įskaitant BK 191 straipsnį „Autorystės pasisavinimas“, kurio atvejų per visą naujojo BK galiojimo laiką užregistruota tik 17 (žr. 1 lentelė). Didžioji dalis pagal šį straipsnį pradėtų ikiteisminių tyrimų buvo nutraukti Lietuvos Respublikos baudžiamoją proceso kodekso (toliau – BPK) 3 arba 212 straipsnio pagrindais; į teismą nagrinėti perduotos tik kelios bylos (žr. 2 lentelė). Tai nereiškia, kad ši nusikalstama veika nėra vykdoma, – maži statistinių duomenų skaičiai greičiau byloja apie galimą didelį veikos latentiskumą ir visišką abejingumą autorių teisių pažeidimams, kuris visiškai nestebintų, turint omenyje Lietuvoje vyraujančią nepagarbos intelektinei nuosavybei atmosferą ir vėluojančias Vakarų Europos idėjas.

Vis dėlto nepakankamai dėmesio šiai problematikai skiriama ir baudžiamosios teisės moksle – intelektinės nuosavybės pažeidimai Lietuvos teisės doktrinoje ir viešojoje erdvėje paprastai analizuojami būtent civilinės teisės kontekste, o baudžiamosios teisės doktrinoje dažniausiai apsiribojama intelektinės nuosavybės objektų piratavimo klausimais bei šios problematikos analize. Šis darbas aktualus baudžiamosios teisės teorijai tuo, kad jame analizuojama nepopuliari tema – autorystės pasisavinimo sudėties ir kitų autorystės teisės pažeidimų analizė, į juos gilinantis būtent iš baudžiamosios teisės pusės. Pažymėtina, kad ateityje būtina analizuoti ir visų kitų šio skyriaus veikų sudėtis bei atkreipti dėmesį į galimą teisės taikytojo nesugebėjimą tinkamai aiškinti ir taikyti šio skyriaus normų, kurios doktrinoje beveik neaiškinamos, o įstatymų leidėjo – dažnai keičiamos.

¹ KIŠKIS, M., ŠULIJA, G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse. *Teisė*, 2003, Nr. 49, p. 53.

Šio rašto **darbo tikslas** – išnagrinėti autorystės pasisavinimo sudėtį ir probleminius veikos kvalifikavimo klausimus bei įvertinti baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą teisinio reglamentavimo tinkamumą ir sudėties požymių pakankamumą šiuo metu galiojančioje BK 191 straipsnio redakcijoje doktrininiais, praktiniais, istoriniais ir lyginamuoju aspektais.

Darbo uždaviniai – išnagrinėti visus autorystės pasisavinimo sudėties elementus – objektą, objektyviąją pusę, subjektą ir subjektyviąją pusę – ir su jų nustatymu susijusią problematiką; išnagrinėti autorystės pasisavinimo sudėties požymių, įtvirtintų straipsnio dispozicijoje, dinamiką istoriniu aspektu nuo pirmųjų teisės normų, kriminalizuojančių autorystės pasisavinimą, atsiradimo iki šių dienų; palyginti Lietuvos baudžiamąjį teisinį nusikaltimų intelektinei nuosavybei reguliavimą su užsienio valstybių baudžiamuoju įstatyminiu reguliavimu ir pateikti pasiūlymus dėl galimo veikos sudėties požymių tobulinimo.

Objektas. Darbe analizuojama BK 191 straipsnyje įtvirtintos veikos sudėtis remiantis keturiais sudėties elementų skirstymu į objektą, objektyviąją pusę, subjektą ir subjektyviąją pusę. Išsamiai analizuojamos autorių teisių baudžiamąjo teisinio reguliavimo ištakos ir istorinė raida bei autorystės pasisavinimo sudėties dinamika iki šių dienų. Taip pat aptariama bendra nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistema ir autorystės pasisavinimo vieta joje, Lietuvos baudžiamąjį teisinį reguliavimą lyginant su užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais. Remiantis veikos sudėties požymiais, autorystės pasisavinimas atribojamas nuo panašių nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų.

Nors tarptautinio teisinio reguliavimo reikšmė autorių teisei yra neginčijama ir tai nuolat pabrėžiama gausioje ši reguliavimą analizuojančioje autorių teisių doktrinoje, vis dėlto dėl ribotos darbo apimties daugiausia orientuojamasi būtent į Lietuvos Respublikoje galiojančius ar anksčiau galiojusius autorių teises reglamentuojančius nacionalinės teisės aktus ir jų analizę, o tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai aptariami tik tiek, kiek tai būtina nacionalinio baudžiamąjo teisinio reglamentavimo tendencijų ar konkrečių autorystės pasisavinimo sudėties požymių aiškinimui, kai nacionaliniai teisės aktai galimai neįgyvendina tarptautinių reikalavimų.

Tyrimo metodai. Vienas iš svarbiausių tyrimo metodų – istorinis, analizuojant intelektinės nuosavybės ir autorių teisių baudžiamąjo teisinio reguliavimo raidą bei autorystės pasisavinimo sudėties požymių dinamiką nuo XIX amžiaus iki šių dienų. Taip pat taikomas teleologinis tyrimo metodas, aiškinantis BK 191 straipsnio konstrukciją lėmusias priežastis. Lyginamasis metodas taikomas, analizuojant Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamąjį įstatyminį reguliavimą intelektinės nuosavybės apsaugos srityje, taip pat dabartinę normos konstrukciją ir veikos sudėtį lyginant tiek su Lietuvoje anksčiau

galiojusiomis autorystės pasisavinimo sudėtimis, tiek su dabar galiojančių kitų nusikaltimų sudėtimis, siekiant juos atriboti tarpusavyje. Taip pat naudojami lingvistinis, mokslinės literatūros analizės, loginis – analitinis metodai, gramatiškai aiškinant straipsnio dispozicijoje vartojamas sąvokas, analizuojant jų apraišką praktikoje bei pateikiant doktrinoje galiojančias nuostatas įvairiais su autorystės pasisavinimu susijusiais klausimais.

Darbo originalumas. Magistrinių bei kursinių darbų, disertacijų ar straipsnių, rašytų šia tema, kol kas nėra. Taip pat iki šiol nėra sistemiškai išanalizuoti ir viso nusikaltimų intelektinei nuosavybei instituto baudžiamieji teisiniai reguliavimo ypatumai, atsižvelgiant į principines intelektinės nuosavybės teisės nuostatas, todėl šiame darbe analizuojama ne tik autorystės pasisavinimo sudėtis, bet ir visų nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistema. Taip pat pateikiama iki šiol netirta šio nusikaltimo istorinė raida, aprašant straipsnio dispozicijas ir jų pakeitimus nuo carinės Rusijos laikų iki šių dienų.

Svarbiausi šaltiniai. Autorystės pasisavinimo sudėties ir jos raidos analizė atliekama pasitelkiant 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK), 1961 m. baudžiamąjį kodeksą (toliau – 1961 m. BK), taip pat juos lydinčius *travaux preparatoires*. Analizuojant carinės Rusijos laikotarpio teisinį reguliavimą ir jo dinamiką, remtasi Rusijos teisės mokslininkų darbais ir, kiek buvo įmanoma, pirminiais istoriniais šaltiniais (istorinių teisės aktų kopijomis). Požymių, įtvirtintų šio nusikaltimo sudėtyje, aiškinimui pasitelkiamas Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau – ir ATGTĮ), kaip pagrindinis įstatymas, būtent Lietuvoje reglamentuojantis visus svarbiausius su autorių turinėmis ir neturinėmis teisėmis susijusius klausimus bei inkorporuojantis į nacionalinę teisę reikšmingiausius tarptautinius bei Europos Sąjungos teisės aktus. Struktūriškai žingsnis po žingsnio išskaidant ir analizuojant autorystės pasisavinimo sudėtį, remiamasi šią sudėtį bei kitus su autorių teisėmis susijusius klausimus analizuojančia baudžiamosios ir civilinės teisės doktrina. Darbe daugiausia remiamasi trimis išsamiausiai ir autorystės pasisavinimo sudėties analizei aktualiausiai doktrinos šaltiniais: baudžiamojo kodekso komentaru apie autorystės pasisavinimą, kurį pateikia G. Ivoška, P. Švedo disertacija dėl gretimo – BK 192 straipsnio – aiškinimo² ir V. Mizaro monografija „Autorių teisė“, kurioje išsamiai išanalizuoti įvairūs su veikos sudėties požymių aiškinimu susiję klausimai. Taip pat remiamasi ir kitų mokslininkų darbais (R. Birštonas, M. Kiškis, G. Šulija, A. Nevera, J. Usonienė, A. Vileita ir kitais), o kur įmanoma – naudojamos ir teismų praktika.

² ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.

1. AUTORIŲ TEISIŲ BAUDŽIAMOJO TEISINIO REGULIAVIMO IŠTAKOS IR ISTORINĖ RAIDA

Istorinė intelektinės nuosavybės teisės raida nuo pat pirmųjų autorių teisių apsaugos normų atsiradimo pasaulyje yra ypač reikšminga dabartiniam teisiniam reguliavimui ir jo suvokimui. Istoriškai susiformavęs autorių teisių apsaugos sistemų dualizmas lemia šių dienų vieningo intelektinės nuosavybės baudžiamajo teisinio reguliavimo minimumą tarptautiniu lygmeniu. Tik istorinė šio instituto raidos analizė leidžia nustatyti priežastis, dėl kurių taip sunku suderinti baudžiamąjį teisinį reguliavimą autorių teisių srityje, paliekant autorystės pasisavinimo klausimus iš esmės vien nacionaline prerogatyva.³

1.1. Autorių teisių baudžiamosios teisinės apsaugos raida pasaulyje

Autorių teisių, kaip jas suprantame šiandien, teisinio reguliavimo raidos pradžia siejama su XVIII amžiumi, o konkrečiai – su knygų spausdinimo mašinos išradimu, dėl ko atsirado poreikis saugoti autoriaus teisę atgaminti kūrinį, kadangi pelnytis iš svetimų kūrinių spausdinimo (leidybės) ir pardavimo pasidarė greita ir paprasta.⁴ Pirmasis pasaulyje rašytinis autorių teisių apsaugos įstatymas, pripažinęs autoriaus turtines teises (konkrečiai – atgaminimo teisę) į išleistą kūrinį, buvo priimtas Anglijoje 1709 m. (įsigaliojo 1710 m.), jis vadinamas Anos Statutu (angl. – *The Statute of Anne*).⁵ Autorių teisių apsauga jame, be kūrinio išleidimo, dar sieta su tam tikrais papildomais formalumais – turėjo būti atlikta knygos registracija ir uždėta *copyright* žyma, nurodant pirmojo išleidimo metus ir teisių turėtojo vardą (tiesa, šie formalumai vėliau panaikinti, tačiau nuo to laiko atsirado ir dabar žinomas „©“ žymuo, nurodantis turtinių teisių turėjimą).⁶ Šioje teisės sistemoje autorių asmeninėms neturtinėms teisėms skiriamas nedidelis dėmesys ir pagrindinis vaidmuo tenka ne autoriui, o asmeniui, kuris į leidinio gamybą investuoja kapitalą (t. y. tam, kas finansuoja ir organizuoja kūrinio sukūrimą,

³ Pramoninės nuosavybės teisės vystymąsi aptarti šiuo atveju nėra prasmės, kadangi pasaulyje ji vystėsi ir buvo perimta gana vieningai: pirmasis pramoninės nuosavybės (konkrečiai – patentų) įstatymas priimtas 1623 m. Anglijoje, jis vadinamas Monopolijų statutu (Angl. *Statute of Monopolies*), vėliau patentų teisė stipriai vystėsi Amerikoje, kurios idėjos ir apsaugos principai pasiekė visą pasaulį. Plačiau žr. MILLER, A. R., DAVIS, M. H. *Intellectual property. Patents, Trademarks, and Copyright*. St. Paul, Min.: West group, 2000. p. 4-9.

⁴ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 83-85.

⁵ Pilnas pavadinimas – angl. *An Act for the Encouragement of Learning, by Vesting the Copies of Printed Books in the Authors or Purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned*. ŠVEDAS P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2011, p. 29.

⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 86.

priklauso ir autorių teisės į kūrinį).⁷ Jungtinės Amerikos Valstijos pasekė angliškąjui reguliavimu ir numatė panašias taisykles.⁸ Tuo tarpu Prancūzijoje XVIII a. pabaigoje šis institutas formavosi visai kitais pagrindais, autorių teisę laikant iš esmės prigimtinės nuosavybės teise, kylančia ne viešosios valdžios leidimu, o iš prigimtinių teisių; čia kūrinys pripažintas labiausiai teisėta, neliečiama ir labiausiai asmeniška nuosavybe – rašytojo mąstymo vaisiumi, o jo apsaugos pradžia laikytas ne teisinių formalumų įvykdymas (registracija ar pan.), bet būtent sukūrimo faktas.⁹ Analogiškai, tik keliais dešimtmečiais vėliau, autorių teises ėmė reglamentuoti ir Vokietija bei Rusija.¹⁰ Tokiu būdu susiformavo dvi skirtingos autorių teisių apsaugos sistemos – anglų-amerikiečių (angl. *copyright*) ir kontinentinės Europos arba, tiksliau tariant, Prancūzų (pranc. *droit d'auteur*) sistema, besiremiančios skirtinga koncepcija: *copyright* sistema orientuojasi į komercinės naudos siekimą, o *droit d'auteur* – į autoriaus interesų apsaugą.¹¹

Taigi, priimant bet kokį teisės aktą tarptautiniu lygmeniu autorių teisių srityje, tektų nustatyti tokius apsaugos standartus, kurie būtų suderinami tiek su *copyright*, tiek su *droit d'auteur* sistema. Kol kas bendras jų „vardiklis“ – turtinio pobūdžio intelektualinės nuosavybės objektų apsauga. Iškeliant autorių neturtinių teisių, taip pat ir autorystės pasisavinimo svarbą į lygiavertę padėtį, būtų pažeidžiama *copyright* tradicijos esmė, įpareigojant ginti ir saugoti tai, kas jai svetima. Dėl šių priežasčių tarptautiniu lygmeniu nepriimtas nei vienas teisės aktas, įpareigojantis baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis ginti neturtinius autorių interesus. Jų apsaugą apsiriboja civilinio teisinio pobūdžio reguliavimu jau nuo XIX a. pabaigos – pirmasis tarptautinis teisės aktas šioje

⁷ BIRŠTONAS, R. *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 55.

⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 86-88.

⁹ *Ibidem*, p. 87-88.

¹⁰ *Ibidem*, p. 89-90.

¹¹ *Ibidem*, p. 88. Šioje vietoje atkreiptinas dėmesys ir į *droit d'auteur* tradiciją palaikančių valstybių įstatymų, reglamentuojančių autorių teises ir gretutines teises, vertimus į anglų kalbą, kaip vieną populiariausių užsienio kalbų visoje Europoje: anglų kalba atstovauja *common law* valstybes, kuriose galioja *copyright* sistema su jai būdingu į turtines teises orientuotu sąvokų turiniu, mat sąvoką *copyright* čia reikia suprasti labai tiesiogiai – tai „teisė kopijuoti“, atitinkanti turtinę autoriaus teisę atgaminti kūrinį. Tokiu būdu *droit d'auteur* valstybių „Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas“ yra verčiamas į „*Copyright and related rights law*“, kuris jau vien savo pavadinimu iškreipia kontinentinės autorių teisės esmę: akcentas nuo kūrinio ir jo autoriaus, kaip esminių šios teisinės apsaugos vertybių, perkeliamas į atgaminimo teisę, kuri yra turtinė autoriaus teisė, tik išplaukianti iš autorystės teisės. Sąvoka *related rights*, kaip pastebi V. Mizaras, taip pat gali būti kebli, nes ji būdinga *copyright* sistemai, tuo tarpu tiesioginis „gretutinių teisių“ vertimas, kaip jas supranta *droit d'auteur* valstybėse, yra *neighbouring rights*. Pažymėtina, kad dauguma objektų, kuriuos *droit d'auteur* valstybės pripažįsta gretutinių teisių objektais, *copyright* sistema laiko autorių teisių objektais. Dėl to *neighbouring rights* institutas jiems visai nereikalingas, o prie *related rights* paprastai priskiriamos visos kitos teisės, kurių neapima autorių teisės (pvz., atlikėjų teisės, duomenų bazių gamintojų teisės, *droit de suite* teisė, leidėjų teisės ir kt.) [MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 28]. Dėl šių priežasčių, siekiant tinkamai interpretuoti kontinentinių valstybių įstatymų turinį, jeigu nėra galimybės juos skaityti originalo kalba, pravartu pasitelkti jų vertimus į kitas kalbas, neatstovaujančias *common law* (ir kartu *copyright*) sistemos.

sirtyje – 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos.¹² Lyginant su juo, pirmieji (ir iš esmės vieninteliai) baudžiamieji teisiniai standartai tarptautiniu lygmeniu atsirado tik visu šimtmečiu vėliau: šiuo metu būtina minimalų baudžiamosios teisinės apsaugos standartą numato vienintelė 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (toliau – ir PPO) Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis),¹³ jungianti didžiąją dalį pasaulio valstybių.¹⁴ Šios sutarties 5 skyriaus 61 straipsnis įpareigoja valstybes nares numatyti baudžiamąją atsakomybę bent už tyčinio prekės ženklo suklastojimą ar autorių teisių piratavimą komerciniu mastu, numatant laisvės atėmimo bausmę ir (ar) pinigines baudas, pakankamas, kad atgrasintų nuo pažeidinėjimo, ir atitinkančias bausmes, skiriamas už panašaus sunkumo nusikaltimus. Dėl kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų valstybės narės gali numatyti ir civilinę, ir administracinę ar baudžiamąją atsakomybę bei bausmes savo nuožiūra.

Būta ir drąsesnių mėginimų unifikuoti baudžiamąją intelektinės nuosavybės teisinę apsaugą bent jau Europos Sąjungos lygmeniu: stebėdama TRIPS bejėgiškumą, lemiantį itin skirtingas baudžiamąsias sankcijas ir ypač nacionaliniuose teisės aktuose numatytų bausmių dydį, Europos Komisija 2005 m. liepos 12 d. pateikė Europos Parlamentui ir Tarybai pasiūlymą priimti naują direktyvą „dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą“¹⁵, kurios 3 straipsnio nuostatos įpareigotų valstybes nares pripažinti nusikalstama veika visus tyčinius intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, padarytus komerciniu mastu (taip pat pasikėsinimą įvykdyti pažeidimą, bendrininkavimą ir pažeidimo kurstymą). Be kita ko, direktyvos 4 straipsnis už šiuos pažeidimus numatė ir konkrečias nuobaudas fiziniams bei juridiniams asmenims, pateikiant net ir jų dydžius (aiškinamojo memorandumo 2 str.). Šis pasiūlymas ne kartą svarstytas ir keistas, tačiau konsensuso pasiekti taip ir nepavyko: 2010 metais Komisija jį galiausiai atšaukė.¹⁶ Visos kitos direktyvos, aktualios autorių teisių apsaugai, apsiriboja

¹² 1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-988.

¹³ *Angl. Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*; ji nėra savarankiška tarptautinė sutartis, o yra 1994 m. balandžio 15 d. Sutarties dėl Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimo sudedamoji dalis (1 C priedas) (įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d.) ir todėl taikoma visoms PPO narėms. Lietuva prie PPO ir TRIPS prisijungė 2001 m. gegužės 31 d.

¹⁴ Pvz., Europoje narėmis nėra tik Baltarusija, Serbija bei Bosnija ir Hercegovina. Žr. PPO internetinio puslapio nuorodą: <https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/org6_map_e.htm> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

¹⁵ 2005 m. liepos 12 d. *Pasiūlymas Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą {SEC(2005)848}* (COM (2005) 276 – 1). Prieiga internetu: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2005:276:FIN>> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].

¹⁶ 2010 m. rugsėjo 18 d. *Nebeaktualių Komisijos pasiūlymų atšaukimas* (2010/C 252/04): Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės

civiliniu teisiniu reglamentavimu. Taigi, be TRIPS sutarties ir joje numatytų minimalių baudžiamosios teisinės apsaugos standartų jokie kiti tarptautiniai teisės aktai vis dar nenumato būtinos baudžiamosios atsakomybės už autorių teisių pažeidimus, įskaitant ir autorystės pasisavinimą. Nepaisant to, dauguma valstybių yra pasirinkusios platesnę, nei TRIPS numatomą minimalią, baudžiamąją teisinę apsaugą, o kontinentinės teisės tradicijos šalys įtvirtina ir šiai sistemai būdingą pagarbą autorystės teisei, baudžiamąją atsakomybę numatant ir už jos, kaip svarbiausios autoriaus teisės, pažeidimus.

1.2. Autorių teisių baudžiamosios teisinės apsaugos raida Lietuvoje

Apie Lietuvos baudžiamųjų įstatymų raidą būtent intelektinės nuosavybės teisinės apsaugos srityje kol kas yra rašęs tik P. Švedas,¹⁷ tuo tarpu V. Mizaras ir kiti autoriai yra detaliam aprašę tik civilinių įstatymų raidą, kai kur užsimindami ir apie baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės pažeidimus, bet šio klausimo nedetalizavę.¹⁸ Deja, P. Švedo disertacijoje pasigendama nuoseklumo, tikslesnių nuorodų į šaltinius¹⁹ ir orientacijos būtent į baudžiamąjį teisinį reguliavimą, kuris intelektinės nuosavybės teisės doktrinoje apleistas labiausiai. Dėl to istorinė būtent baudžiamųjų teisės normų raida intelektinės nuosavybės apsaugos srityje išanalizuotina detaliam.

Lietuva neturėjo ir neturi savo autorių teisių tradicijų: įvairiais laikotarpiais arba buvo perimtas kitų valstybių tradicijomis pagrįstas autorių teisių reguliavimas, arba tiesiog galiojo ir buvo taikomi kitų valstybių autorių teisių įstatymai, nes Lietuvos teritorija buvo tų valstybių sudėtinė dalimi.²⁰ LDK Statutuose autorių teisių apsaugos klausimai nereglamentuoti, nes ir pačioje Europoje tuo metu ši idėja dar nebuvo kilusi. Po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m., Lietuvos teritorija atiteko dviem valstybėms: Rusijai (didžioji Lietuvos dalis) ir Prūsijai (Užnemunės teritorija), todėl

teisių apsaugą pasiūlymas (COM(2005) 276/1, paskelbta OL C/2006/49/37). Prieiga internetu: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010XC0918%2802%29>> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].

¹⁷ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 31-35.

¹⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 92-108.

¹⁹ Nors, pavyzdžiui, rašoma apie istorinių carinės Rusijos dokumentų turinį, tačiau nenurodomas joks šaltinis, iš kur ši informacija paimta (p. 32-33); taip pat nenurodomi originalūs įstatymų pavadinimai rusų kalba, kurie leistų suprasti, kuris tiksliai įstatymas cituojamas, nes to meto laikotarpiui būdinga jų gausa, galiojimas vienu metu ir sudėtinga tarpusavio koreliacija; per nelyg gilinamasi į Cenzūros statuto nuostatas dėl civilinės atsakomybės, baudžiamąją palikus nuošaly. Pažymėtina, kad Cenzūros statusas net ir nereglamentavo baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus, tai daryta kitais teisės aktais, į kuriuos blanketinės Cenzūros statuto normos tik nukreipia.

²⁰ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 92-93.

teisės galiojimas skirtingose Lietuvos teritorijos dalyse taip pat buvo skirtingas.²¹ Prūsijai atitekusioje Lietuvos teritorijos dalyje, vėliau užimtoje Prancūzijos, o galiausiai įjungtoje į Lenkijos karalystės Suvalkų guberniją, iki pat 1940 metų autorių teisės rašytinių šaltinių nebuvo.²² Rusijai atitekusioje Lietuvos teritorijos dalyje dar kurį laiką toleruotas 1588 m. LDK statutas, kol galiausiai vietinės teisės galutinai atsisakyta ir visa apimtimi įvestas bendrų imperijos įstatymų galiojimas nuo 1840 m. rugsėjo 21 d.²³

Kaip tik tuo metu Rusijos imperijoje labai intensyviai vyko teisės sisteminimo darbai. Chronologine tvarka rinkti visi teisės aktai, kol 1830 m. buvo sudarytas Pilnas Rusijos imperijos įstatymų rinkinys (rus. *Полное собрание законов Российской империи*, toliau – ir Įstatymų rinkinys), turėjęs tris leidimus.²⁴ Kadangi dauguma tų teisės aktų jau buvo pasenę, galiojančius nuspręsta surašyti į vieną teisės aktą, todėl 1832 m. buvo išleistas Rusijos imperijos įstatymų sąvadas (rus. *Свод законов Российской империи*, toliau – ir Įstatymų sąvadas, Sąvadas), kuris įsigaliojo 1835 m. sausio 1 d. Jis buvo pagrindinis to laikotarpio Rusijos imperijos sisteminis teisės šaltinis, turėjęs 15 tomų, kurių XV-asis buvo skirtas baudžiamiesiems įstatymams (nuo 1885 m. atsirado papildomas 16 tomas).²⁵ Vis dėlto, ir naujojo Sąvado XV tomas laikytas nebeatitinkančiu to meto idėjų, todėl vos jam įsigaliojus, praktiškai iškart pradėta jame esančių baudžiamųjų įstatymų peržiūra, kurios rezultatas – 1845 m. patvirtintas pirmasis Rusijos imperijos baudžiamasis kodeksas – Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statutas (rus. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*, toliau – ir Bausmių statutas, Statutas).²⁶ Vėliau šis Statutas buvo keistas du kartus: iš jo 1864 m. į naują įstatymą – Bausmių įstatus (rus. *Устав о наказаниях*) buvo išskirti 652 lengvesni nusikaltimai, o likusioji dalis buvo suredaguota, sutrumpinta ir 1866 m. pavadinta Bausmių statutu (rus. *Уложение о наказаниях*); kita Bausmių statuto redakcija išleista 1885 metais.²⁷

²¹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 93.

²² MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 95.

²³ MAKSIMAITIS, M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 m. Vilnius: Justitia, 2001, p. 17-19.

²⁴ Pirmasis rinkinys apėmė teisės aktus, išleistus nuo 1649 m. iki 1825 m., antrasis jo leidimas apėmė laikotarpį nuo 1825 m. iki 1881 m., o trečiasis – iki 1917 imtinai. Visi leidimai prieinami internetu: <http://www.nlr.ru/e-res/law_r/descript.html> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.].

²⁵ Įstatymų sąvadas buvo neužbaigta, tęstinė, sistemingai papildoma inkorporacija: po pirmojo leidimo 1832 metais, 1842, 1857 ir 1893 m. išėjo nauji pilni Sąvado leidimai, įvairiais metais išleisti atnaujinti pavieniai jo tomai [MAKSIMAITIS, M. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918-1940 m. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2), p. 407-408.]. Vienas iš svarbių pavienių pakeitimų – 1885 m. pakeistas Sąvado XV tomas.

²⁶ Bausmių statutas įsigaliojo 1846 metais; MAKSIMAITIS, M. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918-1940 m. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2), p. 409. Skenuotą originalų dokumentą galima rasti internete: <<http://dlib.rsl.ru/viewer/01002889696#?page=1>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.].

²⁷ РОГОВА, Е. В. Уголовный проступок в дореволюционном законодательстве России. *Известия Иркутской государственной экономической академии*. Nr. 5, 2001, p. 146. Prieiga internetu: <<http://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnyy-prostupok-v-dorevoljucionnom-zakonodatelstve-rossii>> [žiūrėta 2016 m. kovo 31 d.].

Siekiant suprasti autorystės pasisavinimo kriminalizavimo raidą, būtina nuosekliai apžvelgti tuometines Rusijos imperijos teisėkūros tendencijas ir įstatyminio reguliavimo raidą todėl, kad būtent dėl jos baudžiamųjų teisės normų sistema pasidaro labai sudėtinga: tas pačias galiojančias teisės normas dėl intelektinės nuosavybės apsaugos vienu metu buvo galima rasti keliuose teisės šaltiniuose – Pilname Rusijos imperijos įstatymų rinkinyje, Rusijos imperijos įstatymų sąvade bei Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statute, kurių tarpusavio koreliacija pakankamai sudėtinga.

Vis dėlto pirmasis teisės aktas, numatęs baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės pažeidimus ir autorystės pasisavinimą, buvo 1832 m. Rusijos imperijos įstatymų sąvadas ir jo 742 straipsnis.²⁸ Doktrinoje nurodoma, kad šiam baudžiamosios teisinės apsaugos atsiradimui didžiausią įtaką padarė 1828 m. balandžio 22 d. patvirtintas Rusijos cenzūros statutas (rus. *Цензурный устав*)²⁹ ir jo sudedamoji dalis – 1830 m. sausio 8 d. priimtos taisyklės „Apie kūrėjų, vertėjų ir Leidėjų teises“ (rus. *О правах сочинителей, переводчиков и издателей*, kurios tais pačiais metais buvo prijungtos prie 1828 m. Rusijos cenzūros statuto ir įsigaliojo vos jas priėmus);³⁰ šis statutas buvo svarbiausias autorių teises reguliuojantis teisės aktas.³¹ Deja, pirminiai šaltiniai (pirmiausia – pats 1832 m. Sąvadas) dėl baudžiamųjų intelektinės nuosavybės apsaugos

²⁸ Negalima nepastebėti rusų teisės doktrinos atstovų daromų klaidų: pirmuoju įstatymu, kurio normomis kriminalizuotas autorystės pasisavinimas, nurodydami 1832 m. sausio 31 d. patvirtintą Įstatymų sąvadą, čia pat nurodo visiškai skirtingus jo straipsnius: vieni rašo apie 742 straipsnį (pvz., ПЕРЕЛЫГИН, К. Г. О месте интеллектуальной собственности в системе российского уголовного законодательства. *Адвокатская практика*, 2005, Nr. 5 [interaktyvus]. Prieiga internetu (rusų kalba): <http://www.pravo.vuzlib.su/book_z2052_page_29.html> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.], taip pat ХАНДЖИЕВ, А. Ф. Становление и развитие норм уголовного законодательства об охране интеллектуальной собственности в России. *Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал* Nr. 1, 2012, p. 137; interaktyvus, prieiga internetu (rusų kalba): <<http://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-norm-ugolovnogo-zakonodatelstva-ob-ohrane-intellektualnoy-sobstvennosti-v-rossii>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.]; taip pat ЛЕПИНА, Т. Г., *Уголовно-правовая охрана интеллектуальной собственности*: Диссертация. Специальность 12.00.08 – уголовное право, криминология; уголовно-исполнительное право. Курск: Юго-Западный государственный университет, 2014, p. 43. Prieiga internetu: <[http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.\[1\].pdf](http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.[1].pdf)> [žiūrėta 2016 m. balandžio 3 d.]), kiti cituoja 2275-2279 straipsnius (pvz., КОВАЛЬ А. *Уголовная ответственность за нарушение прав интеллектуальной собственности: история и правовая перспектива*. 2005 m. balandžio 5 d., interaktyvus. Prieiga internetu (rusų kalba): <<http://patent.km.ua/rus/articles/i560>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.]), nei vienu atveju nurodydami įstatymo redakcijos. Pažymėtina, kad 2275-2279 straipsniuose intelektinės nuosavybės apsaugos normos atsirado tik 1857 metais, į Sąvadą įtraukus 1845 m. Įstatymų rinkinio, apėmusio ir minėtą Bausmių statutą, normas. Pasitaiko ir atvejų, kai pirmuoju autorių teises kriminalizavusiu įstatymu apskritai įvardijamas 1845 metų Bausmių statutas ir jo 2195-2197 straipsniai (ТИТОВ, С. Н. Эволюция уголовно-правового обеспечения охраны интеллектуальной собственности в России в дореволюционный период. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2013. № 10. Ч. 1, p. 178, [interaktyvus]. Prieiga internetu: <<http://www.gramota.net/materials/3/2013/10-1/46.html>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.]).

²⁹ *Supra* note 28, ХАНДЖИЕВ, А. Ф., p. 137.

³⁰ NAVICKIENĖ, A. Intelektinę nuosavybę reglamentuojantys teisiniai dokumentai XIX a. pirmosios pusės carų valdomoje Lietuvoje. *Книготыра*, 2009, Nr. 53, p. 199.

³¹ 1877 m. jis buvo įtrauktas į 1832 m. išleisto Rusijos įstatymų sąvado X tomo 1 dalį kaip 420 straipsnio priedas [MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 94-95.].

normų yra neprieinami, o antriniuose nurodoma tik tai, kad baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą apskritai egzistavo,³² tad pateikti normos citatos nėra galimybės. Su 1857 m. Sąvado redakcija straipsnių numeracija pasikeitė – nusikaltimai intelektinei nuosavybei buvo įtvirtinti 2275-2279 straipsniuose, autorystės pasisavinimas – 2275 str. Taip įvyko dėl to, kad 1845 m. buvo priimtas antrasis įstatymas, numatęs baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą: Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statutas (rus. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*), kuris visas, nepakeičiant straipsnių numeracijos, buvo įtrauktas į tų pačių metų Pilną Rusijos imperijos rinkinį. Bausmių statute baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus buvo numatyta 2195-2197 straipsniuose (vėlesnėse Statuto redakcijose – 1683-1685 str.), o autorystės pasisavinimas kriminalizuotas 2195 straipsnyje (vėlesnėse Statuto redakcijose – atitinkamai 1683 str.).³³ Kaip tik šio Statuto 2195-2197 str. įtvirtintos normos dėl intelektinės nuosavybės ir buvo pažodžiui perkeltos į 1857 m. Sąvado redakcijos 2275-2279 straipsnius. Taigi, visuose trijuose šaltiniuose autorystės pasisavinimo normos yra identiškos. Žiūrint iš šių laikų perspektyvos, jos atrodo suformuluotos gana moderniai (žr. priedų 3 lentelė).

Su įvairiais pakeitimais ir papildymais Bausmių statutas ir Įstatymų sąvadas galiojo iki 1917 metų Spalio revoliucijos. 1903 m. buvo patvirtintas naujas Baudžiamasis statutas (rus. *Уголовное Уложение*), kurio 620-622 straipsniuose buvo įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus (autorystės pasisavinimas – 620 str., žr. 3 lentelė). Taigi Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse lietuviškose žemėse, kaip Rusijoje, veikė Sąvado XV tome esantys trys tarp savęs nesuderinti baudžiamieji įstatymai. Du jų – Bausmių įstatai (atskirtieji 1864 metais iš Bausmių statuto) ir Bausmių statutas – buvo tokie archajiški, kad Lietuvą okupavę vokiečiai jų atsisakė, 1917 m. gegužės 14 d. visiškai įvesdami trečiąjį pasirinkimą – 1903 m. Baudžiamąjį statutą, ne tik gerokai panašėjusį į atitinkamą Vokietijos imperijos 1871 m. kodeksą, bet ir jau buvusį išverstą į vokiečių kalbą.³⁴ Esant šiai situacijai, Lietuvos Taryba, spręsdama Lietuvoje taikytino baudžiamojo kodekso klausimą, taip pat nebeatkūrė visų prieškarinių baudžiamųjų

³² Žr. *Supra note 28.*, ЛЕПИНА, Т. Г. p. 43.

³³ Šioje vietoje dažnai neapsieinama be nesusipratimų, mat doktrinos atstovų praktikuojamas nusirašinėjimas vieni nuo kitų, nepatikrinant pirminių šaltinių, lemia tai, kad visi daro ir tą pačią klaidą: įvardindami 1845 m. Bausmių statutą kaip autorių teisių apsaugos šaltinį, čia pat cituoja ne jį, o visai kitą – keturiasdešimčia metų senesnę jo redakciją, kurioje jau pasikeitusi straipsnių numeracija, redakcijos nenurodydami apskritai jokios, o jos skiriasi iš esmės (ЛЕПИНА, Т. Г., *supra note 28*, p. 45; ХАНДЖИЕВ А.Ф. *supra note 28*, p. 33). Taip galima lengvai atskirti, kurie autoriai analizavo pirminius šaltinius, o kurie – ne, mat originalioje 1845 m. Bausmių statuto redakcijoje autorių teisių apsauga buvo įtvirtinta 2195-2197 straipsniuose (autorystės pasisavinimas – 2195 str.), o po Bausmių statuto reformos – 1866 ir 1885 m. redakcijose – jau 1683-1685 straipsniuose (autorystės pasisavinimas – 1683 str.).

³⁴ МАКСИМАЙТИС, М. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918-1940 m. *Jurisprudencija*. 2012, 19 (2), p. 410.

įstatymų ir 1918 m. lapkričio 28 d. paliko karo metais įvestą 1903 m. Rusijos Baudžiamąjį statutą (pervadindama jį Lietuvos baudžiamuoju statutu) su pakeitimais ir papildymais iki 1914 m. rugpjūčio 1 d. Tokiu būdu pagrindinio Lietuvoje galiojusio baudžiamosios teisės šaltinio tapimas sudarė išimtį iš bendrosios konstitucinės taisyklės, paliekančios jos teritorijoje veikti teisės aktus, galiojusius iki Pirmojo pasaulinio karo.³⁵ Baudžiamąjo statuto straipsniai, aktualūs intelektinės nuosavybės apsaugai, iki Pirmojo Pasaulinio karo paskutinį kartą buvo keisti 1911 m. kovo 20 d. įstatymu³⁶ (žr. 3 lentelė), o Nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikotarpiu tiesiogiai keičiami nebuvo³⁷ (išskyrus bendrą bausmių sistemos kaitą, palietusią visas Statuto normas).³⁸

Lietuvos baudžiamasis statutas buvo taikomas iki 1940 m. birželio 15 d., kai Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Respublikos teritorijoje buvo įvestas Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos (RTFSR) baudžiamasis kodeksas (rus. *Уголовный кодекс РСФСР*³⁹). Šis kodeksas įsigaliojo 1922 m. birželio 1 d., vėliau jį pakeitė 1926 m. priimta ir 1927 sausio 1 d. įsigaliojusi nauja kodekso redakcija.⁴⁰ RTFSR baudžiamasis kodeksas Lietuvoje veikė pirmosios sovietų okupacijos metu (nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. liepos 2 d.), kurią pakeitė Vokietijos okupacija, grąžinusi iki sovietinės okupacijos veikusią teisės aktų galią, kol galiausiai po antrosios sovietų okupacijos 1944 m. vėl ėmė veikti 1926 m. RTFSR baudžiamasis kodeksas, kuris galiojo iki naujosios BK redakcijos 1961 metais.⁴¹ Tiek 1922 m., tiek 1926 m. redakcijos RTFSR baudžiamuosiuose kodeksuose autorystės pasisavinimas kriminalizuotas nebuvo, o autorių teisių apsauga apsiribojo pora straipsnių, daugiau susijusių su pramoninės nuosavybės pažeidimais,⁴² nes reformų metu kardinaliai pasikeitė pati nuosavybės reikšmė ir ankstesnis (netgi buvęs gana modernus) požiūris į ją buvo prarastas.⁴³

³⁵ MAKSIMAITIS, M. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918-1940 m. *Jurisprudencija*. 2012, 19 (2), p. 410.

³⁶ 1911 март. 20 с. у. 560, зак. XI; Trečiasis Pilnas Rusijos Imperijos įstatymų sąvadas, XXXI tomas, įstatymas Nr. 54955 (p. 194). Prieiga internetu: <http://www.nlr.ru/e-res/law_r/content.html> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.].

³⁷ ROBINZONAS, J. *Lietuvos įstatymai*. Sistemiška visų paskelbtų ir galiojančių įstatymų, įsakymų, taisyklių ir instrukcijų apžvalga. Kaunas: Spaudos fondas, 1940, p. 88-89, Nr. 1130.

³⁸ 1919 m. kovo 5 d. Valstybės Tarybos priimtas ir patvirtintas įstatymas „Baudžiamąjo kodekso papildas“ (*Lietuvos Valstybės Žinios*, 1919, N 4.). MERKYS, A. *Lietuvos įstatymai*. Sistemizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Pirmas leidinys (ligi 1922 m. sausio 1 d.) Kaunas: 1922 m., p. 765.

³⁹ *Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика*.

⁴⁰ „Уголовный кодекс РСФСР редакции 1926 года (с изменениями по состоянию на 1 марта 1957 года) (утратил силу в связи с принятием Уголовного Кодекса 1961 года“): Принят 2-й сессией ВЦИК XII созыва, Введен в действие с 1 января 1927 года постановлением ВЦИК от 22 ноября 1926 года (CV N 80, ст. 600).“ <<http://docs.cntd.ru/document/901757374>> [žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.].

⁴¹ Klaipėdos krašte, kuris nuo 1923 m. priklausė Lietuvai, liko galioti Vokietijos imperijos įstatymai – 1871 m. Vokietijos baudžiamąjo įstatymo knyga, 1896 m. Vokietijos civilinis kodeksas, 1897 m. Vokietijos komercinis kodeksas ir kiti Vokietijos ir Prūsijos įstatymai [MAKSIMAITIS, M., VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 192].

⁴² 1922 m. BK kriminalizuotas savavališkas išleidimas, dauginimas turint tikslą realizuoti literatūros, muzikos ir apskritai meno kūrinius, pripažintus respublikinio lygio vertybe (101 str.), savavališkas

1961 m. priimtas naujas Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, nuo kurio įsigaliojimo vėl gražinta baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą (142 str.), o neužilgo 1964 m. liepos 7 d. buvo priimtas ir naujas Lietuvos TSR civilinis kodeksas,⁴⁴ kurio ketvirtajame skirsnyje (515-556 straipsniuose) buvo įtvirtintas autorių teisės institutas. Abu šie įstatymai dar kurį laiką galiojo ir Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu, kol juos 2000 m. pakeitė naujų redakcijų civilinis ir baudžiamasis kodeksai, o autorių teisių nuostatos išskirtos į atskirą Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymą, priimtą 1999 m. gegužės 18 d. (Nr. VIII-1185). Būtent nuo šio momento galima kalbėti apie savarankiškus Nepriklausomos Lietuvos suvereno sprendimus įstatymų leidyboje kaip labiausiai atspindinčius Lietuvos pasirinktą baudžiamąją politiką intelektinės nuosavybės teisinio reguliavimo srityje.

Nuo pat pirmųjų žingsnių Nepriklausomos Lietuvos Respublikoje intelektinė nuosavybė ir autorių turtinės bei neturtinės teisės tapo konstitucine vertybe. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 23 straipsnyje nustatoma: „Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai“; ši bendro pobūdžio norma taikytina ir intelektinei nuosavybei kaip tam tikrai (nematerialiai) nuosavybės rūšiai. Pažymėtina, kad Konstitucijoje yra ir išimtinai autorių teisėms skirta norma: 42 straipsnyje nustatoma, jog „Dvasinius ir materialinius autoriaus interesus, susijusius su mokslo, technikos, kultūros ir meno kūryba, saugo ir gina įstatymas.“ Įgyvendinant šias konstitucines nuostatas, o taip pat ir tarptautinius įsipareigojimus, Lietuvoje šiuo metu už autorių teisių pažeidimus numatyta civilinė atsakomybė (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas), administracinė atsakomybė (Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 214¹⁰ str. „Autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimas“) ir baudžiamoji atsakomybė (BK XXIX skyrius „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“).

naudojimasis savanaudiškais tikslais svetimu išradimu arba privilegija, užregistruota nustatyta tvarka (198 str.) ir savavališkas naudojimas nesąžiningos konkurencijos tikslais svetimu prekės, gamybos arba amatininko ženklui, piešiniui, modeliui, lygiai kaip svetima firma arba svetimu pavadinimu (199 str.), pastaroji norma išliko ir 1926 m. BK 178 straipsnyje. Nuo 1931 m. rugpjūčio 30 d. (CY N 59, st.429) 177 str. kriminalizuotas išradimo paskelbimas iki jo teisėto atskleidimo be išradėjo sutikimo, lygiai kaip savavališkas literatūros, muzikos ir kitų meno ir mokslo kūrinių naudojimas, pažeidžiant autorių teises.

⁴³ ЛЕПИНА, Т. Г., *Уголовно-правовая охрана интеллектуальной собственности*: Диссертация. Специальность 12.00.08 – уголовное право, криминология; уголовно-исполнительное право. Курск: Юго-Западный государственный университет, 2014, p. 53. Prieiga internetu: <[http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.\[1\].pdf](http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.[1].pdf)> [žiūrėta 2016 m. balandžio 3 d.].

⁴⁴ 1964 m. liepos 7 d. įstatymas (*Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*, 1964, Nr. 19-138).

2. NUSIKALTIMŲ INTELEKTINEI IR PRAMONINEI NUOSAVYBEI SAMPRATA IR SISTEMA

Kadangi dėl istorinių priežasčių teisiniu reguliavimu vis dar nėra sukurta bendra Europos Sąjungos autorių teisių pripažinimo ir apsaugos sistema (apie pasaulinio lygio intelektinės nuosavybės unifikavimą kalbėti dar sunkiau), autorių teisių apsauga, įskaitant baudžiamąją, išlieka nacionalinio pobūdžio.⁴⁵ Svarbiausias šaltinis analizuojant nusikaltimus intelektinei nuosavybei, savaime suprantama, yra valstybės baudžiamieji įstatymai⁴⁶ (Lietuvos atveju – Baudžiamasis kodeksas ir jo XXIX skyrius „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“), o juose įtvirtinamam baudžiamajam teisiniam reguliavimui, kad jis būtų tinkamas, labai svarbi ir visos intelektinės nuosavybės sistema bei struktūra, kuri Lietuvos ir užsienio doktrinoje bei pozityviojoje teisėje skirstoma į dvi rūšis:

1) autorių teisė (tai – autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, taip pat gretutinės teisės į atlikimus, fonogramas, transliacijas, audiovizualinio kūrinio pirmąjį įrašą, o taip pat ir *sui generis* teisės (duomenų bazių gamintojų teisės); šių teisių apsauga susijusi su objektais ir veikla kultūros srityje);

2) pramoninės nuosavybės teisė (tai – teisės į patentus, prekių ženklus ir kitus žymenis (pvz., geografines nuorodas, firmų vardus), pramoninį dizainą, augalų veisles, puslaidininkinių gaminių topografijas (paprastai tariant – mikroschemas), taip pat teisės į kitus pramoninės nuosavybės objektus (komercines paslaptis, vadinamąjį *know how*) bei apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos).⁴⁷

Šio skirstymo požiūriu šiek tiek keistai atrodo Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkimas Baudžiamajame kodekse įtvirtinti XXIX skyriaus pavadinimą „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“, kai pramoninė nuosavybė yra intelektinės nuosavybės sudedamoji dalis, jos stambi šaka. Taip sudaromas vaizdas, kad intelektinė nuosavybė pramoninės nuosavybės neapima ir ją sudaro kažkas kita, o iš esmės – tik autorių teisės ir gretutinės teisės (terminas „intelektinė nuosavybė“ praktiškai vartojamas kaip sinonimas autorių teisėms ir gretutinėms teisėms). Kitokios išvados neleidžia padaryti ir šio skyriaus struktūra – BK 191-194 straipsniai numato baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus ir tik vienintelis BK 195 straipsnis „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas“ išskirtas kaip sudarantis antrąjį

⁴⁵ STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Mokomoji knyga, 2011, p. 48.

⁴⁶ Vienose valstybėse baudžiamoji atsakomybė numatyta baudžiamuosiuose kodeksuose, o kitose – specialiuose autorių teisė ir pramoninės nuosavybės teisė reglamentuojančiuose įstatymuose, kadangi baudžiamoji teisė nėra visiškai kodifikuota.

⁴⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 32-33; apie tokį skirstymą byloja ir tarptautinės sutartys, pavyzdžiui, TRIPS sutartis, 9-39 straipsniai.

skyriaus dėmenį. Toks skyriaus pavadinimas, atskiriant pramoninę nuosavybę nuo intelektualinės, prieštarauja 1967 m. Pasaulio intelektualinės nuosavybės organizacijos steigiamosios konvencijos 2 straipsniui⁴⁸, TRIPS sutarties 1 straipsnio 2 daliai, kur iš esmės tapačiai nurodoma, kad terminas „intelektinė nuosavybė“ taikomas visoms intelektualinės nuosavybės kategorijoms, esančioms II dalies 1-7 skyrių objektu⁴⁹, įskaitant ir visus pramoninės nuosavybės objektus. Pavadinimą kritikuoja ir P. Švedas, nurodydamas, kad jame pramoninė nuosavybė iš esmės įtvirtinama du kartus: vieną kartą kaip sudėtinė sąvokos intelektualinė nuosavybė dalis, o antrą kartą – atskirai.⁵⁰

Teoriškai su tokia pozicija galima nesutikti ir dabartinį skyriaus pavadinimą pateisinti aiškinant, kad sąvoka „intelektinė nuosavybė“ mūsų BK vartojama siaurąja prasme – toks terminas pasitaiko Lietuvos ir užsienio teisės doktrinoje, kai aptariama intelektualinės nuosavybės dvišakė struktūra, šalia autorių ir gretutinių teisių bloko priduriant, kad „jos doktrinoje dažnai vadinamos intelektine nuosavybe siaurąja prasme“.⁵¹ Pažymėtina, kad toks sąvokos vartojimas straipsniuose ar kituose doktrinos šaltiniuose turi labai konkrečią paskirtį – patogumo dėlei sutrumpinti gremėzdišką „autorių teisių ir gretutinių teisių“ pavadinimą iki žymiai patogesnio dviejų žodžių junginio „intelektinė nuosavybė“, visada be išimties teksto pradžioje apibrėžus vartojamos sąvokos turinį siauresne nei įprasta prasme, neišėinančia už to konkretaus mokslinio rašto darbo rėmų.⁵² Atlikus tarptautinių teisės aktų analizę taip pat matyti, kad nė viename iš jų sąvoka „intelektinė nuosavybė“ nevertinama siauresne prasme, nei apimančia tiek autorių teises ir gretutines teises, tiek pramoninės nuosavybės teisę. Lyginamuju požiūriu situacija analogiška: kodifikuotą baudžiamąją teisę turinčių valstybių (pavyzdžiui, Estijos, Bulgarijos, Vengrijos) baudžiamuosiuose kodeksuose

⁴⁸ 1967 m. liepos 14 d. (su 1979 m. rugsėjo 28 d. pakeitimu) Pasaulio intelektualinės nuosavybės organizacijos (angl. *WIPO*) steigiamosios konvencijos 2 str. viii punkte nurodoma, kad „intelektinė nuosavybė“ apima teises, susijusias su literatūros, meno ir mokslo kūriniais; atlikėjų atlikimais, fonogramomis ir transliacijomis; išradimais visose žmogaus veiklos srityse; mokslo atradimais; pramoniniais dizainais; prekių ir paslaugų ženklais, komerciniais vardais ir žymenimis; apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos; o taip pat apima ir bet kokias kitas teises, kylančias iš intelektualinės veiklos rezultatų pramonės, mokslo, literatūros ar meno srityse.

⁴⁹ TRIPS II dalies 1-7 skyrių sudaro: 1) Autorių teisės ir gretutinės teisės; 2) Prekių ženklai; 3) Geografinės nuorodos; 4) Pramoninis dizainas; 5) Patentai; 6) Integralinių mikroschemų topografijos; 7) Komercinių paslapčių apsauga.

⁵⁰ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 119.

⁵¹ Pavyzdžiui, KIŠKIS, M., ŠULIJA, G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse (*Teisė*, 2003, Nr. 49, p. 55); GHIDINNI, G. *Innovation, Competition and Consumer Welfare in Intellectual Property Law* (2010, p. 2). Galima tik nusistebėti, kad visuose šaltiniuose, kur paminėtas šis terminas, visuomet nurodoma, kad „taip autorių teisės ir gretutinės teisės dažnai vadinamos doktrinoje“, bet pirminio tokios doktrinos šaltinio (t. y. šaltinio be nuorodos į kokią nors kitą doktriną) atsekti taip ir nepavyko.

⁵² Pavyzdžiui, minėtas M. Kiškio ir G. Šulijos straipsnis (*Teisė*, 2003, p. 55), P. Švedo disertacija (Vilniaus universitetas, 2011, p. 19-20).

įtvirtintas skyriaus pavadinimas „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“ apima tiek autorių teisę, tiek pramoninės nuosavybės teisę;⁵³ Slovakijos Baudžiamajame kodekse skyriaus pavadinimą sudaro dvi intelektinės nuosavybės rūšys – „Nusikaltimai pramoninės nuosavybės teisėms ir autorių teisei“.⁵⁴ Taip pat intelektinės nuosavybės turinys atitinka tarptautinių teisės aktų reikalavimus (ir apskritai problemų dėl to kyla mažiau) valstybėse, kuriose baudžiamoji teisė nėra visiškai kodifikuota, pavyzdžiui, Vokietijoje, Švedijoje, Šveicarijoje, Prancūzijoje, Lenkijoje ir kitur: čia baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus numatyta specialiuose autorių teisę ir pramoninės nuosavybės teisę reglamentuojančiuose įstatymuose (Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme, Patentų įstatyme, Prekių ženklų įstatyme ir kt.).⁵⁵ Taigi dauguma valstybių atsižvelgia į intelektinės nuosavybės teisės sandarą ir įstatymus ar baudžiamojo kodekso skyrius pavadinama tinkamai. Į Lietuvos BK panašus tik Ispanijos BK, kurio XI skyriaus pavadinimas analogiškas: „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei, prekybai ir vartotojams“, o poskyriai – „Nusikaltimai, susiję su intelektine nuosavybe“ (1 poskyris) ir „Nusikaltimai, susiję su pramonei nuosavybe“ (2 poskyris).⁵⁶ Vis dėlto, tai laikytina klaida, kadangi ir čia, kaip ir Lietuvos atveju, negalima daryti išvados, kad intelektinė nuosavybė apima kažką daugiau, nei tik autorių teises ir gretutines teises.

Yra ir trečia grupė valstybių, nesusidurianti su aptariama intelektinę nuosavybę reglamentuojančio skyriaus pavadinimo problema dėl dar kitos priežasties – skyriaus pavadinimas apskritai neturi nieko bendra su intelektine nuosavybe. Tai būdinga dažniausiai buvusioms Sovietų Sąjungos valstybėms – Rusijai, Baltarusijai, Ukrainai, Moldovai, Tadžikistanui. Šių nusikalstamų veikų vieta BK normų sistemoje įkeliamą į skyrių „Nusikaltimai politinėms, darbo ir kitoms konstitucinėms piliečių teisėms“ (Moldovos BK Specialiosios dalies V skyrius), „Nusikaltimai rinkimų, darbo ir kitoms žmogaus ir piliečio asmeninėms teisėms ir laisvėms“ (Ukrainos BK V skyrius),

⁵³ Estijos Baudžiamojo kodekso 14 skyrius (219-230 str.) ir Bulgarijos Baudžiamojo kodekso III skyriaus VII skirsnis vadinasi „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“ (172 a – 174 str.); Vengrijos Baudžiamojo kodekso XXXVII skyrius vadinasi „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisėms“ (384-388 str.).

⁵⁴ Slovakijos Baudžiamojo kodekso V skyriaus „Ekonominiai nusikaltimai“ IV skirsnis (281-283 str.).

⁵⁵ Pavyzdžiui, Vokietijoje yra atskiras Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, kurio viename iš skyrių aptariama ir teisinė atsakomybė už pažeidimus, savo pavojingumu peržengiančius baudžiamosios teisės slenkstį. Lenkijoje tokiu pačiu principu taip pat galioja du „teoriškai tvarkingi“ įstatymai – Pramoninės nuosavybės įstatymas bei Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, kuriuose numatyta ir baudžiamoji atsakomybė (atitinkamai X ir XIV skyriuje); Prancūzija netgi turi atskirą Intelektinės nuosavybės kodeksą, taip pat aiškiai atskiriantį pramoninę nuosavybę nuo autorių teisių ir gretutinių teisių. Duomenys apie kiekvienos valstybės intelektinės nuosavybės teisinį reguliavimą surinkti ir prieinami PINO puslapyje: <<http://www.wipo.int/wipolex/en/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

⁵⁶ *Capítulo XI „De los delitos relativos a la propiedad intelectual e industrial, al mercado y a los consumidores“: Sección 1 - „De los delitos relativos a la propiedad intelectual“; Sección 2 - „De los delitos relativos a la propiedad industrial“*. 1995 m. Ispanijos Baudžiamasis kodeksas. Prieiga internetu (ispanų kalba): <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/Io10-1995.html> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

„Nusikaltimai žmogaus ir piliečio konstitucinėms teisėms ir laisvėms“ (Rusijos BK VII skyriaus 17 poskyris, Tadžikistano BK 19 skyrius, Baltarusijos BK 23 skyrius). Panašiai yra ir Uzbekistane, Slovėnijoje⁵⁷, netgi Latvijoje, tiesa, čia socialistinės orientacijos į darbą, kaip konstitucinę vertybę, ar „piliečio“ sąvokų nebelieka ir skyriai vadinasi „Nusikaltimai konstitucinėms teisėms ir laisvėms“ (Uzbekistano BK Specialiosios dalies VII skyrius), „Nusikaltimai žmogaus teisėms ir laisvėms“ (Slovėnijos BK XVI skyrius), „Nusikaltimai fundamentalioms žmogaus teisėms ir laisvėms“ (Latvijos BK XIV skyrius). Tai galimai susiję ne tik su sovietinio režimo palikimu, bet ir su šių valstybių BK struktūra bei jame esančiu nedideliu intelektinės nuosavybės teisės reguliavimo kiekiu, iš esmės nereikalaujančiu atskiro skyriaus.

Priežastys, dėl kurių mūsų BK skyrius netinkamai pavadintas „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, greičiausiai slypi naujojo BK projektų dinamikoje: 1999 m. lapkričio 15 d. BK projekte skyriaus pavadinimas, atrodytų, buvo nepriekaištingas – „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“⁵⁸ (alternatyviame 1999 m. lapkričio 18 d. projekte – mažai kuo besiskiriantis „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai intelektinei nuosavybei“)⁵⁹, tačiau skyrių ir tesudarė autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimai, jame nebuvo nė vienos veikos pramoninei nuosavybei. Vėlesniame 2000 m. rugsėjo 11 d. projekte⁶⁰ atskirame straipsnyje kriminalizuotas ir pramoninės nuosavybės objektų pažeidimas, su kurio atsiradimu lygiagrečiai pakeistas ir skyriaus pavadinimas į dabartinį „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, greičiausiai tai darant aiškumo dėlei, per nelyg nesigilinant į terminologinius niuansus. Tai neturėtų labai stebinti, kadangi formuojant naująją BK redakciją iš pagrindų keitėsi ne vienas institutas ir reikėjo iš esmės išspręsti žymiai keblesnius klausimus, nei preciziškas vieno skyriaus pavadinimas, kurio formulavimą apsunkina ir tai, kad Lietuva neturi ilgalaikių teisės tradicijų intelektinės nuosavybės srityje ir jas geriausiu atveju dar tik formuoja. Vis dėlto, užsilikę skyriaus pavadinimo netikslumai turėtų būti ištaisyti, todėl siūlytina keisti BK XXIX skyriaus pavadinimą į „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“, atsisakant perteklinio pramoninės nuosavybės minėjimo.

⁵⁷ Nors ji ir nebuvo SSRS sudėtyje.

⁵⁸ 1999 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143. Prieiga internetu: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.89838?jfwid=-vkzfygaso>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

⁵⁹ 1999 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143A. Prieiga internetu:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90162&p_query=%20baud%FEiamojo%20kodekso%20191%20BK&p_tr2=2> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

⁶⁰ 2000 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr.: P-2143(2). Prieiga internetu: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.108301?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=ffd704d9-2819-4ff8-8937-69c2b905621b>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

BK XXIX skyriaus vieta BK normų sistemoje taip pat turi reikšmės ir rodo intelektualės nuosavybės svarbą vertybiniu požiūriu, kadangi BK Specialiosios dalies straipsniai suskirstyti pagal juose įtvirtintų normų ginamus gėrius, t. y. atsižvelgiant į rūšinį nusikaltimo objektą, kaip dažniausiai daroma šiuolaikiniuose baudžiamuosiuose įstatymuose:⁶¹ straipsniai ir jų grupės dėstomi taip, kad pradžioje būtų apibrėžtos pačių pavojingiausių nusikalstamų veikų, kuriomis pažeidžiami svarbiausi valstybės, visuomenės, individo interesai ir vertybės, grupės, o Specialiosios dalies pabaigos link dėstomos mažiau pavojingų nusikalstamų veikų grupės.⁶² Nuo pirmųjų savarankiškų Nepriklausomos Lietuvos žingsnių matyti intelektualės nuosavybės reikšmės augimas ir vietos kitų vertybių skalėje dinamika: 1996 m. spalio 24 d. BK projekte⁶³ skyrius „Nusikaltimai intelektualiai nuosavybei“ buvo įkeltas į priešpaskutinį BK skyrių (į XXXIV skyrių iš XXXV); o dabar Specialiojoje dalyje jis yra XXIX iš XLVI (t. y. aukščiau vidurio – iki Nusikaltimų intelektinei nuosavybei BK Specialiojoje dalyje yra 14 skyrių, po jo – dar 17, panašią vietą šis skyrius užima ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose). Analogiškai (vertybinio prioriteto tvarka) straipsniai dėstomi ir atskiruose BK skyriuose, įskaitant BK XXIX skyrių „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“: jis pradedamas tradiciniu kontinentinės (*droit d’auteur*) valstybės prioritetu ir svarbiausia vertybe – autorystės teise, ir baigiamas pramoninės nuosavybės teisių pažeidimais.

Dėl to abejonių kelia BK 204 straipsnio („Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas“) vieta baudžiamųjų teisės normų sistemoje – dabar tai yra laikoma nusikaltimu ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius), nors prekių ženklai taip pat yra pramoninės nuosavybės teisės objektai, o tai yra viena iš dviejų intelektualės nuosavybės teisės šakų, tad galima kelti klausimą, ar neturėtų šis straipsnis būti perkeltas į BK XXIX skyrių „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“. Kitose kodifikuotos baudžiamosios teisės valstybėse intelektualės nuosavybės objektų apsauga neskaidoma ir visos veikos sukeltos į vieną skyrių.⁶⁴ Sistemiškai šios veikos atskyrimas nuo nusikaltimų intelektinei nuosavybei yra abejotinas tuo požiūriu, kad dėl minėto

⁶¹ ABRAMAVIČIUS, A., et. al. *Baudžiamoji teisė*. Specialioji dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 16.

⁶² ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 81.

⁶³ 1996 m. spalio 24 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas, Nr. 2662. *Valstybės žinios*, 1996-12-05, Nr. 117. Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=32231&p_query=%20baud%FEiavimo%20kodekso%20191%20BK&p_tr2=2> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

⁶⁴ Išimčių, dar be Lietuvos, vis dėlto kelios yra – Latvijoje ir Ukrainoje taip pat į nusikalstamų veikų ekonomikai skyrių įkeltas prekių ženklų pažeidimas (Latvijos Baudžiamojo kodekso XIX skyrius, 206 str.; Ukrainos Baudžiamojo kodekso VII skyrius, 229 str.).

straipsnių išdėstymo BK pagal rūšinio objekto svarbą nuo svarbiausių ir labiausiai ginamų valstybės interesų iki mažesnę svarbą turinčių vertybių, vieni pramoninės nuosavybės objektai (t. y. išvardytieji BK 195 straipsnyje – patentai, dizainas ir juridinio asmens pavadinimas) teoriškai laikomi didesne vertybe, negu kiti tos pačios pramoninės nuosavybės objektai – prekių ženklai (BK 204 str.), mat pirmieji išdėstyti BK XXIX skyriuje, kiti – XXXI skyriuje (be kita ko, ir BK 195 str. įrašyti juridinių asmenų pavadinimai iš esmės patenka „po vienu stogu“ kartu su prekių ženklais, kaip tam tikra rūšinė jų atmaina (jie priskiriami prie „kitų žymenų“). Tokiu būdu atskiriamas ir veikos rūšinis objektas – BK 195 straipsnio atveju objektu laikomi intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai, susiję su pramoninės nuosavybės teisių įgyvendinimu ir apsauga, o BK 204 straipsnio atveju svarbiausia vertybe laikoma normali teisės aktais sureguliuota ekonomikos ir verslo tvarka.⁶⁵ Nereikia pamiršti fakto, kad apskritai visi pramoninės nuosavybės objektai turi ekonominę turinį, tad skirtingo teisinio režimo taikymas pasirinktinai tik vieniems iš jų neatrodo nuoseklus ir pagrįstas.⁶⁶ Jeigu jau nusikaltimų intelektinei nuosavybei nepriskiriame nei prie Nusikaltimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turiniams interesams skyriaus, nei prie Nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai skyriaus, o išskiriame į atskirą skyrių ir įrašome tarp jų abiejų, tai tą reikia padaryti tinkamai ir iki galo. Todėl siūlytina pertvarkyti nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistemą ir išgryninti skyrius pagal rūšinį objektą, perkeliant visus nusikaltimus pramoninės nuosavybės objektams į skyrių „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“.⁶⁷

⁶⁵ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 412 ir 483.

⁶⁶ Šioje vietoje dėl saugomų pramoninės nuosavybės objektų Lietuvos BK pažymėtina ir kita problema – jie BK 195 straipsnyje išvardinti tik keli (patentai, dizainas ir juridinių asmenų pavadinimai). Europos kontekste tai daugiau išimtinis atvejis, kadangi absoliuti dauguma valstybių savo baudžiamuosiuose įstatymuose gina praktiškai visus pramoninės nuosavybės objektus – patentus, prekių ženklus, pramoninį dizainą, augalų veisles, puslaidininkių gaminių topografijas (Ispanija, Estija, Vokietija, Bulgarija, kt.). Žinoma, kiekviena valstybė laisva pasirinkti teisinės apsaugos rūšį ir apimtį, bet Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkta pozicija ginti vienus pramoninės nuosavybės objektus ir neginti kitų neatrodo nuosekli ir pagrįsta.

⁶⁷ P. Švedas savo disertacijoje mintį vysto dar toliau ir siūlo skyriaus pavadinimą keisti į „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisei“, nes tai tiksliau atspindi saugomą rūšinį teisinį gėrį; tokiu atveju analogiškai reikėtų pakeisti ir XXVIII skyriaus pavadinimą, kadangi jis taip pat numato nusikaltimus nuosavybei, o ne nuosavybės teisei (p. 119). Vis dėlto, pavadinimo pasirinkimas turi būti vieningas ir palikus dabartinį XXVIII skyriaus pavadinimą, XXIX skyriaus pavadinimas turi būti analogiškas. Todėl siūlytina apsistoti ties pavadinimu „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“.

3. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO SUDĖTIES ANALIZĖ

Šiuo metu (nuo 2009 metų) galiojančioje BK 191 straipsnio redakcijoje⁶⁸ baudžiamoji atsakomybė numatyta už svetimo literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies išleidimą arba viešą paskelbimą savo vardu (pagrindinė sudėtis); veiką kvalifikuojančiais požymiais laikomas minėtų kūrinių autoriaus privertimas atsisakyti autorystės teisės arba vertimas pripažinti asmenį bendraautorium ar autoriaus teisių perėmėju, jeigu tai daroma pasinaudojant tarnybos padėtimi arba panaudojant psichinę prievartą. Nuo 2004 m. už autorystės pasisavinimą atsako ir juridinis asmuo.

Šio straipsnio redakcijų ir veikos sudėtis raida reikšminga tuo, kad veikos sudėtis su kiekvienais pakeitimais keitėsi gana kardinaliai (žr. 3 lentelė): dažniausiai plėstas ar siaurintas veikos dalykas ir objektyvioji pusė, tuos pačius požymius tai panaikinant, tai vėl grąžinant. Pakeitimus pravartu aptarti dar prieš pereinant prie konkrečių sudėtis elementų analizės, kadangi juos išbarstant po sudėtis požymių aprašymą bus prarandamas nuoseklumas ir aiškumas. Vėliau prie dalies šių konkrečių pakeitimų bus grįžtama ties kiekvieno požymio aprašymu.

Labiausiai atkreiptinas dėmesys į straipsnio dinamiką nuo 2000 metų pakeitimų,⁶⁹ kuriame naujovių buvo daugiausia, kadangi nusikaltimai intelektinei nuosavybei buvo išskirstyti į atskirus straipsnius. Pakito ne tik BK 142 straipsnio pavadinimas („Autorystės teisės pasisavinimas“), bet ir veikos dalykas, – sukonkretintos kūrinių rūšys, į jas įtraukiant kompiuterių programas ir duomenų bazines, atsirado galimybė pasisavinti dalį kūrinio, atsisakyta gretutinių teisių pasisavinimo galimybės; pakito objektyvioji pusė – „kitoks kūrinio autorystės pasisavinimas“ pakeistas viešu paskelbimu; atsirado papildomi požymiai – privertimas pripažinti autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisių, naudojantis tarnybos padėtimi ar grasinant artimiesiems smurtu, turto sunaikinimu ar sužalojimu arba kompromituojančių žinių paskelbimu; taip pat susiaurinta straipsnio taikymo apimtis, dekriminalizuojant išradimo paskelbimą be išradėjo sutikimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, ir neteisėtą kūrinio atgaminimą ar paskleidimą, paliekant juos civilinės teisės prerogatyva; pakeistos sankcijos (vėl numatyta laisvės atėmimo bausmė). Nepaisant pakeitimų, išplečiančių straipsnio taikymo ribas, nuo 1995 metų iki

⁶⁸ 2009 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas Nr. XI-330. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 87-3663.

⁶⁹ 2000 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymas Nr. VIII-1646. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 38-1054.

1999 metų, pagal BK 142 straipsnį užregistruotų nusikalstamų veikų buvo tik 5.⁷⁰ (žr. priedų 5 lentelė). Su naująja BK redakcija, įsigaliojusia nuo 2003 m. gegužės 1 d. straipsnis dar kartą labai pasikeitė; vienas iš esminių pakeitimų – dekriminalizuotas pramoninės nuosavybės objektų autorystės pasisavinimas ir iš veikos dispozicijos išimtos kompiuterių programos ir duomenų bazės, jas pakeičiant „kitokiu kūrinium“. ⁷¹ Pakeitimams įtakos turėjo ir kaip tik tuo metu vykęs Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO, angl. *WIPO*) sutarčių – autorių teisių sutarties, sudarytos 1996 m. gruodžio 20 d. Ženevoje, ir atlikimų ir fonogramų sutarties, sudarytos 1996 m. gruodžio 20 d. Ženevoje, ratifikavimo procesas, o Lietuvai tapus Pasaulio prekybos organizacijos nare (PPO), turėjo įsigaliooti ir TRIPS sutartis, numatiusi reikalavimus ir baudžiamajam teisiniam reguliavimui.⁷²

Po naujojo BK priėmimo straipsnis keistas dar du kartus: 2004 metais už autorystės pasisavinimą buvo numatyta ir juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė,⁷³ o 2009 metais straipsnis įgijo dabartinę formą (į dispoziciją vėl grąžintos kompiuterių programos ir duomenų bazės, pakeičiant „kitokį kūrinį“) ir šiuo metu susideda iš trijų dalių: pagrindinės (BK 191 str. 1 dalis), kvalifikuotos (BK 191 str. 2 dalis) ir nustatančios juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę (BK 191 str. 3 dalis).⁷⁴ Toliau šiame darbe autorystės pasisavinimo sudėtis analizuojama remiantis keturnariu veikos sudėties elementų skirstymu į objektą, objektyviąją pusę, subjektą ir subjektyviąją pusę.

3.1. Autorystės pasisavinimo objektas ir dalykas

Nusikalstamos veikos objektas yra glaudžiai susijęs, bet nepainiotinas su veikos dalyku: objektas – tai baudžiamojo įstatymo saugoma nemateriali vertybė, į kurią nukreipta nusikalstama veika; dalykas – materialaus pasaulio daiktai, kurie tiesiogiai

⁷⁰ 2015 m. spalio 22 d. Danguolės Bikmanaitės, Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM Informacijos apdorojimo ir statistikos skyriaus vyriausiosios specialistės, elektroninė korespondencija. Iš 2015 m. spalio 22 d. *Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita* (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu). Prieiga internetu: <[https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_re_daguota%20\(2\).pdf](https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_re_daguota%20(2).pdf)> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

⁷¹ Tiesa, padarytas ir vienas lingvistiškai netinkamas pakeitimas – vietoj žodžio „bendraautoris, bendraautoriumi“ įrašytas „bendraautorius, bendraautoriumi“. *Bendraautoris, ~ė dkt.* (1) – „kas kartu su kitu (kitais) autorius“ [*Dabartinis lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas (2005)], nuoroda: <<http://www.lkz.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 20 d.].

⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 1176 patvirtinta *Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo strategija*.

⁷³ 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198⁽¹⁾ ir 198⁽²⁾ straipsniais įstatymas, Nr. IX-1992. *Valstybės žinios*, 2004-02-14, Nr. 25-760.

⁷⁴ 2009 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas Nr. XI-330. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 87-3663.

veikiami, darant nusikalstamą veiką arba turtinė nauda kaip būklė, atsirandanti įgyvendinus tam tikrą turtinį interesą.⁷⁵ Nusikalstama veika kėsinant į dalyką, padaroma žala ar sukeliama žalos grėsmė ir objektui – įstatymo saugomai vertybei.

3.1.1. Autorystės pasisavinimo objektas

Lietuvos teisės doktrinoje dėl BK 191 straipsnyje įtvirtintos veikos objekto nesutariama. G. Ivoška BK komentare nurodo, jog šio straipsnio 1 ir 2 dalys apibrėžia nusikaltimus, kurių objektas – intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorių asmeninių neturtinių teisių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų, o taip pat dėl gretutinių teisių subjektų teisių⁷⁶, kitaip tariant, laikoma, kad BK 191 straipsnio ir pirmos, ir antros dalies saugomas objektas yra visiškai tas pats – ir turtinės, ir neturtinės autoriaus teisės, o be kita ko, dar ir gretutinės teisės.⁷⁷ Tokia pozicija abejoja V. Mizaras ir nurodo, kad objektu laikytini autoriaus asmeniniai neturtiniai interesai, o būtent tik viena autoriaus asmeninė neturtinė teisė – autorystės teisė, kuri pripažįstama tik autoriui; atlikėjui taip pat pripažįstamos asmeninės neturtinės teisės (teisė į atlikėjo vardo nurodymą ir atlikimo neliečiamybę), tačiau jis neturi autorystės teisės, nėra autoriumi.⁷⁸ Vis dėlto, tikslintinos abiejų mokslininkų pozicijos.

Baudžiamosios teisės doktrinoje nusikalstamos veikos objektu pripažįstamas ne tik pagrindinis arba tiesioginis, bet ir papildomas, netiesioginis objektas, o be kita ko, reikia jį skirti ir nuo nusikalstamos veikos dalyko, t. y. to, į ką tiesiogiai nukreipta kaltininko nusikalstama veika ir per ką daroma žala normos saugomoms vertybėms (objektui). Šiuo atveju autorystės pasisavinimu pažeidžiama pagrindinė vertybė yra autorystės teisė, kuriai

⁷⁵ Tai yra, neteisėtos turtinės naudos gavimas, įgyjant turtines teises ar panaikinant turtines prievoles, kaip būdinga, pavyzdžiui, sukčiavimui, turto prievartavimui, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimui. FEDOSIUK, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 2004, 60 (52), p. 93.

⁷⁶ **Intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai** – su turtiniais susiję asmeniniai neturtiniai teisiniai santykiai, atsirandantys sukūrus ar pagaminus intelektinės veiklos rezultatus, o įstatymų numatytais atvejais dar ir atlikus papildomus veiksmus (pvz., įregistravus). [MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 31.]

Asmeninėmis neturtinėmis teisėmis Lietuvoje yra pripažįstamos trys: autorystės teisė (teisė reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį), teisė į autoriaus vardą (t. y. teisė reikalauti, kad bet kokiu būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas ar pseudonimas) bei teisė į kūrinio neliečiamybę (teisė prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsinosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją) (ATGTĮ 14 str. 1 d. 1-3 punktai). **Autorių turtinės teisės** yra išvardintos ATGTĮ 15 str. 1 d. 1-8 punktuose: tai teisė kūrinį atgaminti, versti, perdirbti, platinti, rodyti, skelbti ir kt.

Gretutinės teisės – atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teisės (ATGTĮ 1 str. 1 d. 2 p.).

⁷⁷ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 1.

⁷⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 482.

pagal BK 191 straipsnio 1 dalį daroma žala savo vardu išleidžiant ar viešai paskelbiant veikos dalyką – svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar jo dalį. Pasisavinus autorystės teisę, kuri yra pagrindinis pažeidžiamas veikos objektas, iš esmės įgyjama galimybė disponuoti ir visomis kitomis iš jos išplaukiančiomis turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis, o ir pats autorystės pasisavinimas atliekamas neteisėtai įgyvendinant dvi iš autoriaus turtinių teisių – viešai paskelbiant ir išleidžiant kūrinį,⁷⁹ tad teigti, kad tokia veika pažeidžiama tik autorystės teisė, nėra visai teisinga.⁸⁰ Dėl gretutinių teisių kaip veikos objekto pažymėtina tai, kad BK 191 straipsnio 1 dalies konstrukcija ir gramatinė reikšmė verčia sutikti su V. Mizaro pozicija tuo požiūriu, kad šios veikos objektu gretutinių teisių laikyti negalima, – dispozicijoje eksplicitiškai kaip veikos dalykas išvardinti išimtinai tik autorių teisių objektai ir, norint įtraukti ir gretutinių teisių objektus, reikėtų neišvengiamai keisti pačią BK 191 straipsnio 1 dalies dispoziciją.⁸¹ Todėl darytina išvada, kad šios nusikalstamos veikos **pagrindiniu objektu** turėtų būti laikomi intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai tik dėl autorystės teisės,⁸² tuo tarpu **papildomu objektu** galima laikyti intelektinės nuosavybės teisinius santykius dėl kitų autoriaus asmeninių neturtinių ir turtinių teisių.

Analizuojant BK 191 straipsnio 2 dalies objektą matyti, kad jis yra nevienalytis ir įtvirtintu alternatyvių veikų sąrašu pažeidžiami iš esmės skirtingi objektai: verčiant kūrinio autorių pripažinti kitą asmenį bendraautorium arba atsisakyti autorystės teisės, pažeidžiama autorystės teisė kaip pagrindinis veikos objektas, papildomai dėl psichinės prievartos naudojimo pažeidžiant ir žmogaus veiksmų laisvę. Tačiau verčiant kūrinio autorių pripažinti kitą asmenį autoriaus teisių perėmėju pažeidžiama nebe autorystės teisė,

⁷⁹ ATGTĮ 15 str. 1 d. 2 p. – išleidimas; 8 p. – viešas paskelbimas.

⁸⁰ Atkreiptinas dėmesys į 1961 m. BK redakcijos paskutiniuosius 2000 m. pakeitimus (*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 38-1054), kuriuose 142 straipsnis pavadintas „Autorystės teisės pasisavinimas“, su naująja kodekso redakcija, žodis *teisė* panaikintas.

⁸¹ Pats G. Ivoška BK komentare, išplečiant objektą kaip įtraukiantį ir gretutines teises, remiasi 2004 m. balandžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004, kurioje buvo nagrinėtas BK 192 straipsnio turinys: sistemiškai išanalizavęs bylai reikšmingus teisės šaltinius, to paties skyriaus BK normas ir BK 192 straipsnio paskirtį, LAT konstatavo įstatymų leidėjo siekį garantuoti, kad būtų tinkamai apgintos visos autorių ir gretutinių teisių subjektų teisės. Laikyta, kad „pereinant nuo senojo prie naujojo baudžiamojo įstatymo iš BK 192 straipsnio yra sąmoningai eliminuota apsauga tam tikrų vertybių, kurios senajame BK, taip pat kituose galiojančio BK straipsniuose ar kituose teisės aktuose buvo ir tebėra saugomos ir ginamos vienodai, nėra pagrindo.“ Tos pačios išvados padaryti analogiškai ir apie BK 191 straipsnį negalima: remiantis tais pačiais teismo taikytais analizės metodais, pastebėtina, kad ir senajame BK nebuvo galimybės pasisavinti gretutinių teisių objektų autorystę, tik pramoninės nuosavybės objekto, o BK straipsnio redakcijų dinamikoje išnyko ir šis požymis.

⁸² Galima abejoti, ar tikrai objektu laikytini BK komentare siūlomi intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorių asmeninių neturtinių teisių, o ne V. Mizaro siūlomi autoriaus asmeniniai neturtiniai interesai dėl autorystės teisės, kadangi veikos esmė laikytinas ne teisinių ar visuomeninių santykių sutrikdymas, turintis daugiau ekonominį atspalvį, bet būtent kūrėjo intereso būti laikomo autoriumi, pagrįsto morale, garbe ir orumu, pažeidimas. Vis dėlto, išlaikant BK komentaro vienovę visame skyriuje, pasirinktas pirmasis variantas.

o tik turtinės autorių teisių subjekto teisės,⁸³ su pačia autoryste turinčios mažai ką bendro, kadangi autoriaus teisių perėmėjas tokiu būdu įgyja tik turtinių teisių kompleksą.⁸⁴ Taigi šiuo metu BK 191 str. 1 ir 2 dalyje įtvirtintų veikų objektas yra skirtingas, nors taip būti neturėtų: straipsnio pavadinimas „Autorystės pasisavinimas“ byloja tai, kad visas straipsnis skirtas kriminalizuoti veikas, kuriomis pažeidžiama autorystės teisė, kuri savo prigimtimi yra neturtinė autoriaus teisė, tad 2 dalyje įtvirtinta alternatyvi veika, verčiant kūrinio autorių pripažinti kitą asmenį turtinių autorių teisių perėmėju, su šia paskirtimi nedera. Kadangi straipsnio pavadinimas ir juo įvardijama norma turi būti adekvatūs ir neprieštarinti,⁸⁵ siūlytina iš BK 191 straipsnio 2 dalies dispozicijos išimti žodžius „ar autoriaus teisių perėmėju“ ir ją išdėstyti taip: „Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas...“.⁸⁶

3.1.2. Autorystės pasisavinimo dalykas

Komentuojamo straipsnio dispozicijoje įtvirtintas autorystės pasisavinimo dalykas yra skirtingas BK 191 straipsnio 1 ir 2 dalyse, tad jis aptariamasis atskirai. 1 dalyje autorystės pasisavinimo dalyku laikomas visas svetimas literatūros, mokslo, meno kūrinys (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar jo dalis. Kūrinio sampratos nepateikia nei Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutartys, nei Europos Sąjungos teisės aktai, todėl atskleidžiant kūrinio sąvoką pasitelkiami tik nacionaliniai valstybių įstatymai.⁸⁷ Vis dėlto, kūrinio sąvokos nepateikia ir mūsų baudžiamasis kodeksas, tad belieka pasitelkti civilinę teisę. Šiuo požiūriu BK 191 straipsnio 1 dalies dispozicija yra blanketinė: „Blanketinė BK straipsnio dispozicija – tai tokia BK straipsnio dispozicija, kurioje išsamiai nėra atskleista visa baudžiamosios teisės

⁸³ Šiuo požiūriu veika sutampa su BK 181 straipsnyje įtvirtintu turto prievartavimu, kadangi naudojant psichinę prievartą asmuo verčiamas perleisti tam tikras turtines teises. Apie tai kalbama paskutiniame šio darbo skyriuje.

⁸⁴ ATGTĮ 39 str. 2 d.: „Asmuo, kuriam perduotos autorių *turtinės* teisės, laikomas autorių turtinių teisių perėmėju.“; 38 str. 4 dalyje imperatyviai nurodyta, kad „autorių asmeninės neturtinės teisės kitiems asmenims neperduodamos. Jos nepriklauso nuo autorių turtinių teisių, lieka jiems ir tais atvejais, kai turtinės teisės perduodamos kitiems asmenims.“, ši taisyklė ATGTĮ pakartojama net kelis kartus: 14 str. 2 d. taip pat pabrėžia, kad „Autorių asmeninės neturtinės teisės neperduodamos kitiems asmenims. Po autoriaus mirties asmeninių neturtinių teisių priežiūra įgyvendinama šio Įstatymo 49 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.“ Todėl įmanoma būti tik turtinių teisių perėmėju, o juo tampama šias teises perdavus sutartimi arba pagal testamentą [USONIENĖ, J. Autorių teisių perdavimo ypatybės. Monografija. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2008. p. 89].

⁸⁵ BIELIŪNAS, E., ŠVEDAS, G. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių pavadinimai ir jų reikšmė. *Teisė*, 2013, Nr. 88, p. 50-51.

⁸⁶ Kartu pakeistinas ir lingvistiškai-darybiškai neteisingas žodis „bendraautoriumi“ į „bendraautoriumi“.

⁸⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 161-162.

norma (neišsamiai aprašytas draudžiamas elgesys) ir kuri, siekiant atskleisti visą baudžiamosios teisės normą, siunčia, kreipia į kitą nei BK norminį teisės aktą (aktus).“⁸⁸ Savaiame suprantama, pirmas ir iš esmės vienintelis pasirinkimas yra ATGTĮ.

Svarbiausios kūrinio sampratai jame yra dvi nuostatos. ATGTĮ 4 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad „Autorių teisių objektai – originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas“; ATGTĮ 2 str. 19 punkte apibrėžiama kūrinio sąvoka: „**Kūrinys** – originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos“. Taigi tam, kad kūrinys būtų saugomas autorių teisės ir jį būtų galima laikyti šios veiklos dalyku, kūrinys turi atitikti tam tikrus reikalavimus:

- 1) Būti autoriaus intelektualinės veiklos, kūrybinio darbo rezultatas;
- 2) Būti originalus;
- 3) Būti išreikštas kokia nors objektyvia forma.⁸⁹

Pagrindinis autorių teisės objektą – kūrinį – apibūdinantis požymis yra kūrybiškumas: tam, kad kūrinys būtų saugomas autorių teisės, jis turi būti asmeninės **kūrybinės veiklos rezultatas**, atsiradęs tik dėl žmogaus valios ir pastangų.⁹⁰ Kūryba yra žmogaus intelektualinė veikla, todėl kūriniumi, kaip kūrybos rezultatui, būdingas intelektualumo bruožas.⁹¹ Dėl šių priežasčių autorių teisių objektais nebus laikomi natūraliai iš gamtos paimti objektai, kad ir kaip iš pažiūros meniškai jie būtų susiformavę (įvairūs kristalai, augalų formos ar išsidėstymas, gyvūnų atliekama „kūryba“ ir taip toliau), taip pat autorių teisių objektais nelaikomi ir techniškai paties kompiuterio ar kitokių techninių įrengimų atlikti darbai, kaip, pavyzdžiui, automatiškai iš užsienio kalbos išverstas tekstas.⁹² Vis dėlto pažymėtina, kad pagalbine priemone kūrybai techniniai įrenginiai ar kompiuterių programos gali būti ir jų naudojimas autoriaus asmeninės intelektualinės veiklos originalumo nepaneigia.⁹³

Kad intelektualinės veiklos rezultatas būtų laikomas kūriniumi, jis būtinai turi būti **originalus**. Nors šis reikalavimas įtvirtintas kūrinio sampratoje, teisės aktuose nėra pateiktos kūrinio originalumo sampratos, tai yra teismų praktikos ir teisės doktrinos

⁸⁸ ŠVEDAS, P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2010, 77, p. 184.

⁸⁹ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 143.

⁹⁰ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 167.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ Plačiau – MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 167-168, ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 143-145.

dalykas.⁹⁴ Originaliais pripažįstami kūriniai, kurie yra autoriaus kūrybinio darbo rezultatas ir kuriuose atsispindi autoriaus asmuo: jo pažiūros, mintys, mąstymo ir minčių reiškimo pobūdis, gyvenimo patyrimas.⁹⁵ Originalumas pasireiškia tiek kūrinio formos, tiek jo turinio originalumu; teisinei apsaugai, tame tarpe ir baudžiamajai, pakanka formos originalumo.⁹⁶ Pažymėtina, kad negalima originalumo tapatinti su naujumu: originaliu bus laikomas kūrinys, kuriame išreiškiamos ir žinomos idėjos, pateikiami žinomi duomenys, jeigu bus originali jų išreiškimo forma.⁹⁷ Originalus kūrybinės veiklos rezultatas laikomas kūriniumi ir saugomas, nepaisant jo meninės ar materialinės vertės, taigi saugomi bet kokie kūriniai, net jeigu meniniu ar materialiniu požiūriu jie nėra vertingi.⁹⁸

Vis dėlto pažymėtina, kad klasikinis subjektyvusis – autoriaus asmenybę atspindintis – originalumo reikalavimas netinka kai kurioms naujoms kūrinų rūšims, ypač kai panaudojamos atitinkamos technologijos.⁹⁹ Dėl to tam tikri kūriniai, pavyzdžiui, kompiuterių programos, duomenų bazės, fotografijos, yra laikomi originaliais, jei jie yra paties autoriaus intelektualinės veiklos rezultatai.¹⁰⁰ Tai yra vadinamasis objektyvusis originalumas, pagal kurį nereikalaujama (kaip būtinos aplinkybės) asmenybės atspindžio kūrinyje.¹⁰¹ „Taigi šiandien galima kalbėti apie skirtingų rūšių kūrinų skirtingą originalumo lygį: tradicinio („tikrojo“) meno kūriniais ir toliau taikomas ganėtinai aukštas originalumo standartas, tuo tarpu naujoms kūrinų rūšims (duomenų bazėms, kompiuterių programoms, daugialypiams kūriniais) originalumo reikalavimas mažesnis“.¹⁰²

Konkreto objekto atitiktis autorių teisės keliamam originalumo reikalavimui yra fakto klausimas, susijęs su byloje susidėjusių faktinių aplinkybių vertinimu, todėl tai,

⁹⁴ 2013 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje „Zbiga“ v. UAB „Gintaro baldai“ Nr. 3K-3-509/2013.

⁹⁵ VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 33, para. 3.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 34, para. 4.

⁹⁸ 2013 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje „Zbiga“ v. UAB „Gintaro baldai“ Nr. 3K-3-509/2013; 2010 gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje T. V. v. AB „Žemprojektas“, Nr. 3K-3-536/2010.

⁹⁹ 2010 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje T. V. v. AB „Žemprojektas“, Nr. 3K-3-536/2010.

¹⁰⁰ Toks žemesnis originalumo standartas numatytas, pavyzdžiui, 1991 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos direktyvos 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos 1 straipsnyje, kuriame nurodoma, kad kompiuterio programai taikoma apsauga, jei ji yra originali ta prasme, kad tai – paties autoriaus intelektualinio kūrinys; teisei į apsaugą nustatyti netaikomi jokie kiti kriterijai.

¹⁰¹ 2010 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje T. V. v. AB „Žemprojektas“, Nr. 3K-3-536/2010.

¹⁰² VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

ar kūrinys yra originalus, turi nuspręsti pats teismas.¹⁰³ Gana sudėtingu klausimu yra tai, kokio lygio (laipsnio) turi būti išraiškos formos originalumas, kad jam būtų taikoma autorių teisių apsauga. Autorių teisėje galioja bendra taisyklė, kad originalumo lygis autorių teisės apsaugos požiūriu yra pakankamas, jeigu įmanoma atitinkamą kūrybos produktą atskirti nuo kasdienių įprastai suvokiamų ir numatomų produktų, t. y. lygis turi būti aukštesnis, negu tam tikras „kasdienis“ standartas,¹⁰⁴ kitaip tariant, – kūrinys turi turėti tokių požymių, kurie būtų pakankami atskirti jį nuo kitų kūrinių.¹⁰⁵ V. Mizaras, išanalizavęs kitų valstybių teismų praktiką, yra išskyręs septynias originalumo vertinimo taisykles:¹⁰⁶

1) Originalumui reikšmingas kūrinio sukūrimo momentas – kūrinys turi būti originalus jo sukūrimo momentu, o vėliau pasikeitusios aplinkybės neturi reikšmės;

2) Vertinant kūrinio originalumą, reikšmės neturi jo kūrybos sąnaudos – laiko, materialinės ir bet kokios kitos;

3) Skirtingų rūšių kūriniams gali būti taikomi skirtingi originalumo standartai ir jų negalima vienodai vertinti (pvz., dailės kūrinio ir duomenų bazės originalumas skirsis);

4) Originalumas taikomas ir išvestiniams kūriniams (pvz., vertimams, rinkiniams, anotacijoms ir kt.), kurie sukuriama pagal jau esamus kūrinius;

5) Originalumas turi būti vertinamas pagal bendrą visos kūrinio išraiškos įspūdį (suvokimą, vaizdą). Kūrinio elementai gali pasireikšti gana mažu originalu, tačiau originaliu gali būti šių elementų išdėstymas ir tarpusavio sąsajos¹⁰⁷;

6) Originalumas yra objektyvus kriterijus, todėl jis negali būti tapatinamas su meniniu ar moksliniu kūrinio lygiu, verte, skoniu ar kitais vertinančiųjų subjektyviai suvokiamais dalykais;

¹⁰³ 2013 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje „Zbiga“ v. UAB „Gintaro baldai“ Nr. 3K-3-509/2013. Teismai laikosi pozicijos, kad originalumas – tai fakto klausimas, jiems antrina V. Mizaras, tačiau pats pažymi, kad tokiose bylose nebūtinai turi būti ekspertų išvados, o joms esant ekspertui neturėtų būti užduodamas klausimas – kūrinys originalus ar ne, nes tai turi nustatyti teismas. MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 172. Šis požymis labiau būdingas ne fakto, o kaip tik teisės klausimui. Originalumą teisės klausimu laiko P. Švedas – *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 146-147.

¹⁰⁴ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 169. Mintį atkartoja ir P. Švedas (*Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 145).

¹⁰⁵ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 169-170.

¹⁰⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 171-172.

¹⁰⁷ Žr. ir 2014 m. gegužės 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2014: „Teismai pažymėjo, kad A. Š. baigiamajame bakalauro darbe žinios perteiktos išstudijavus archyvinius dokumentus, atrinkus darbui reikšmingą medžiagą ir faktus išdėsčius originalia A. Š. pasirinkta forma, o tai leidžia teigti, kad šis darbas yra intelektualinės veiklos rezultatas ir atitinka autorių teisių objektams keliamą originalumo kriterijų.“

7) Paisytina procesinės įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės – kiekviena šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus (CPK 178 str.). Tokiu būdu, atsakovas, apkaltintas autorių teisių pažeidimu, nusprendęs ginčyti kūrinio originalumą, turės įrodyti, kad kūrinys neoriginalus. Kaip teisingai pastebi P. Švedas, teismų praktikoje iš esmės nusistovėjo taisyklė, kad kūrinys, išreikštas tam tikra forma, yra laikomas originaliu (originalumo prezumpcija), o baudžiamojo proceso metu, jei atsirastų abejonių, kad pasisavintas kūrinys yra neoriginalus, įrodyti priešingai turėtų prokuroras, kadangi jis turi pareigą įrodinėti, jog nusikalstama veika atitinka visiškai visus BK 191 str. sudėties požymius ir kūrinys baudžiamosios teisės prasme galėjo būti šio nusikaltimo dalyku.¹⁰⁸

Byloje nepatvirtinus originalumo fakto, faktiškai galimi du variantai: ginčijamos autorystės objektas, t. y. „pasisavintasis kūrinys“ nelaikytinas kūriniumi apskritai, todėl ir jo autorystės pasisavinimas bus neįmanomas BK 191 straipsnio prasme; antra – „kūrybinės“ veiklos rezultatas yra kito originalaus kūrinio *plagiatas*¹⁰⁹ (kitai tariant, ir įvykdoma ši veika). Šie du variantai galimi dėl to, kad kūrinio originalumo samprata nevienareikšmė: originalumą galima suprasti ir kaip kriterijų nustatyti, ar veiklos rezultatas apskritai gali būti saugomas, t. y. ar rezultatas yra kūrinys, o iš kitos pusės, originalumą galima suprasti kaip kriterijų, siekiant nustatyti, ar veiklos rezultatas nėra nukopijuotas nuo kito kūrinio, t. y. autorių teisių pažeidimui konstatuoti.¹¹⁰

Trečiasis reikalavimas – kūrinys tampa autorių teisių objektu tik nuo to momento, kai jis **įgyja objektyvią formą**: jis gali būti išreiškiamas raštu, paskelbiamas žodžiu, viešai perskaitomas, atliekamas ar bet koku kitu būdu.¹¹¹ Kūrinio išreiškimas objektyvia forma nėra susijęs su viešu kūrinio paskelbimu, svarbu tik tai, kad jis įgytų objektyvią išraišką, kurią gali suvokti ir atgaminti kiti asmenys, nes kol kūrinys bus autoriaus mintyse, tol jis nebus saugomas autorių teisės,¹¹² įskaitant ir baudžiamąją.¹¹³

¹⁰⁸ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 147.

¹⁰⁹ „Plagiatas [lot. *plagiatus* — pagrobtas], mokslo, literatūros, meno kūrinio, atradimo, išradimo ar racionalizacinio pasiūlymo autorystės (visos ar dalies) pasisavinimas.“ *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Prieiga internetu: <<http://www.zodziai.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

¹¹⁰ Cit. pagal USONIENĖ, J. *Kūrinio originalumo samprata*. Jurisprudencija, 2005, t. 78(70); 78 psl. Iš to galima daryti ir išvadą dėl to, ar įmanoma nuplagijuoti plagiatą – ne, nes plagiatoriaus „kūrinys“, jei jo autorystę pasisavins dar kažkas, nebus saugomas jokiais autorių teisės normomis, o kartu ir šiuo straipsniu, kadangi ginami tik teisėti originalių kūrinių kūrėjų interesai. Įmanomas tik originalaus kūrinio autorystės pasisavinimas, o plagiatas neatitinka originalumo reikalavimų.

¹¹¹ VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 34, para. 5.

¹¹² MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 175.

¹¹³ Nepaisant objektyvios formos buvimo, autorių teisių apsauga neatsiranda ATGTĮ 5 straipsnyje apibrėžtiems objektams, kurie kartu negali būti laikomi ir šios veikos dalyku (tai idėjos, procedūros,

Straipsnio dispozicijoje išvardinamos konkrečios kūrinių rūšys, kurios gali būti autorystės pasisavinimo dalyku, tai – literatūros, mokslo ar meno kūriniai, įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes:

- **Literatūros** kūriniumi laikytinas bet koks grožinio, mokslinio, techninio bei praktinio pobūdžio žodinis ar rašytinis kūrinys;

- **Mokslo kūriniumi** laikytinas toks kūrinys, kuriame keliamos ir nagrinėjamos gamtos, socialinės, istorinės bei kitos problemos taikant mokslinių tyrimų metodiką (pasak naujausios teismų praktikos, rašto darbo (ne)atitikimas moksliniam darbui keliamiems reikalavimams neturi reikšmės, jei kūrinys saugomas autorių teisės;¹¹⁴

- **Meno kūriniumi** laikomas bet koks vaizduojamojo meno, architektūros ar muzikos kūrinys;¹¹⁵

- **Kompiuterių programa** – žodžiais, kodais, schemomis ar kitu pavidalu pateikiamų instrukcijų, kurios sudaro galimybę kompiuteriui atlikti tam tikrą užduotį ar pasiekti tam tikrą rezultatą, visuma, kai tos instrukcijos pateikiamos tokiomis priemonėmis, kurias kompiuteris gali perskaityti. Ši sąvoka apima ir parengiamąją projektinę tokių instrukcijų medžiagą, jeigu pagal ją galima būtų sukurti minėtą instrukcijų visumą;¹¹⁶

- **Duomenų bazė** – susistemintas ar metodiškai sutvarkytas kūrinių, duomenų arba kitokios medžiagos rinkinys, kuriuo galima individualiai naudotis elektroniniu ar kitu būdu, išskyrus kompiuterių programas, naudojamas tokių duomenų bazėms kurti ar valdyti.¹¹⁷

P. Švedas šioje vietoje kelia klausimą, ką reiškia ir ar reikalingas dispozicijoje baudžiamosios teisėkūros technikai nebūdingas elementas – skyrybos ženklas skliausteliai, juose įrašant žodžius „įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes“. Analizuodamas BK 192 str. sudėtį ir darydamas išvadą, kad skliausteliuose yra paaiškinamas prieš tai aprašytas nusikaltimo dalykas, t. y. nurodoma, kad į prieš tai nurodytą nusikaltimo dalyko sąvoką, be kita ko, yra įskaitomos ir kompiuterių programos

principai, atradimai, atskiri duomenys; teisės aktai, oficialūs dokumentai; oficialūs valstybės simboliai ir ženklai, įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius; folkloro kūriniai.

¹¹⁴ 2014-05-13 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje Nr. 2K-253/2014 teismas nurodė, kad „Kasatoriai, teigdami, kad mokslo darbu yra pripažįstama tik disertacija, tuo tarpu bakalauro darbui netaikoma autorių teisių apsauga, nepagrįstai sutapatino „mokslo darbo“ ir „mokslo kūrinio“ sąvokas. Į tai dėmesį atkreipė ir apeliacinės instancijos teismas, pažymėdamas, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 191 straipsnio 1 dalį numatyta ne už „mokslo darbo“, kuriam keliami aukšti kokybės reikalavimai, o už „mokslo kūrinio“ (kuris apima ir „mokslo darbo“ sąvoką) ar jo dalies autorystės pasisavinimą. Tai, kad bakalauro darbui taikomi kitokie kokybiniai reikalavimai negu, pvz., disertacijai, nereiškia, kad toks darbas nėra originalus intelektualinės veiklos rezultatas ir jam netaikomos autorių teisių apsaugos nuostatos.“

¹¹⁵ IVOŠKA, G. *in Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 6.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 50-1598. 2 str. 18 p.

¹¹⁷ *Ibid.* 2 str. 7 p.

bei duomenų bazės, vis dėlto mano, kad šiuos autorių teisės objektus apima kūrinio sąvoka (išskyrus *sui generis* teisių¹¹⁸ objektus), todėl kompiuterių programų ir duomenų bazių minėjimas skliausteliuose yra perteklinis.¹¹⁹ Su tokia pozicija autorystės pasisavinimo sudėties atveju sutikti negalima.

Kompiuterių programos ir duomenų bazės kaip veikos dalykas eksplicitiškai pirmiausia atsirado su 2000 balandžio 20 d. įstatymu Nr. VIII-1646 (Žin., 2000, Nr. 38-1054), su naująja BK redakcija 2003 gegužės 1 d. iš dispozicijos buvo išimtas ir pakeistas formuluote „kitoks kūrinys“, tačiau po to vėl grįžo 2009 m. liepos 9 d. įstatymu Nr. XI-330 (Valstybės žinios, 2009-07-23, Nr. 87-3663) (žr. priedų 3 lentelė). Logiškai maštant, pakartotinis to paties požymio numatymas dispozicijoje, iš kurios jis buvo išimtas, negalėjo būti padarytas neapgalvotai ar atsitiktinai, be priežasties. Teismų praktika tokiam pasirinkimui padaryti įtakos negalėjo, nes tarp 2007-2009 metų nėra išspręstos nei vienos bylos pagal BK 191 straipsnį; įstatymo priėmimą lydinčiuose raštuose apie tokio sprendimo priežastis taip pat neužsimenama, tad tenka dairytis į platesnį kontekstą.

Į akiratį patenka Tarptautinio intelektinės nuosavybės aljanso (IIPA) kasmet rengiamas pranešimas apie intelektinės nuosavybės teisių gynimą įvairiose pasaulio šalyse (angl. *Special 301 Report*), kuriame suformuojamas stebimų valstybių sąrašą (angl. *Watch list*), į kurį paprastai įtraukiamos valstybės, IIPA nuomone, neskiriančios pakankamo dėmesio intelektinės nuosavybės teisių gynimui; 2002–2008 metais Lietuva buvo minima šiame sąrašė,¹²⁰ ataskaitose griežtai kritikuojamos ir baudžiamojo teisinio reguliavimo trūkumus.¹²¹ Į tai reaguojant buvo padaryti paskutiniai BK XXIX skyriaus pakeitimai, kurie IIPA buvo ypač palankiai įvertinti ir dėl padarytos pažangos 2009 m. Lietuva buvo išbraukta iš minėto stebimų valstybių sąrašo.¹²² Galima daryti išvadą, kad nesant formuluotės „įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes“, baudžiamoji teisinė kompiuterių programų ir duomenų bazių apsauga nėra savaime suprantama ir tokia akivaizdi, nes dispozicijoje vadinami tik Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos saugomi kūriniai, nepaisant direktyvų 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos ir 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos reikalavimo kompiuterių programoms ir duomenų bazėms taikyti tokią pačią teisinę apsaugą, kaip ir

¹¹⁸ *Sui generis* teisės – tai duomenų bazių gamintojų teisės (ATGTĮ 1 str. 1 d. 3 p.).

¹¹⁹ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 89-90.

¹²⁰ Interaktyvus, prieiga internetu: <<http://www.iipa.com/special301.html>> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].

¹²¹ *International Intellectual Property Alliance 2003 Special 301 Report*. Dokumentas internetu (anglų kalba): <www.iipa.com/rbc/2003/2003SPEC301LITHUANIA.pdf> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].

¹²² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. ĮV-260 patvirtinta Visuomenės švietimo intelektinės nuosavybės teisių klausimais programa.

Berno konvencijos saugomiems kūriniais, todėl direktyvos atrodo tinkamai neįgyvendintos.¹²³ Darytina išvada, kad, skirtingai, negu nurodo P. Švedas, skliausteliuose įrašytas veikos dalykas „įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes“ nešalintinas kaip perteklinė nuostata bent jau dėl aiškumo sumetimų ir galimo netinkamo baudžiamojo įstatymo aiškinimo.

P. Švedas, kritikuodamas BK 192 straipsnio dispozicijoje įtvirtintą detalų veikos dalyko aprašymą (kuris iš dalies sutampa su BK 191 straipsnio dalyku), taip pat siūlo atsisakyti konkrečių autorių teisių (BK 192 straipsnio atveju – ir gretutinių teisių) objektų (t. y. kūrinių rūšių) vardinimo, siekiant išvengti būtinybės keisti ar pildyti straipsnio dispoziciją, atsiradus naujiems autorių teisių objektams.¹²⁴ Nesutinkant su šia pozicija, pažymėtina, kad tikslus kūrinių išvardijimas BK 191 straipsnio dispozicijoje yra būtinas, kadangi tik jis ir leidžia suprasti šio straipsnio taikymo apimtį – ji nuo 1961 m. BK redakcijos keitėsi ne vieną kartą, kol galiausiai labai aiškiai atkartoja ATGTĮ pateikiamas išimtinai autorių teisių objektų formuluotes, nepalikdama vietos interpretacijoms dėl gretutinių teisių ar pramoninės nuosavybės objektų apsaugos, naudojantis šiuo straipsniu. Pažymėtina ir tai, kad su paskutiniaisiais šio straipsnio pakeitimais iš dispozicijos išimta formuluoatė „ar kitokį kūrinių“ nelaikytina susiaurinančia šios normos teisinės apsaugos apimtį, dėl ko ateityje, atsiradus naujoms kūrinių rūšims, straipsnio dispoziciją reikėtų pildyti, mat ATGTĮ 4 straipsnio 2 dalyje pateikiamas nebaigtinis sąrašas autorių teisių objektų (12 punkte nurodoma „kiti kūriniai“).

Konstatavus šios normos apsaugos taikymo apimtį tik kūriniams, kaip jie nurodyti ATGTĮ, tuo pačiu iš esmės galima kelti kito BK XXIX skyriaus straipsnio kokybės klausimą: BK 195 str. formuluoatė „tas, kas pažeidė išimtinės patento savininko ar dizaino savininko teises <...>“ iš esmės reiškia tai, kad šie objektai būtinai turi būti įregistruoti ir tik registruoto patento ar dizaino neteisėtas naudojimas yra nusikalstamas. Tokiu būdu iš esmės ignoruojamas dar neįregistruoto pramoninės nuosavybės objekto autorystės pasisavinimas, „užbėgant už akių“ jo autoriui ir pateikiant registruoti ar įregistruojant šiuos objektus savo vardu ir taip įgyjant visą jiems skirtą teisinę apsaugą (kuri ilguoju

¹²³ 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos, 3 str. 1 d., 1991 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos, 1 str. 1 d. (vėliau ją pakeitė 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB tuo pačiu pavadinimu). Iš esmės jos tik atrodo neįgyvendinamos, kadangi ATGTĮ 4 str. 2 d. 1 p. autorių teisių objektų (kūrinių) pavyzdiniame sąraše yra nurodytos ir kompiuterių programos, o 3 str. 2 p. – ir duomenų bazės, nepaisant to, kad ATGTĮ joms taikomas šiek tiek kitoks teisinis režimas ir originalumo reikalavimai, negu įprastiems kūriniams.

¹²⁴ Tiesa, P. Švedo siūlomas autorių teisių objektų vardinimo atsisakymas BK 192 straipsnio dispozicijoje turi ir kitą tikslą – sumažinti dispozicijos teksto apimtį, be kita ko, suvienodinant autorių teisių ir gretutinių teisių objektų vardinimo kiekybinę išraišką arba iki detalaus abiejų išvardinimo, arba iki bendro apibrėžimo „autorių teisių ir gretutinių teisių objektai“, nes šiuo metu dispozicijoje detalčiai išvardinami autorių teisių objektai – literatūros, meno ir mokslo kūriniai, bet abstrakčiai įvardinami gretutinių teisių objektai.

laikotarpiu garantuotą ir turtinę naudą), todėl šiuo metu konstatuotina teisės spraga. Tokią veiką kriminalizuoja Prancūzija, Estija, Bulgarija, Ukraina, Lenkija, Rusija¹²⁵ ir kitos valstybės, ji buvo numatyta ir 1961 m. BK 142 straipsnyje „Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas“,¹²⁶ tačiau su naująja BK redakcija¹²⁷ išradimas kaip veikos dalykas iš dispozicijos buvo pašalintas (žr. 3 lentelė). Dėl didelio savo pavojingumo ši veika turėtų būti įtraukta (o tiksliau grąžinta) į mūsų Baudžiamąjį kodeksą, kadangi tokio autorystės pasisavinimo dalyko BK 191 straipsnis neapima dėl savo paskirties ginti tik originalius literatūros, meno ir mokslo kūrinius (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) tik Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo prasme, kuris nereguliuoja pramoninės nuosavybės objektų teisinės apsaugos.

Lyginamuoju požiūriu situacija dėl nusikalstamos veikos dalyko ir apsaugos apimties autorystės pasisavinimo atveju gana skirtinga: dalis valstybių kriminalizuoja tik autorystės teisės pasisavinimą, dalis – ir tam tikrų gretutinių teisių objektų autorystės pasisavinimą, o kai kurios ir neteisėtą naudojimąsi turtinėmis autoriaus teisėmis. Pavyzdžiui, Ukrainos BK išvis nesaugo autorių teisių ir gretutinių teisių ir už autorystės pasisavinimą baudžiamoji atsakomybė kyla tik jei taip pažeistos pramoninės nuosavybės teisės, sukeltant didelę turtinę žalą.¹²⁸ Latvijoje eksplicitiškai už autorystės pasisavinimą taip pat baudžiama tik jei pasisavinama pramoninės nuosavybės objekto – dizaino ar išradimo – autorystė,¹²⁹ tuo tarpu autorinio kūrinio pasisavinimas čia patenka po kitu straipsniu – autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimas, sukėlęs didelės žalos¹³⁰ (kitais tariant, literatūros, mokslo ar meno kūrinio autorystės pasisavinimas nelaikomas savaime ypač žalinga veika); šis straipsnis iš esmės gali būti taikomas nepriklausomai nuo to, kokios autorių teisės pažeidžiamos – turtinės ar neturtinės, o taip pat netgi ir gretutinės teisės: esminė baudžiamosios atsakomybės sąlyga yra didelės žalos sukėlimas tokiu pažeidimu, todėl bendrai autorių teisių apsaugos apimtis gana plati. Didelės žalos sąlyga baudžiamajai atsakomybei kilti įtvirtinta ir Rusijos bei Moldovos BK,¹³¹ Vengrijos BK kaip būtiną baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą sąlygą numato turtinę

¹²⁵ Prancūzijos Intelektinės nuosavybės kodekso L615-12 str., Estijos Baudžiamojo kodekso 228 str., Bulgarijos Baudžiamojo kodekso 173 str. 2 d., Ukrainos Baudžiamojo kodekso 177 str. 1 d., Lenkijos Pramoninės nuosavybės įstatymo 304 str., Rusijos Baudžiamojo kodekso 147 str. 1 d. ir kt.

¹²⁶ Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Vyriausybės žinios*, 1961-01-01, Nr. 18-148.

¹²⁷ Ši veika panaikinta su 2000 m. balandžio 20 įstatymu Nr. VIII-1646 (*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 38-1054).

¹²⁸ Ukrainos Baudžiamojo kodekso 177 str. 1 d.

¹²⁹ Latvijos Baudžiamojo kodekso 147 str. 1 d.

¹³⁰ Latvijos Baudžiamojo kodekso 147, 148 str., panaši nuostata yra ir Suomijos Baudžiamojo kodekso 49 skyriaus 1 straipsnyje.

¹³¹ Rusijos Baudžiamojo kodekso 146 str. 1 d., Moldovos Baudžiamojo kodekso 185¹ str. 1 d.

žalą.¹³² Estijoje ir Lenkijoje autorystės teisės pažeidimu, ją pasisavinant, laikomas, be kita ko, ir kito asmens kūrinio ar kūrinio atlikimo pristatymas savo vardu (o atlikimas yra gretutinių teisių objektas).¹³³ Įvairios turtinės autorių teisės baudžiamosiomis priemonėmis saugomos Vokietijoje, Bulgarijoje, Švedijoje, Lenkijoje, Kroatijoje ir kitur,¹³⁴ tuo tarpu pagrindinėje sudėtyje veikos objektu tik autorystės teisę numatančios valstybės, pavyzdžiui, yra Bulgarija, Vengrija.¹³⁵

Dėl mūsų įstatymų leidėjo pasirinktų veikos dalyko ir jo apimties galima atkreipti dėmesį į tai, kad gretutinių teisių objekto (pvz., atlikimo) autorystės pasisavinimas Lietuvoje nėra ir niekada nebuvo kriminalizuotas, o turtinių teisių apsaugos būtent šia (autorystės pasisavinimo) norma su 2000 m. balandžio 20 d. pakeitimais taip pat atsisakyta, abiem atvejais apsiribojant administracine atsakomybe (ATPK 214¹⁰ str. „Autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimas“¹³⁶), tad šiuo požiūriu iš esmės spragos savo reguliavime neturime. Vis dėlto, diskutuotina, ar tam tikrais atvejais veikų pavojingumas neperžengia ir baudžiamosios teisės ribų (ypač tų, kurios dažniausiai kriminalizuojamos užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose), o administracinė atsakomybė tam tikrais atvejais nėra per švelni reakcija į pažeidimą. Štai, pavyzdžiui, baudžiamoji atsakomybė už tyčinį autoriaus turtinių teisių pažeidimą, sukėlusį didelės žalos (Latvija, Švedija): ji atrodytų logiška ir pateisinama represinė reakcija ir Lietuvoje, kadangi savo pavojingumu prilygsta kitoms BK XXIX skyriaus veikoms, o tam tikrą žalą „kartelę“ numato ir gretimas BK 192 straipsnis (pagrindinėje sudėtyje neteisėtai platinamų, gabenamų ar laikomų kūrinių ar gretutinių teisių objektų kopijų vertė turi viršyti 100 MGL, kvalifikuotoje sudėtyje – 250 MGL). Gretutinių teisių objekto autorystės pasisavinimo nekriminalizavimas taip pat tam tikrais atvejais diskutuotinas, kadangi pagal ATGTĮ atlikėjas taip pat turi asmenines neturtines teises, savo

¹³²Vengrijos Baudžiamojo kodekso 384 str. Tokia sąlyga atrodo abejotina, kadangi šios normos paskirtis yra ginti būtent neturtines autoriaus teises, kadangi autorystės pasisavinimu būtent joms padaroma esminė žala; reikalaujant turtinės žalos, straipsnio taikymas galimai suparalyžiuojamas.

¹³³ Estijos Baudžiamojo kodekso 219 straipsnis, Lenkijos ATGTĮ 115 str. 1 d.

¹³⁴ Vokietijos ATGTĮ 106 str., Bulgarijos Baudžiamojo kodekso 172a str. 1 d., Švedijos ATGTĮ 53 str., Lenkijos ATGTĮ 116 str. 1 d., Kroatijos Baudžiamojo kodekso 229 str. ir kt.

¹³⁵ Bulgarijos Baudžiamojo kodekso 173 str., Vengrijos Baudžiamojo kodekso 384 str., abu straipsniai nuo pasisavinimo saugo ne tik literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorystę, bet ir pramoninės nuosavybės objektų autorystę.

¹³⁶ 1984 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimų kodeksas Nr. X-4449 (įsigaliojo 1985 m. balandžio 1 d.). *Vyriausybės žinios*, 1985, Nr. 1-1. Administraciniu teisės pažeidimu laikomas bet koks neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas, kitoks panaudojimas bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais, taip pat neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais. Žodžiai „kitoks panaudojimas“ iš esmės reiškia bet kokią kūrinio ar gretutinių teisių objekto (ar jo dalies) naudojimą ATGTĮ prasme, todėl draudžiamų administracinių pažeidimų spektras yra labai platus ir, remiantis *ultima ratio* principu, baudžiamosios teisės priemonės šiuo atveju yra nereikalingos.

formuluotėmis atitinkančias autoriaus neturtines teises: „Atlikėjas turi teisę reikalauti, kad naudojant atlikimą ar jo įrašą jis būtų įvardytas kaip atlikėjas, ir prieštarauti dėl atlikimo ar jo įrašo bet kokio išskraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl atlikėjo garbei ar reputacijai galinčio padaryti žalos bet kokio kito kėsینimosi į atlikimą ar jo įrašą“ (ATGTĮ 52 str. 1 d.). Atlikimai kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose gana dažnai laikomi autorystės pasisavinimo dalyku greičiausiai dėl savo panašumo į autorinį kūrinį,¹³⁷ mat ir atlikimas gali būti visiškai išskirtinis ir unikalus atlikėjo kūrybinės veiklos rezultatas.¹³⁸ Dėl šių išvardytų priežasčių skatintina diskusija, ar neverta kriminalizuoti bent kai kurių iš paminėtų veikų, ypač kai jų pavojingumas atitinka kitų panašių nusikaltimų intelektinei nuosavybei pavojingumą, be kita ko, prisimenant ir nepriimtą Europos Sąjungos direktyvą¹³⁹, kurios siekis buvo kriminalizuoti apskritai bet kokius tyčinius intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, padarytus komerciniu mastu. Matyti, kad Europos Sąjunga perspektyvoje orientuojasi į baudžiamųjų teisinių priemonių stiprinimą intelektinės nuosavybės srityje, todėl pačios valstybės sprendimas imtis iniciatyvos bent jau pateiktų siūlymų rėmuose, manytina, būtų laikomas pažangiu.

Dar vienas iš kūriniui, kaip nusikalstamos veikos dalykui, keliamų reikalavimų, eksplisitiškai įtvirtintų BK 191 straipsnyje, – **kūrinys turi būti svetimas**. „Svetimas kūrinys yra toks, kurį savo vardu išleidžia ar viešai paskelbia fizinis asmuo, nesantis kūrinio autoriumi apskritai arba esantis ne vienintelis kūrinio autorius.“¹⁴⁰ Autorius yra kūrinį sukūręs fizinis asmuo (ATGTĮ 6 str. 1 d.). Pagal ATGTĮ įtvirtintą autorystės prezumpciją kūrinį sukūrusiu autoriumi laikomas fizinis asmuo, kurio vardas ar pseudonimas, nekeliantis jokių abejonių dėl tikrojo autoriaus vardo, yra įprastu būdu nurodytas kūrinyje (6 str. 2 d.). Taigi, jeigu kūrinio autorius yra apskritai nenurodytas – niekam tiesiog nebus taikoma to kūrinio autorystės prezumpcija ir ji ims veikti bet kokiam pirmam asmeniui, viešai pasivadinusiam kūrinio autoriumi. Šioje vietoje galima kelti klausimą, kaip vertinti kaltininko veiksmus, pasisavinant autorystę kūrinio, kurio autoriaus nė jis pats nežino, kadangi ji niekur nėra nurodyta?

¹³⁷ Pvz., Lenkijos ATGTĮ 115 str. 1 d., Estijos Baudžiamojo kodekso 219 str., kt. Iš gretutinių teisių objektų atlikimai vieninteliai nurodomi autorystės pasisavinimo dalyku, kadangi likę gretutinių teisių subjektai (fonogramos gamintojas, transliuojančioji organizacija, audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintojas) apskritai neturi išimtinių neturtinių teisių į gretutinių teisių objektą, tik turtines.

¹³⁸ Vis dėlto, nusprendus, kad mūsų BK normomis turėtų būti saugomas ir atlikimo autorystės pasisavinimas, reikėtų išspręsti ir klausimą, kur įkelti šią veiką, kadangi BK 191 straipsnio objektas – tik autorystės teisė, kuri pripažįstama tik autoriui, o atlikėjui, kaip nurodo V. Mizaras, pripažįstama ne autorystės teisė, bet teisės į atlikėjo vardo nurodymą ir atlikimo neliečiamybę, tad galimai tektų konstruoti naują sudėtį, o ne keisti esamą. Be to, kriminalizavus atlikimo autorystės pasisavinimą, galimai kiltų problemų, jį atribojant nuo kitų ATPK 214¹⁰ straipsnyje įtvirtintų pažeidimų.

¹³⁹ 2005 m. liepos 12 d. *Pasiūlymas Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą* Nr. COM (2005) 276 – 1.

¹⁴⁰ IVOŠKA, G. *in Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 4 .

Šiuo metu baudžiamosios teisės doktrinoje laikomasi tos pozicijos, kad kūrinio apsaugai, tame tarpe ir baudžiamajai, neturi reikšmės ne tik tokie formalumai, kaip tai, ar kūrinys yra viešai paskelbtas, išleistas, parodytas, bet ir tai, ar žinomas kūrinio autorius. Jei nežinomas kūrinio autorius, tai gali turėti reikšmės ne baudžiamajai atsakomybei, bet nebent nustatant, kas yra nukentėjęsysis baudžiamojoje byloje, ar pavyzdžiui, priteisiant patirtus nuostolius, tačiau pats faktas, kad nežinomas kūrinio autorius, neeliminuoja kūrinio apsaugos, tame tarpe ir baudžiamosios.¹⁴¹

Vis dėlto, galbūt galima šioje vietoje kelti klausimą, ar baudžiamajai atsakomybei turi įtakos priežastys, dėl kurių autoriaus vardas ar pseudonimas nenurodyti ant kūrinio: jeigu to sąmoningai nepadarė pats autorius, galbūt galima manyti, kad jis suvokia savo neturtinių teisių pažeidimo riziką ir yra jai abejingas, dėl ko ir pati veika kartu praranda pavojingumą, mat „pavojingumas apibūdinamas tuo, kad neteisėtai pasisavinama tikrojo kūrinio autoriaus teisė būti laikomu kūrinio autoriumi, menkinama kūrybos kaip intelektinės veiklos vertė, niekinamas kūrėjo įvaizdis, žeminami autoriaus garbė ir orumas“,¹⁴² kitaip tariant, veikos pavojingumas orientuojamas į kūrėjo asmenį, veika žalinga būtent jam. Todėl pačiam kūrėjui iš esmės sutikus su žala ar didele jos grėsme, galbūt logiška manyti, kad vėlesni iš to išplaukiantys padariniai ir dėl jų atsiradę teisiniai santykiai su kaltininku turėtų klostytis civilinės teisės plotmėje. Tokiu atveju situacija galbūt būtų kitokia, jeigu autoriaus vardo nenurodo tretieji asmenys ne dėl autoriaus kaltės, dėl ko negalima būtų laikyti autoriaus intereso ginti autorystės teisę mažesniu, todėl ir baudžiamoji atsakomybė laikytina pateisinama?

Kita vertus, ar apskritai nukentėjusiojo požiūris į jo kūrinio autorystės nurodymą reikšmingas baudžiamajai atsakomybei ir lemia jos (ne)taikymą: juk kaltininkas, prisiimdamas svetimo „besavininkio“ kūrinio autorystės prezumpciją, vis tiek įvykdo autorystės pasisavinimą ir kūrinio anonimiškumas kaltininko pavojingumo nepaneigia – jis suvokia, kad savinasi būtent svetimą, o ne savo kurtą kūrinį, ir nori taip veikti. Autoriaus abejingumas dėl savo vardo nurodymo ties kūriniumi taip pat nebūtinai reiškia jo autorystės atsisakymą ir sutikimą su galimu autorystės pasisavinimu, mat jam priklausanti teisė į autoriaus vardą reiškia ir tai, kad jis gali pasirinkti būti nenurodytas ties savo kūriniumi (ATGTĮ 14 str. 1 d. 2 p.). Jokių papildomų reikalavimų svetimam kūriniumi ir aiškiai nurodomai jo autorystei nekelia ir pati straipsnio dispozicija, todėl sąmoningas

¹⁴¹ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgamimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 150-151.

¹⁴² IVOŠKA, G. *in Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 3.

autorystės nenurodymas laikytinas baudžiamajai atsakomybei nereikšmingu veiksmu ir nusistovėjusi doktrinos pozicija laikytina pagrįsta.

Kūrinys laikomas svetimu ir tada, kai jį tik savo vardu viešai paskelbia ar išleidžia vienas iš **bendraautorių**¹⁴³, nepaminėjęs kitų bendraautorių vardų ar pseudonimų, kas taip pat atitinka komentuojamos veikos sudėtį. ATGTĮ 7 str. 1 d. nurodoma, jog „kai kūrinių bendru kūrybiniu darbu sukuria du arba daugiau fizinių asmenų, jie laikomi bendraautoriais, nepaisant to, ar tas kūrinys sudaro nedalomą visumą, ar susideda iš dalių, kurių kiekviena gali turėti savarankišką reikšmę.“ V. Mizaras šioje vietoje skiria keturis bendraautorystę kvalifikuojančius požymius: 1) autorių yra du ar daugiau; 2) bendraautorių kūrybos rezultatas turi būti bendras kūrinys, kurį vienija bendra koncepcija, mintis ar paskirtis; 3) bendraautoriai yra tik tie asmenys, kurie kurdami bendrą kūrinių įnešė kūrybinio darbo indėlį (ATGTĮ 7 str. 4 d. taip pat nurodoma, jog bendraautoriu nelaikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinių); 4) turi būti bendraautorių susitarimas kurti bendrą kūrinių¹⁴⁴ (susitarimas gali būti ne tik žodinis ar rašytinis, tačiau jis gali būti nustatomas iš bendro darbo aplinkybių, bendraautorių elgesio¹⁴⁵). Panašius bendraautorystę kvalifikuojančius kriterijus nurodo ir A. Vileita.¹⁴⁶

Šioje vietoje vienas iš esminių baudžiamosios atsakomybės klausimų – kokio indėlio užtenka, kad asmenį būtų galima laikyti bendraautoriu? Pavyzdžiui, įžymus dizaineris sukuria didžiulę kelių sezonų drabužių kolekciją, iš kurios vieno drabužio viršutinę dalį sukuria kitas žmogus. Ar jie laikytini viso kūrinio (visos kolekcijos) bendraautoriais, ar autorius vis dėlto bus tik didžiosios dalies kūrinio kūrėjas? Turbūt apie visos kolekcijos bendraautorystę kalbėti būtų neproporcinga, klaidinama ir neteisinga didžiosios dalies kūrinio autoriaus atžvilgiu, jo indėlį šitaip sumenkinant, o kartu iškeliant to nenusipelnusių asmenų darbą. Analizuojant pateiktą pavyzdinę situaciją ir naudojantis V. Mizaro nurodytais bendraautorystės požymiais, darytina išvada, jog čia bendraautorystės visai kolekcijai nebus, kadangi kūrinio dalies kūrimas neatitiks dviejų kriterijų – nebus bendros koncepcijos, minties ar paskirties, ir, svarbiausia, nebus bendraautorių susitarimo kurti *bendrą* kūrinių; jei kūriniu laikysime absoliučiai visą kolekciją, matyti, kad susitarta bendrai kurti tik vieną tos kolekcijos smulkia dalį –

¹⁴³ Dar kartą atkreiptinas dėmesys, kad naujosios BK redakcijos 191 straipsnyje sąvoka „bendraautorius“ kažkodėl pakeista į lingvistiškai neteisingą „bendraautorius“, tad klaida turėtų būti ištaisyta.

¹⁴⁴ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 267-268.

¹⁴⁵ VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 45, para. 3.

¹⁴⁶ *Ibid.*, p. 45, para. 1: „Bendraautorystės santykiams atsirasti reikalingos šios sąlygos: 1) bendras kūrybinis darbas, 2) bendraautorių susitarimas ar sutikimas dėl bendro darbo ir jo rezultato, 3) bendro darbo bendras rezultatas – kūrinys ir 4) kiekvieno bendraautoriaus kūrybinis indėlis, atitinkantis originalumo reikalavimus.“

konkretų pavienį kostiumą. Jei toks pavienis kostiumas gali būti laikomas atskiru, nepriklausomu kūrinium, turėsime bendraautorystę tik šiai konkrečiai didelio kūrinio daliai – vienam kostiumui (apie dalies kūrinio autorystės pasisavinimą kalbama vėliau). Tokiu būdu bendraautorium bemaž niekada netaps asmuo, į kūrinį įnešęs pernelyg mažą kūrybinio darbo indėlį, kadangi susitarti reikia būtent dėl *viso* kūrinio bendro kūrimo, o jo galimumas skaidyti į dalis leidžia taikyti bendraautorystę būtent toms dalims, jei jos gali būti savarankiškai kūriniai atskirai nuo viso kūrinio. Itin mažo kūrybinio indėlio buvimas apskritai panašesnis į prisitaikymą prie jau sukurto kūrinio koncepcijos ir į didžiosios kūrinio dalies autoriaus nurodymų vykdymą, o kaip nurodo A. Vileita, „asmuo, kuris atlieka darbą pagal kito asmens nurodymus ar instrukcijas, nėra tokio darbo rezultatų autorius, ir jis negali būti pripažįstamas kūrinio, kuriame panaudoti jo darbo rezultatai, bendraautorium“¹⁴⁷ (tęsiant pateiktą pavyzdį, kolekcijos bendraautorais nelaikytini siuvėjai, tik techniškai realizavę dizainerio idėją, todėl visiems jiems kūrinys bus *svetimas*).

Pažymėtina, kad komentuojamos veikos dalyku gali būti **visas kūrinys arba jo dalis**, kas atitinka bendrą autorių teisės taisyklę, kad autorystės teisė gali būti pažeidžiama pasisavinant ne tik visą kūrinį, bet ir jo dalį.¹⁴⁸ Šis požymis atsirado su 2000 m. balandžio 20 d. BK 142 str. pakeitimu (žr. 3 lentelė), išplėtusiu straipsnio taikymo sritį. Tačiau esminis klausimas – kokią kūrinio dalį jau galima laikyti šios veikos dalyku? Doktrinoje nurodomas iš esmės vienintelis kriterijus: ta kūrinio dalis turi būti saugoma autorių teisės,¹⁴⁹ o tai reiškia, kad nusikaltimo dalyku gali būti tik tokia kūrinio dalis, kuri pati, paėmus ją atskirai, galėtų būti pripažįstama savarankišku kūrinium (autorių teisių objektu).¹⁵⁰ Tokiu būdu veikos dalyku negalėtų būti labai maža kūrinio dalis, kuri pati negalėtų būti saugoma kaip atskiras kūrinys, net jeigu yra paimta iš saugomo kūrinio, pavyzdžiui keli žodžiai iš literatūros kūrinio, kelios atskiros natos iš muzikos kūrinio (nebent jos sudaro originalų muzikinį motyvą, kaip, pavyzdžiui tradiciniu tapęs *Nokia* skambutis, kuris iš tikrųjų yra Francisco Tárrega kūrinys *Gran Vals*¹⁵¹) ir panašiai.¹⁵² Lankstesnė pozicija galėtų būti vaizduojamojo meno atveju, kur net ir labai maža dalis kūrinio galėtų būti pripažintina nusikaltimo dalyku, kadangi net ir mažoje paveikslo

¹⁴⁷ VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 45, para. 2.

¹⁴⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 483.

¹⁴⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 314.

¹⁵⁰ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 151.

¹⁵¹ Straipsnis apie *Nokia* skambučių internetinėje enciklopedijoje: <https://en.wikipedia.org/wiki/Nokia_tune> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.].

¹⁵² ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 151-152.

dalyje, kurioje kas nors pavaizduota, gali akivaizdžiai atsispindėti jos originalumas. Taigi, svarbiausias klausimas, į kurį autorystės pasisavinimo byloje reikia atsakyti teismui, nustatant, ar savinamasi kūrinio dalis laikytina šios veikos dalyku, yra toks – ar savinamasis originalus, objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas, nepaisant fakto, kad tai yra nedidelė stambesnio kūrinio dalis. Gali kilti abejonių dėl tokios nuostatos prieštaravimo proporcingumo principui ir nereikalingo baudžiamosios teisės taikymo, tačiau pažymėtina, jog jeigu kūrinio dalis yra saugoma autorių teisės, ji iš esmės yra pripažįstama savarankišku originaliu, pilnaverčiu kūriniu, galinčiu egzistuoti atskirai nuo visumos, iš kurios jis yra paimtas. Todėl logiška, kad ir tokio kūrinio autorystės pasisavinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę, kadangi BK 191 straipsnyje nenurodomi jokie papildomi kūrinio dydžio, turinio, išraiškos ar kitokie reikalavimai.

3.3 Autorystės pasisavinimo objektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos objektyvioji pusė – tai išoriškai atsispindinti nusikaltimo ar baudžiamąjo nusižengimo pusė. Objektyviają pusę apibūdina šie požymiai: veika (pavojingumas ir priešingumas teisei), padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, o taip pat nusikalstamos veikos padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės ir kitos aplinkybės. BK 191 str. 1 d. yra formali veika, todėl nustatinėti padarinių ir veikos priežastinio ryšio su jais nereikia, o fakultatyvieji požymiai atskirai nekriminalizuoti.¹⁵³ BK 191 straipsnio 2 dalies objektyvioji pusė aptariama 4 skyriuje.

Pagal šiuo metu suformuluotą straipsnio 1 dalies dispoziciją, autorystės pasisavinimo objektyvioji pusė pasireiškia dviem alternatyviomis veikomis:

- 1) svetimo kūrinio išleidimu savo vardu arba
- 2) svetimo kūrinio viešu paskelbimu savo vardu.¹⁵⁴

ATGTĮ 2 str. 14 p. nurodoma, kad „**Išleidimas** – kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto pakankamo pagrįstiems visuomenės poreikiams patenkinti egzempliorių kiekio pagaminimas, nesvarbu, koku gamybos būdu, jeigu tas kūrinys, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektas tapo viešai prieinamas šių teisių subjektų leidimu.“ Tuo tarpu ATGTĮ 2 str. 31 p. nurodoma, kad „**Viešas paskelbimas** – kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai

¹⁵³ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 12.

¹⁵⁴ *Ibidem*, para. 9.

prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku“.¹⁵⁵

Įdomu tai, kad viešo paskelbimo sąvoka ATGTĮ ir baudžiamosios teisės doktrinoje suprantama nevienodai. BK komentare aiškinama, kad nors dispozicijoje yra vartojama tik sąvoka „viešas paskelbimas“, tačiau veika, *inter alia*, gali būti įvykdoma ir viešu rodymu.¹⁵⁶ ATGTĮ 2 str. 32 punkte **viešas rodymas** apibrėžiamas kaip „bet koks kūrinio, jo originalo ar kopijos rodymas tiesiogiai (paroda) arba ekrane panaudojant skaidres, televizijos vaizdą ar kitais panašiais būdais, taip pat audiovizualinio kūrinio atskirų kadru rodymas ne eilės tvarka kokioje nors vietoje, kur dalyvauja arba gali dalyvauti neapibrėžta visuomenės narių grupė, nesvarbu, ar jie yra toje pačioje vietoje ir tuo pačiu metu, ar skirtingose vietose ir skirtingu metu.“ Iš pirmo žvilgsnio sąvokas „viešas paskelbimas“ ir „viešas rodymas“ galima klaidinamai suprasti kaip viena kitą apimančias ir atrodytų, kad viešai paskelbus kūrinį jis kartu neišvengiamai yra ir rodomas, tačiau civilinės teisės doktrinoje aiškinama, kad viešas rodymas – tai kūrinio pateikimas visuomenei materialia forma, o viešas paskelbimas – kūrinio perteikimas visuomenei nematerialia forma,¹⁵⁷ vadinasi, jų sutapatinimas ar viena kitos apėmimas yra negalimas ir netgi apskritai neįmanomas, kadangi neįmanoma vienu metu tais pačiais veiksmais kūrinio pateikti visuomenei ir materialiu, ir nematerialiu pavidalu, tą įmanoma padaryti tik šias kūrinio turtines teises įgyvendinant atskirai.

Čia kyla kitas klausimas: kodėl BK komentare pasirinkta praplėsti 191 straipsnio taikymo ribas tik viena turtine teise iš daugybės išvardintųjų ATGTĮ 15 straipsnio 1 dalyje? Be kita ko, nors BK komentare pateiktame veikos aiškinyje ir pridėtas viešas rodymas kaip galimas veikos įvykdymo būdas, tačiau pačioje dispozicijoje jis nepaminėtas, todėl galima kelti klausimą ir apie neteisėtą baudžiamųjų teisės normų veikimo išplėtimą bei BK 2 str. 4 d. imperatyvo pažeidimą - „pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį“. Atkreiptinas dėmesys ir į faktą, kad veikos objektyviojo požymio „kitoks kūrinio autorystės pasisavinimas“ pašalinimas iš sudėties 2000 m. balandžio 20 d. įstatymu buvo paties įstatymų leidėjo pasirinkimas.

Vis dėlto, reikia pripažinti tai, kad sudėtyje belikusios dvi objektyviosios pusės veikos – viešas paskelbimas ir kūrinio išleidimas, kaip jie apibrėžiami ATGTĮ, – savo

¹⁵⁵ Gretutinių teisių objekto viešas paskelbimas – bet koks gretutinių teisių objekto viešas perdavimas, įskaitant fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymą viešai girdimais, išskyrus transliaciją. Kadangi autorystės pasisavinimu gretutinės teisės objektai nepažeidžiami, sąvoka iš esmės neaktuali.

¹⁵⁶ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 11.

¹⁵⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 422.

turiniu yra per siauri autorystės pasisavinimo būdai, neatitinkantys BK 191 straipsnio paskirties. Lieka visiškai nepalieti kiti galimi svetimo kūrinio padarymo viešai prieinamo savo vardu būdai, tiek kai kūrinys yra naudojamas kokia nors materialia forma (atgaminimas, įskaitant išleidimą, platinimas, viešas rodymas), tiek nematerialia forma (viešas paskelbimas – transliacija, retransliacija, padarymas viešai prieinamo kompiuterio tinklais, – bei viešas atlikimas)¹⁵⁸, kurie turi savarankišką turinį, neapimamą kūrinio viešo paskelbimo ir išleidimo sąvokomis, o jų įvykdymas savo pavojingumu visiškai prilygsta veikos dispozicijos apibrėžtiems veiksams ir turėtų būti kriminalizuojami kartu. Todėl pritartina V. Mizaro pozicijai, kad straipsnyje vartojamos sąvokos „išleidimas arba viešas paskelbimas“ turi būti aiškinamos kaip apimančios bet kokius kūrinio pateikimo visuomenei (neapibrėžtai asmenų grupei) veiksmus, nesvarbu, kūrinys paskelbiamas materialia forma ar nematerialia forma.¹⁵⁹ „Kitaip tariant, esminis kriterijus yra viešumo nustatymas, o koku konkrečiai būdu kūrinys padaromas prieinamas visuomenei, neturi reikšmės. Šio nusikaltimo objektyvioji pusė apima autorystės pasisavinimą, kai tai daroma bet kuriuo kūrinio viešo naudojimo būdu.“¹⁶⁰ Aiškinant viešumo sąvoką, kaip nurodo V. Mizaras, esminis atskaitos taškas, yra terminas „neapibrėžta visuomenės narių grupė“: nei tarptautinėse sutartyse, nei ES teisės aktuose sąvokų „neapibrėžta visuomenės narių grupė“ ar „viešumas“ nepateikiama, o tai paliekama valstybių nacionalinei teisei.¹⁶¹ „Neapibrėžta visuomenės narių grupė“ – tai asmenys, kuriems klausyti, matyti ar kitaip pajauti skirtas kūrinio skelbimas neturi būti susiję asmeniniais abipusiais ryšiais arba a) tarp savęs (pvz., asmuo savo šeimos nariui ar draugui išsiunčia internetu paklausti savo įsigytą kompaktinę plokštelę), arba b) su asmeniu, kuris platina, skelbia, ar kitaip naudoja kūrinį (t. y. su kūrinio naudotoju; pvz., asmeniui internetu išsiuntus savo šeimos nariui paklausti kompaktinę plokštelę, šis ją persiunčia savo draugui, niekaip nesusijusiam su pirmuoju siuntėju, tačiau taip vis tiek sudarant aiškų, siaurą asmenų ratą); „Kitaip tariant, tie asmeniniai ryšiai ir turi leisti atskirti konkrečią asmenų grupę. Jeigu tarp asmenų nėra glaudžių asmeninių ryšių arba tie ryšiai yra tik laikini ir nėra artimi, tokiu atveju negalima atskirti konkrečių asmenų nuo kitų. Tai yra neapibrėžta visuomenės narių grupė“.¹⁶² Šiai grupei pateikus kūrinį bet koku kūrinio naudojimo būdu, konstatuotinas viešumas.

Taigi, autorystės pasisavinimas gali būti įvykdomas bet koku ATGTĮ 15 str. 1 dalyje išvardintu kūrinio naudojimo būdu, tiek atgaminant kūrinį, viešai paskelbiant, verčiant, perdirbant, platinant, viešai rodant, atliekant, transliuojant ar kitaip viešai

¹⁵⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 353.

¹⁵⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 484.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 484.

¹⁶¹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 430.

¹⁶² *Ibidem*, p. 394-395.

skelbiant savo vardu. Tokiu atveju reikėtų konstruoti normos dispoziciją taip, kad ji apimtų bet kokį svetimo kūrinio ar jo dalies „paviešinimą“ savo vardu, kad to paties pavojingumo veiksmai, vykdomi analogiškai ir sukeltys tuos pačius padarinius, teisiškai būtų vertinami vienodai. Deja, iš esmės nepertvarkant dispozicijos, lingvistiškai taisyklingai tą padaryti gali būti sudėtinga, kadangi buitine prasme žodžiai „paviešinimas“, „viešinti“ ir žodžių junginys „viešas paskelbimas“ vartojami sinonimiškai¹⁶³ ir savo prasme apima absoliučiai bet kokį ATGTĮ nurodytą viešą kūrinio naudojimo būdą. Lygiai kaip ir leidybos srityje dažnai išleidimo teisė suprantama kaip apimanti ir atgaminimo, ir platinimo teisę, nors pagal įstatymą tai yra dvi savarankiškos teisės.¹⁶⁴ Pažymėtina, kad teisės terminija turi specialų turinį ir jokia būdu negalima preziumuoti bendrinės, buitinės žodžio reikšmės; šios veikos atveju – taip pat. Nesant galimybės patikslinti sąvoką taip, kad į dispoziciją būtų įtraukti visi reikalingi kūrinio padarymo viešai prieinamo būdai, spragą belieka šalinti įstatymo aiškinimo būdu. Problemą taip pat galėtų išspręsti anksčiau minėto objektyviosios pusės požymio – „kitokio autorystės pasisavinimo“ sugražinimas į dispoziciją, tačiau tam reikėtų perrašyti ir visą dispoziciją, kuri tokiu atveju galėtų atrodyti taip: „Tas, kas išleido, viešai paskelbė ar kitaip pasisavino svetimo literatūros, meno ar mokslo kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar jo dalies autorystę, baudžiamas...“

Doktrinoje pripažįstama, kad autorystės pasisavinimą galima įvykdyti tik **veikimu**.¹⁶⁵ Analizuojant veikos įvykdymo formas (veikimas, įskaitant konkliudentinius veiksmus, ir neveikimas), būdus ir problematiką, skirtini du esminiai dispozicijoje paminėti elementai, kurių visuma ir sudaro autorystės pasisavinimą: pirma, – viešas paskelbimas arba išleidimas, antra – šių veiksmų atlikimas būtent savo vardu.

Pirmasis elementas – viešas paskelbimas arba išleidimas – galimas atlikti tik veikimu įprasta baudžiamosios teisės teorijoje prasme (neįskaitant konkliudentinių veiksmų). Tai įvykdyti galima ir su bendrininkų pagalba, pačiam jokių veiksmų neatliekant būtent išleidimo ar paskelbimo momentu, tačiau to laikyti neveikimu vis tiek negalima, kadangi aktyvių veiksmų imtasi prieš tai. Problemų gali sukelti būtent antrasis elementas – savo vardo nurodymas, to būdai ir momentas laike. Tai svarbu tuo požiūriu, kad autorystės pasisavinimas yra formali veika, todėl ji laikoma baigta nuo dispozicijoje nurodytų veiksmų atlikimo,¹⁶⁶ įskaitant savo vardo nurodymą ties išleidžiamu ar viešai

¹⁶³ *Dabartinis lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas (2005), nuoroda: <<http://www.lkz.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 20 d.].

¹⁶⁴ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 353.

¹⁶⁵ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 9.

¹⁶⁶ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga, Vilnius: Justitia, 2006, p. 190.

paskelbiamu svetimu kūrinium (šios nuostatos laikomasi ir doktrinoje, ir teismų praktikoje),¹⁶⁷ kadangi savo vardo nurodymas yra būtinas autorystės pasisavinimo sudėties požymis.

Sąvoka „**savo vardu**“ reiškia, kad kūrinys (jo dalis) viešai išleidžiamas arba paskelbiamas ne tikrojo autoriaus ar bendraautorio autoriniu vardu, o kaltininko vardu. Autoriniu vardu laikomi kūrinio autorių identifikuojantys duomenys – tai gali būti vardas (visas ar tik pirmoji raidė) ir (ar) pavardė arba pseudonimas, kiti duomenys, jeigu tai leidžia identifikuoti autorių.¹⁶⁸ Be kita ko, komentuojamo straipsnio sudėtį atitiks ir veiksmai, kai pasivadinama ir nesamu kūrinio bendraautorium, net ir kartu nurodant tikrąjį autorių.¹⁶⁹ Nurodyti savo vardą, be abejonės, įprasčiausia būtent įprasto aktyvaus veikimo būdu – konkrečiai kaltininkui pačiam ar per tarpininkus parašant, pasakant ar kitaip nurodant save svetimo kūrinio autoriumi. Tačiau tam tikrais atvejais pavojingas veikimas gali pasireikšti ir ne tokia dažna veikimo forma – vadinamaisiais konkliudentiniais veiksmais (kūno judesiais, gestais <...>).¹⁷⁰ Konkliudentinis [lot. *concludo* — darau išvadą], rodantis sutikimą, leidžiantis padaryti išvadą, reziumuoti¹⁷¹, o tokie veiksmai gali būti ir sunkiai pastebimi bei įvardijami ar pasirodyti panašūs į neveikimą, kaip elementarų įstatymų reikalaujamų veiksmų neatlikimą.

Šios veikos atveju konkliudentiniais veiksmais įmanoma nurodyti save kūrinio autoriumi, kai nenurodant tikrojo autoriaus vardo (pažeidžiant neturtines ATGTĮ saugomas autorystės teisę bei teisę į autoriaus vardą) ir atliekant aktyvius kūrinio padarymo viešai prieinamo veiksmus, sudaromas vaizdas, kad autorystė priklauso būtent juos atliekančiam asmeniui ar asmenims. Pavyzdžiui, parodžius drabužių kolekciją ir nenurodžius jos autoriaus, demonstracijos pabaigoje kaltininkas žengia į sceną ir visiems nusilenkia visiškai nieko nesakydamas. Visiems įprasta, kad dizaineriai pasirodo kolekcijos pristatymo pabaigoje ir nusilenkia, taip pristatydami save tos kolekcijos

¹⁶⁷ 2010 m. lapkričio 3 d. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nagrinėtoje apeliacinėje byloje Nr. 1A-363-81-2010 teismas išaiškino, jog „LR BK 191 str. 1 d. numatytas nusikaltimas laikomas baigtu, kai kūrinio viešo paskelbimo metu kaltininkas pateikia klaidinamą informaciją apie save kaip kūrinio autorių. „Nors V. Š. 2005-02-01 V. D. išsiųstame elektroniniame laiške pirmą kartą save nurodė kaip parengto mokymo modulio temų (-) ir (-) autorių, tačiau šio fakto negalima laikyti viešu paskelbimu. V. D. buvo viso projekto (-) koordinatorė, kuriam V. Š. ir kiti ruošė atitinkamą mokymo modulį. Nuteistojo V. Š. paruoštos temos, kurių autoriumi jis save pasiskelbė, viešai paskelbtos veikos aprašyme nurodytu laiku, tai yra nuo 2005 metų kovo mėnesį paskelbiant internete.“

¹⁶⁸ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 14.

¹⁶⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 485 ir 2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB „Sanda“ ir VŠĮ „INFOBALT autorių teisių agentūra“ v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.

¹⁷⁰ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga, Vilnius: Justitia, 2006, p. 260.

¹⁷¹ *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Prieiga internetu: <<http://www.zodziai.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

autoriais, o tai veikos prasme ne kas kita kaip konkliudentiniai veiksmai.¹⁷² Apskritai kalbant apie autorystės priklausymą tam tikram asmeniui ar asmenims gali leisti netiesiogiai suprasti daugelis dalykų – aprašomasis tekstas ties kūrinium, kaltininko veiksmai, įvairūs skelbimai, su kuriais pateikiamas kūrinys, netgi tai, kas ir kaip tą kūrinį pristato ir panašiai, todėl savo vardo nurodymo būdų, o kartu ir autorystės pasisavinimo būdų, gali būti labai daug ir labai įvairių.

Toks netiesioginis savo vardo nurodymas ties svetimu kūrinium kelia tam tikrų problemų. Visų pirma, kada laikyti tai neveikimu ATGTĮ prasme (tik autoriaus vardo nenurodymu), o kada konkliudentiniais veiksmais (savęs nurodymu autoriumi) BK prasme? Juk veiką vykdant konkliudentiniais veiksmais niekada nebus nurodomas tikrojo autoriaus vardas, todėl visada bus pažeidžiama autorystės teisė ir teisė į autoriaus vardą. Klausimas tik ar toks nenurodymas sukelia ir papildomus, pavojingesnius padarinius? Nuo atsakymo priklausys civilinės ar baudžiamosios teisės taikymas pažeidėjui. Esminis sprendimas čia yra iš esmės vieno požymio nustatymas: jeigu tokiu autoriaus vardo nenurodymu sąmoningai, tyčia ir akivaizdžiai sudaromas vaizdas, kad kūrinio autorystė priklauso kažkam kitam, o ne tikrajam kūrinio autoriui, konstatuotinas autorystės pasisavinimas. Tuo tarpu jeigu *expressis verbis* nenurodžius autoriaus vardo vis dėlto kūrinio tikrąjį autorių identifikuoti žiūrovui yra įmanoma ir jis nėra klaidinamas dėl autorystės, – tai bus ne nusikaltimas, o civilinės teisės pažeidimas (autoriaus neturtinių teisių pažeidimas), vienas iš pavyzdžių, kada tai įmanoma – kai visiems žiūrovams labai gerai žinomi garsių menininkų kūriniai „kalba patys už save“. Ne tokiais akivaizdžiais autorystės priklausymo atvejais ar esant žiūrovo klaidinimui, gali kilti klausimas dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo.

Antra problema, savinantis autorystę konkliudentiniais veiksmais, – ką konkrečiai laikyti savo vardo nurodymo momentu? Minėta, jis kartu su išleidimu ir viešu paskelbimu laikomas ir veikos baigtumo momentu, todėl nustatyti jį reikia itin tiksliai, mat nuo jo imama skaičiuoti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis. Problema tame, kad jokiais aktyviais ir akivaizdžiais veiksmais kaltininko vardas šiuo atveju tiesiogiai nenurodomas, o tik sudaromas vaizdas dėl autorystės jam priklausymo. Vis dėlto, vadovaujantis protingumo principu, savo vardo nurodymo momentu konkliudentiniais veiksmais reikėtų laikyti viešo paskelbimo ar išleidimo momentą (kitais tariant, tai įvyks vienu metu), kadangi vos kūrinys kaltininko ar jo bendrininkų dėka tampa viešai prieinamas neapibrėžtam asmenų ratui su klaidinama informacija, tuo pačiu metu

¹⁷² Tiesa, atkreiptinas dėmesys į tai, kad pasikėsinimas pasisavinti autorystę konkliudentiniais veiksmais greičiausiai yra neįmanomas, kadangi iki jų atlikimo objektyviai neegzistuoja jokie ženklai apie būsimą veiką ir apie tai galima spręsti tik iš pačių konkliudentinių veiksmų.

stebėtojams ir sudaroma galimybė autorystę priskirti tam tikriems, net ir tiesiogiai nenurodytiems ar neįvardytiems, asmenims.

Pažymėtina, kad veiką atliekant įprasto veikimo būdu, **viešas paskelbimas ar išleidimas gali nesutapti su kaltininko vardo nurodymo momentu**. Tokiu atveju, priklausomai nuo to, kuris iš elementų įvykdytas anksčiau, keičiasi ir padariniai:

1. **Jeigu kaltininko vardas nurodomas anksčiau už kūrinio padarymą viešai prieinamo**, t. y. jeigu viešoje erdvėje skelbiama apie dar tik būsimą kūrinio viešą pristatymą visuomenei, ir nurodomas kaltininko vardas, o ne tikrojo autoriaus vardas, - situaciją galima traktuoti kaip pasikėsinimą įvykdyti autorystės pasisavinimą, kadangi atsakomybei kilti, sprendžiant iš dispozicijos sandaros, turėtų būti būtini abu elementai (ir „paviešinimas“, ir savo vardo nurodymas). Tačiau šioje vietoje gali iškilti klausimas, ar vien informacijos su neteisinga autoryste paskelbimu apie ateityje visuomenei paskelbsimą kūrinį nėra ir baigiama veika, kadangi sukeliama visiškai analogiškas padarinys – konkretus asmuo, nesantis tikruoju kūrinio autoriumi, jau nuo reklamos yra laikomas to konkretaus kūrinio kūrėju. Šiuo atveju esminis kriterijus, nustatant baudžiamosios atsakomybės sąlygas, yra tai, ar ta reklama apie būsimą kūrinio pristatymą jau yra pakankamai išsami ir pati prilygsta viešam paskelbimui, t. y. prilygsta ne pasikėsinimui į autorystės pasisavinimą kūrinio, kuris ateityje visuomenei planuojamas pristatyti koku nors būdu, bet baigtai veikai, kadangi viešas paskelbimas įvyko jau su reklama. Čia svarbu yra tai, ar kūrinys, jo dar nepristačius visuomenei planuojamu būdu, ir be to yra objektyviai išreikštas ir įgijęs galimybės būti suvokiamu ir atgaminamu požymį, t. y. jeigu žiūrovas jau iš reklamos suvokia, koks konkrečiai tai yra kūrinys dar iki planuojamo viešo pristatymo (paskelbimo), tai jau laikytina viešu paskelbimu BK 191 str. prasme, dėl ko ir autorystės pasisavinimas tampa įmanomu.

2. **Jeigu kūrinys padaromas viešai prieinamas anksčiau, nei nurodomas kaltininko vardas**. Gali nutikti ir taip, kad kaltininkas ar kitas asmuo kūrinį viešai paskelbė ar išleido nenurodydamas apskritai jokios autorystės (nei tikrojo autoriaus, nei savo ar kieno kito vardo net ir konkludentiniais veiksmais, taip pažeidžiant tik ATGTĮ), tačiau po kurio laiko kaltininkas nusprendžia pasisavinti jau paskelbto kūrinio autorystę. Tokiu atveju veika laikytina baigta nuo savo vardo nurodymo kaip autoriaus, net jeigu viešas paskelbimas įvyko anksčiau. Čia gali kilti veikos kvalifikavimo problemų, jeigu kūrinį paskelbia ne pats kaltininkas ir niekaip prie to neprišieda, tačiau būtent kaltininkas viešai pasivadina to kūrinio autoriumi jau po kažkieno įvykdyto paskelbimo, - padariniai, vėlgį, sukeliama tokie patys: asmuo bus laikomas to konkretaus kūrinio autoriumi ir jam bus taikoma autorystės prezumpcija. Vis dėlto, šiuo atveju jis neįvykdo

būtinios dispozicijos sąlygos – viešo paskelbimo ar išleidimo, tad baudžiamąja teisine prasme autorystės pasisavinimo būti negalėtų ir šiuo atveju kils nebent kitos rūšies teisinė atsakomybė dėl autorystės teisės pažeidimo. Įmanoma, kad toks kūrinio viešas paskelbimas „svetimomis rankomis“ yra kaltininko sąmoningas pasirinkimas ir suplanuotas veiksmas, prie kurio įgyvendinimo jam prisidėti net ir nereikėjo, nes, pavyzdžiui, taip tiesiog sutapo aplinkybės ir kaltininkas jomis pasinaudojo, nurodydamas savo vardą ties kitų asmenų viešai paskelbtu anoniminiu kūriniu. Vis dėlto, baudžiamajai atsakomybei kilti yra būtina, kad kaltininkas kokiu nors būdu būtų prisidėjęs prie kūrinio viešo paskelbimo (pavyzdžiui, veikiant per tarpinį vykdytoją, kartu su bendrininkais ar pan.), o vien tik pasiskelbimas kūrinio autoriumi, jo neišleidžiant ir viešai nepaskelbiant, nėra toks pavojingas, kad už jį kiltų baudžiamoji atsakomybė. Dispozicijos struktūra reikalauja abiejų elementų visumos (ir viešo paskelbimo ar išleidimo, ir to padarymo savo vardu) ir į bet koki skaidymą veikos dalies įvykdymo prasme neduoda jokių nuorodų, tad vieno iš elementų nebuvimas eliminuoja baudžiamosios atsakomybės taikymo galimybę.

3.4 Autorystės pasisavinimo subjektas

Už autorystės pasisavinimą gali būti baudžiamas pakaltinamas, 16 metų amžiaus sulaukęs fizinis asmuo (BK 13 str.), taip pat juridinis asmuo (BK 191 str. 3 d.). Jokių papildomų sąlygų kaltininkui nekeliama ir autorystės pasisavinimo subjektu gali būti iš esmės bet kas – ir autoriaus turtinių teisių paveldėtojas ar neturtinių teisių saugotojas, kūrinio kaip materialios nuosavybės objekto savininkas;¹⁷³ kaltininkas gali būti ir susijęs su kūrinio gamyba (pavyzdžiui, jo bendraautoris arba asmuo, teikęs techninę pagalbą, kuriant kūrinį), ir nesusijęs visiškai niekuo, svarbu tik tai, kad savinamasis kūrinys jam būtų svetimas – t. y. kaltininkas nėra to kūrinio kūrėjas arba yra ne vienintelis jo kūrėjas.

Kalbant apie asmenų baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą, problemiškas gali būti **bendrininkavimas**. Kad bendrininkai atsakytų už autorystės pasisavinimą, būtina nustatyti ne tik BK 191 straipsnio objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumą, bet ir nustatyti BK 24 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų bendrininkavimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumą, kurios turinys atskleidžiamas ir aprašomas tiek doktrinoje, tiek teismų praktikoje:¹⁷⁴ tai – kelių asmenų dalyvavimas padarant nusikalstamą veiką ir jų veikos bendrumas (objektyvieji požymiai), o taip pat tyčia bendrininkauti ir susitarimas tai daryti (subjektyvieji požymiai). Autorystės pasisavinimo

¹⁷³ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 18.

¹⁷⁴ Pavyzdžiui, kasacinės nutartys Nr. 2K-P-9/2009, 2K-P-218/2009, 2K-237/2010, 2K-590/2010.

atveju visa tai reiškia, kad: 1) tarp veiką besisavinančio asmens ir bendrininkų turi egzistuoti susitarimas išleisti ar viešai paskelbti svetimą kūrinį ne tikrojo autoriaus vardu, o asmens, su kuriuo susitariama vardu, 2) veika yra atliekama bendrai – t. y. bendrininkai pilnai arba iš dalies realizuoja dispozicijoje nurodytus veiksmus, arba prie jų prisideda kurstymu, padėjimu ar organizavimu, 3) būtina, kad bendrininkai žinotų, jog kaltininkas nėra tų kūrinių autorius ir 4) visi veiktų tiesiogine tyčia – siektų tokiu būdu išleisti ar viešai paskelbti kūrinį. Nesant kuriai nors iš šių sąlygų, baudžiamoji atsakomybė bendrininkams nekyla, kadangi būtina nustatyti šių sąlygų visumą.¹⁷⁵ Taigi, jeigu vis dėlto kaltininkas svetimą kūrinį savo vardu išleidžia ar viešai paskelbia ne pats, o susitaręs su kitais asmenimis ir jei pastarieji, žinodami, kad kūrinys kaltininkui yra svetimas, nori veikti taip, kaip nurodyta straipsnio dispozicijoje, jie atsako kaip bendravykdytojai tik pagal komentuojamo straipsnio 1 dalį (bendravykdytojų veika kvalifikuojama be nuorodos į BK 24 straipsnį).¹⁷⁶

BK 24 str. 2 dalis nurodo galimas bendrininkų rūšis – vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Šiuo atveju aktualiausi yra vykdytojo ir padėjėjo veiksmai ir jų baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą.

Vykdytojas. Autorystės pasisavinimo dispoziciją patogumo dėlei skaidant tokiu pačiu principu, kaip ir anksčiau, vykdytojas gali:

1) *išleisti ar viešai paskelbti kūrinį* ir pats, ir tam pasitelkti kitus nepakaltinamus, nesulaukusius reikalaujamo amžiaus, veikiančius be kaltės asmenis (tarpinius vykdytojus),¹⁷⁷ o jei tai padarytų kartu su kitais asmenimis (su jais susitaręs ir jiems žinant realią situaciją), jie būtų laikomi bendravykdytojais;

2) vykdytojas *pasivadinti kūrinio autoriumi* gali pats, tą gali padaryti bendrininkai (bendravykdytojai) arba tam gali pasitelkti kitus niekuo dėtus asmenis (tarpinius vykdytojus).

V. Mizaras laikosi gana plačios pozicijos ir nurodo, kad „plagiatas yra bet koks kūrinio ar jo dalies viešas paskelbimas, *nenurodant tikrojo autoriaus vardo* arba *nurodant ne tikrąjį autoriaus vardą*. Taigi analizuojamo nusikaltimo objektyviąją pusę sudarys ne tik tie veiksmai, kai nusikaltimo subjektas kūrinį paskelbdamas viešai nurodys *savo vardą*,

¹⁷⁵ 2008 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-485/2008, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d. Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga.

¹⁷⁶ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 17. Bendrininkauti įmanoma ir BK 191 straipsnio 2 dalies atveju, tokiu atveju bendrininkai taip pat bus baudžiami tik už BK 191 str. 2 d. kaip vykdytojai, o jeigu buvo padėjėjai, kurstytojai ar organizatoriai – papildomai kvalifikuojamas BK 24 straipsnio atitinkamas punktas.

¹⁷⁷ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (I knyga). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, BK 24 str. komentaras, para. 21.

bet *ir kitą vardą*, kuris nebus tikrojo autoriaus vardas¹⁷⁸ (kursyvu pažymėta autorės). Tai reikštų, kad vykdytojas ar bendrininkai autoriumi gali paskelbti ir su jais visiškai nesusijusį asmenį, dėl ko taip pat bus baudžiami pagal BK 191 straipsnį. Tokia pozicija kelia abejonių, kadangi dispozicijoje imperatyviai nurodomas požymis „savo vardu“, bylojantis, kad tik vykdytojas ar bendrininkai gali savintis kūrinio autorystę, o bet kokie kiti autorystės teisės ar teisės į autoriaus vardą pažeidimai, įskaitant pavadinimą kūrinio autoriumi trečiąjį asmenį, nelaikytini šios veikos objektu. Ne savo, o kito asmens vardo nurodymas kūrinio autoriumi komerciniais tikslais užtrauks atsakomybę nebent pagal kitą to paties skyriaus straipsnį – „Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas“ (BK 193 str.; už kito asmens vardo nurodymą kūrinio autoriumi nesant komercinių tikslų jame baudžiamoji atsakomybė nenustatyta). Taigi darytina išvada, kad savintis autorystę būtinai turi vienas iš bendrininkų (bendravykdytojų).

Padėjėjas gali padėti kaltininkui pasisavinti autorystę labai įvairiai, pvz., leidyklai tyčia pakeičiant autoriaus vardą ar prie tikrojo autoriaus vardo prirašant nesamą bendraautorį (kaltininką) (iš šio pavyzdžio matyti, kad gali būti inkriminuotas ir juridiniam asmeniui).¹⁷⁹ Padėjėju nebus laikomas asmuo, net ir reikšmingai prisidėjęs prie autorystės pasisavinimo įvykdymo, tačiau nebuves susitaręs su kitais bendrininkais tai padaryti, taip pat apie autorystės priklausymą kitiems asmenims apskritai nežinojęs ar veikęs apgaulės įtakoje; tokiam asmeniui baudžiamoji atsakomybė jam nekils.¹⁸⁰ Padėjėjas negali autorystės savintis pats, antraip jis bus laikomas vykdytoju (bendravykdytoju). Padėjėjas atsako už vykdytojo padarytą BK 191 str. 1 d. autorystės pasisavinimą, kurį apėmė jo tyčia, ir šio kodekso 24 straipsnio 6 dalį (BK 26 str. 1 ir 4 d.).

Už autorystės pasisavinimą baudžiamas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo (BK 191 str. 3 d.). **Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė** visame BK XXIX skyriuje atsirado ne vienu metu: iš pradžių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) ji buvo numatyta tik už BK 192, 193, 194 ir 195 straipsniuose numatytas veikas, o ir už BK 191 straipsnyje įtvirtintą autorystės pasisavinimą atsakomybė pridėta tik po kelių metų, priėmus 2004 m.

¹⁷⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 484.

¹⁷⁹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (I knyga). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, BK 24 str. komentaras, para. 3. Čia galioja ir bendro pobūdžio juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės problematika: „Bendra baudžiamoji atsakomybė už vieno asmens (vykdytojo) veiką iki šiol Lietuvos baudžiamajame teiseje buvo galima tik esant bendrininkavimui. Tokiu būdu, traukiant baudžiamojon atsakomybėn ir fizinį, ir juridinį asmenį už tą pačią veiką, reiktų konstatuoti, kad fizinis asmuo šiuo atveju yra vykdytojas, o juridinis asmuo – jo bendrininkas. Tačiau čia darosi neįmanoma atsakyti, koks bendrininkas (kokios rūšies) bus juridinis asmuo.“ [DRAKŠAS, R. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika. *Teisė*, 2004 Nr. 53, p. 75].

¹⁸⁰ Pavyzdžiui, 2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB „Sanda“ ir VŠĮ „INFOBALT autorinių teisių agentūra“ v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.

sausio 29 d. įstatymą, kuris įsigaliojo 2004 m. vasario 14 d. (žr. priedų 3 lentelė).¹⁸¹ Pritariant šiam įstatymo projektui pastabų būtent dėl BK 191 straipsnio papildymo juridinio asmens baudžiamąja atsakomybe nepateikė niekas: nei Seimo Teisės departamentas ar Teisės ir teisėtvarkos komitetas, nei LAT, LR Generalinė prokuratūra, Teisės institutas ar Vilniaus universiteto Teisės fakultetas: užvirus diskusijoms daugiausia dėl BK 196 (Kompiuterinės informacijos sunaikinimas ar pakeitimas), 197 (Kompiuterinės programos sunaikinimas ar pakeitimas) ir 206 (Kreditinis sukčiavimas) straipsnių redakcijos, juridinio asmens atsakomybės įtvirtinimo už autorystės pasisavinimą teorinis nelogiškumas liko nepastebėtas.¹⁸² Priežastys, dėl kurių pridėta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, atsispindi minėto įstatymo *travaux preparatoires*: LR Teisingumo ministerijos 2003 m. gruodžio 3 d. pateiktuose aiškinamuosiuose raštuose (Nr. IXP-3077)¹⁸³ iš esmės nurodoma, kad šis įstatymas priimtas dėl tinkamo Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų įgyvendinimo, kurios 4 dalyje (10 straipsnyje) įtraukti ir nusikaltimai, susiję su autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimais: „Kiekviena Šalis priima tokius teisės aktus ir kitas priemones, kurių gali prireikti pagal jos vidaus teisę nustatyti baudžiamajai atsakomybei už autorių teisių pažeidimus, kaip apibrėžta tos Šalies teisėje laikantis įsipareigojimų, kuriuos ji prisiėmė pagal Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos Paryžiaus aktą, priimtą 1971 m. liepos 24 d., Sutartį dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje aspektų ir WIPO autorių teisių sutartį, išskyrus moralines teises, suteikiamas tokių konvencijų, kai tokie veiksmai atliekami sąmoningai, komerciniais tikslais ir naudojantis kompiuterių sistema.“¹⁸⁴ Autorės kursyvu pažymėtoje dalyje įtvirtinta išlyga šiai normai – ji netaikoma autorių neturtinių teisių pažeidimams (tokia išimtis dėl teisės aktų netaikymo neturtinių teisių apsaugai padaryta ir Berno konvencijoje, 1996 m PINO sutartyje, TRIPS, greičiausiai dėl sudėtingo *copyright* ir *droit d'auteur* sistemų suderinimo). Pažymėtina, kad BK 191 straipsnyje įtvirtinta veika Autorystės pasisavinimas yra pažeidžiamas tik

¹⁸¹ 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198⁽¹⁾ ir 198⁽²⁾ straipsniais įstatymas, Nr. IX-1992. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 25-760.

¹⁸² Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. 2004 m. sausio 12 d. Pagrindinio komiteto išvada Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198¹ ir 198² straipsniais įstatymo projektui (IXP-3077).

¹⁸³ 2003 m. gruodžio 3 d. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų ratifikavimo“, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (Žin., 2000, 89-2741) 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 str. pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198¹ ir 198² str. įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (Žin., 2002, 37-1341) 154 str. papildymo įstatymo projektų.“ Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=222585> [žiūrėta 2016 m. kovo 29 d.].

¹⁸⁴ 2001 m. lapkričio 23 d. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 36-1188 (įsigaliojo 2004 m. liepos 1 d.).

neturtinės autorių teisės, iš esmės šios Konvencijos nuostatos net ir nereikalavo reakcijos į juridinio asmens atsakomybės nebuvimą už neturtinių intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimus (nebent tik už kvestionuojamą BK 191 str. 2 dalį dėl turtinių teisių pažeidimų). Tokiu būdu, skirtingai nei teigiama aiškinamuosiuose raštuose, priėmus pastarąjį įstatymą, negalima teigti, kad BK nuostatos visiškai atitiks Konvencijos 2-13 str. nuostatas.

Juridinio asmens atsakomybė, šiam savinantis autorystę, doktrinoje kai kur kritikuojama, laikant ją neįmanoma dėl to, kad autoriumi Lietuvoje gali būti tik fizinis asmuo (ATGTĮ 6 str. 1 d.), tad juridinis asmuo paprasčiausiai negali pasiskelbti svetimo kūrinio autoriumi ir taip padaryti BK 191 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką.¹⁸⁵ Viena vertus, negalima nesutikti su abejonių pagrįstumu dėl juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą galimumo, nes pasisavinant autorystę nurodomas savo kaip autoriaus vardas vietoj tikrojo kūrinio autoriaus vardo ar šalia jo kaip bendraautorio, kita vertus, viskas nėra taip paprasta, kadangi juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė yra išvestinė iš fizinio asmens atsakomybės,¹⁸⁶ o fizinis asmuo savo vardą nurodyti jau gali, be kita ko, taip atnešdamas naudos juridiniam asmeniui.

Juridinis asmuo atsako už konkrečius, aiškiai jam BK numatytus nusikaltimus, jeigu situacija atitinka tam tikras sąlygas, nurodytas BK 20 straipsnio, numatančio juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę, 2 dalyje: pirma, fizinis asmuo padarė nusikalstamą veiką; antra, fizinis asmuo nusikalstamą veiką padarė juridinio asmens naudai arba interesams, veikdamas individualiai ar juridinio asmens vardu; trečia, jeigu toks fizinis asmuo eina tam tikras vadovaujančias pareigas ir turi teisę atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti įmonės vardu sprendimus, kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Šios sąlygos yra privalomos. Autorystės pasisavinimo atveju, fizinis asmuo turi išleisti ar viešai paskelbti svetimą kūrinį savo vardu, tai padaryti juridinio asmens naudai arba interesais, veikdamas individualiai ar juridinio asmens vardu, be kita ko eidamas vadovaujančias pareigas ir turėdamas teisę atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus jo vardu, arba galintis kontroliuoti jo veiklą.

Teismų praktikoje aiškinama, jog „BK 20 straipsnio 2 dalies formuluotė „juridinio asmens naudai“ reiškia, kad kaltininko – fizinio asmens – nusikalstama veika turi būti siekiama naudos jo atstovaujama, kontroliuojama ar pan. juridiniam asmeniui. <...> Nauda paprastai yra aiškinama kaip turtinės naudos gavimas, o interesų užtikrinimas – kaip reiškiantis kitų (nebūtinai turtinių) juridinio asmens siekių įgyvendinimą. Taigi „intereso“ sąvoka platesnė nei „naudos“ sąvoka ir gali apimti pastarąją. <...> turi būti

¹⁸⁵ BIRŠTONAS, R. *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 304.

¹⁸⁶ 2012 m. sausio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.

nustatyta, kad iš nusikalstamos fizinio asmens veikos juridinis asmuo turi (turės) naudos ir tą naudą pripažįsta <...> arba kai juridinis asmuo suinteresuotas tokia veika ir jos sukuriama padariniais (pvz., juridinio asmens panaudojimas darant nusikalstamą veiką buvo realiai naudingas: įmonės ūkinės veiklos perspektyvai ir jos konkurencingumui; įmonės įvaizdžiui; ar suteikė įmonei kokių nors pranašumų prieš kitas įmones konkuruojant viešųjų pirkimų konkursuose).¹⁸⁷ Iš autorystės pasisavinimo veikos juridinis asmuo gali gauti naudos keldamas savo prestižą kitų įmonių atžvilgiu ir tokiu būdu laimėti įvairius viešųjų pirkimų konkursus, kadangi sukurti kūriniai gali išgarsinti juridinio asmens vardą ir pagerinti jo įvaizdį viešojoje erdvėje. Be kita ko, turėdamas įžymų vardą, juridinis asmuo paprastai užsitikrina ir didesnę kiekį komercinių užsakymų. Pasisavinus autorystę gaunama ir turtinė nauda – galimybė naudotis iš kūrinio autorystės išplaukiančiomis išimtinėmis turtinėmis teisėmis, kurios kitiems asmenims gali būti suteikiamos apmokamomis licencijomis.¹⁸⁸

Be kita ko, BK 20 str. 3 dalyje nurodoma, kad „juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jeigu jas juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas dėl šio straipsnio 2 dalyje nurodyto asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės.“ Jeigu darbuotojas svetimo kūrinio autoriumi nurodo save ar kitą asmenį, taip atnešdamas naudą ar tenkindamas juridinio asmens interesus, juridinis asmuo bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jeigu „vadovaujančias pareigas einantis asmuo neatliko arba netinkamai atliko jam pavestas priežiūros ar kontrolės funkcijas ir tai sąlygojo nusikalstamos veikos padarymą“,¹⁸⁹ pavyzdžiui, nesupažindino su autorių teisių apsaugą garantuojančiais įstatymais ar pan. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kurstė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės (BK 20 str. 4 d.).

Faktinių situacijų, kai juridinis asmuo pasisavina autorystę jau yra buvę ir Lietuvos teismų praktikoje, bylą nutraukiant tik dėl to, kad tuo metu juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą dar nebuvo numatyta.¹⁹⁰ Todėl, nepaisant tam

¹⁸⁷ 2012 m. sausio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.

¹⁸⁸ Pvz., byloje savindamasis kompiuterių programos autorystę juridinis asmuo siekė tapti vieninteliu subjektu, turinčiu teisę platinti programą ir gauti materialinę naudą. 2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB „Sanda“ ir VŠĮ „INFOBALT autorinių teisių agentūra“ v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.

¹⁸⁹ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (I knyga). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, BK 20 str. komentaras para. 13.

¹⁹⁰ 2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB „Sanda“ ir VŠĮ „INFOBALT autorinių teisių agentūra“ v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.

tikro juridinio asmens atsakomybės nelogiškumo ir nesuderinamumo su ATGTĮ, nereikėtų skubėti jos pašalinti – kaltininkams ir visuomenei visiškai nesvarbu, kad autoriumi juridinis asmuo būti negali, tai tėra teisinis formalumas, kuris faktiškai pasisavinti autorystės jiems netrukdo.

3.5 Autorystės pasisavinimo subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – tai veikos vidinė (psichinė) pusė, kuri parodo asmens psichinį santykį su jo daroma veika. Subjektyviają pusę apibūdina kaltė, tikslai bei motyvai. Komentuojamo straipsnio pagrindinis subjektyviosios pusės elementas – **kaltė** – pasireiškia tik tiesiogine tyčia, kadangi veikos sudėtis yra formali. Dėl to nereikia įrodinėti nei padarinių numatymo, nei kaltininko psichinio santykio su juo.¹⁹¹ Todėl autorystės pasisavinimo tiesioginės tyčios turinys yra toks: kaltininkas, savindamasis autorystę, suvokia, jog jis nėra kūrinio autorius (bendraautoris) arba yra ne vienintelis autorius, suvokia, kad išleidžia arba paskelbia kūrinį ar jo dalį (tik) savo vardu, ir nori taip veikti.

Kaltė yra esminis kriterijus, leidžiantis išspręsti tam tikras veikų kvalifikavimo problemas, kai tas pats asmuo vienu metu pasisavina kelis kūrinius arba kelias to paties kūrinių dalis. Nustatyti tikslų veikų skaičių ir pobūdį labai svarbu bausmės skyrimo už kelias nusikalstamas veikas aspektu. BK 63 straipsnio 1 ir 10 dalyse nurodoma, jog „Jeigu padarytos kelios nusikalstamos veikos, teismas paskiria bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai, po to paskiria galutinę subendrintą bausmę. Skirdamas galutinę subendrintą bausmę, teismas gali bausmes apimti arba visiškai ar iš dalies jas sudėti. <...> Nelaikoma, kad asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, jeigu jis padarė tęstinę nusikalstamą veiką.“ Tai, ar tam tikrus kaltininko veiksmus laikysime vienu, ar keliais nusikaltimais (daugetu), galiausiai padarys didelę įtaką bausmės dydžiui.

Šioje vietoje aptartina, kas autorystės pasisavinimo atveju būtų laikoma **tęstine veika**.¹⁹² Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, tęstine nusikalstama veika laikoma tokia veika, kuri susideda iš dviejų ar daugiau tapačių ar vienarūšių veiksmų, iš kurių kiekvienas, vertinamas atskirai, atitinka to paties BK specialiosios dalies straipsnyje numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo objektyviuosius požymius, tačiau jie

¹⁹¹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga, Vilnius: Justitia, 2006, p. 343, 355.

¹⁹² Pažymėtina, kad autorystės pasisavinimas negali būti trunkamasis nusikaltimas, kurio darymas tęsiasi tam tikrą laiką, o kaltininkas yra nuolatinėje pažeidimo būsenoje, mat „nusikalstama veika – autorystės pasisavinimas neturi **trunkamajam** nusikaltimui būtinų požymių. Autorystės pasisavinimas yra paprastas pavienis nusikaltimas, kada vienu veiksmu sukeliama LR BK 191 str. 1 d. numatyti padariniai.“ 2010 m. lapkričio 3 d. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apeliacinė byla Nr 1A-363-81-2010.

visi yra jungiami vieno sumanymo (vieningos tyčios); kad tęstiniu nusikaltimu pripažįstami keli tapatūs laiko atžvilgiu vienas nuo kito nenutolę veiksmai, padaryti analogišku būdu, analogiškėmis aplinkybėmis, įgyvendinant vieną sumanymą dėl to paties dalyko.¹⁹³ Nusikaltimų nuosavybei bylose kaip tęstinė nusikalstama veika kvalifikuojama tada, kai ją sudaro keli tapatūs veiksmai, padaryti analogišku būdu, analogiškėmis aplinkybėmis, dėl to paties nusikaltimo dalyko, grobimo atveju turtą grobiant iš to paties šaltinio ir žalą padarant tam pačiam savininkui, esant tarp veiksmų nedideliems laiko tarpams.¹⁹⁴ Autorystės pasisavinimo atveju svarbu nustatyti, kas yra veikos dalykas ir, jeigu pasisavinti keli kūriniai ar jų dalys, ar tai laikytina *tu pačiu* veikos dalyku.

Jeigu kaltininkas turi siekį pasisavinti vieno autoriaus (ar abiejų bendraautorių kartu kurto) dalaus kūrinio konkrečiai apibrėžtą dydį, susidedantį iš kelių dalių, o savinantis autorystę tokio svetimo kūrinio dalys turint vieningą tyčią išleidžiamos ar viešai paskelbiamos atskirai per kelis kartus, tačiau per daug nenutolusiais vienas nuo kito laiko tarpais, laikytina, kad veika tęstinė. Tęstine veika nepripažintina tais atvejais, kai tyčia pasisavinti papildomą kūrinio dalį kyla jau po pirmesnės kūrinio dalies autorystės pasisavinimo. Jeigu pasisavinta to paties autoriaus (bendraautorių) kelių *skirtingų kūrinių* autorystė net ir nenutolusiais vienas nuo kito laiko tarpais, laikytina, kad veika padaryta pakartotinai, kadangi dalykas yra skirtingas – skirtingi kūriniai. Visais atvejais, kai pasisavinti kelių skirtingų autorių (bet ne bendraautorių) kūriniai, veika laikytina padaryta pakartotinai. Daugiausia problemų kelia tie atvejai, kai pasisavinamos kūrinio dalys, ypač jei jos yra kurtos kelių asmenų. Kiekvienu atveju ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar teismui reikės įvertinti tai, ar tos dalys yra atskiri kūriniai, ar vis dėlto vienas. Pavyzdžiui, kaltininkas pasisavina dviejų drabužių (kūrinių) autorystę iš didelės drabužių kolekcijos, kurtos dviejų bendraautorių; vieną pasisavintą gaminį kūrė vienas autorius, kitą gaminį – kitas. Atsakymas, ar tai bus du autorystės pasisavinimai, ar vienas, priklauso nuo to, ar tuos gaminius kolekcijos bendraautoriai pateikė kaip vieną kūrinį ar kaip du. Jeigu abu gaminiai pateikti kaip komplektas, laikytina, kad tai vienas bendraautorių kartu kurtas kūrinys ir autorystės pasisavinimas bus inkriminuojamas tik vieną kartą, tačiau jeigu gaminiai kolekcijoje buvo išdėstyti visai kitaip ir kaltininkas juos tik sujungė, laikytina, kad tai du atskiri kūriniai, todėl autorystės pasisavinimas inkriminuotinas du kartus.

Autorystės pasisavinimo **tikslai ir motyvai** veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, – tai gali būti ir garbės siekis, ir įvairūs turtiniai interesai (pavyzdžiui, ikiteisminiame tyrime Nr. 20-2-016-01 įrodyta, kad kaltininkas – juridinis asmuo UAB „Sanda“ –

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-412/2007, Nr. 2A-7-6/2013, Nr. 2K-649/2006.

¹⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-433/2012, Nr. 2A-7-6/2013.

savinosi kompiuterio programos autorystę ir ją įregistravo registre, turėdamas tikslą užtikrinti, jog UAB “Sanda” būtų vieninteliu subjektu, turinčiu teisę platinti šią programą ir gauti materialinę naudą).¹⁹⁵

4. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO KVALIFIKUOTOS SUDĖTIES ANALIZĖ (BK 191 STRAIPSNIO 2 DALIS)

Praktikoje BK 191 straipsnio 2 ir 3 dalys iki šiol dar niekada nebuvo pritaikytos, – baudžiamųjų bylų dėl autorystės pasisavinimo išnagrinėta ypač mažai ir visos jos – dėl BK 191 straipsnio 1 dalies (žr. priedų 4 lentelė). Baudžiamoji atsakomybė už BK 191 straipsnio 2 dalį kyla asmeniui, kuris pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės. Toliau bus nuosekliai aptariamas šios veikos dalykas, objektyvioji pusė ir subjektyvioji pusė (veikos objektas aptartas su BK 191 str. 1 dalies analize, o jų subjektas yra tapatus).

BK 191 straipsnio 2 dalies dalykas nesutampa su 1 dalies **dalyku**. Šios veikos esmė yra prievartos naudojimas, siekiant tapti bendraautoriumi, autorių teisių perėmėju ar priversti kūrinio autorių atsisakyti autorystės teisės. Pačiam kūriniai šia veika poveikis nėra daromas, todėl kūrinys nėra šios veikos dalyku. Vis dėlto, dėl BK 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų alternatyviųjų veikų dalyko doktrinoje nesutariama.

BK komentare nurodoma, jog „komentuojamo straipsnio 2 dalyje numatytos veikos dalyku laikomos autoriaus ir gretutinių teisių turėtojo neturtinės ir turtinės teisės (ATGTĮ 14, 15, 52, 53 str.).“¹⁹⁶ V. Mizaras laikosi kitos nuomonės ir tvirtina, jog „negalima sutikti su Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje išsakyta pozicija, kad BK 191 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo dalyku laikomos autorių teisių turėtojo neturtinės teisės ir gretutinių teisių turėtojo neturtinės ir turtinės teisės. Tai neteisinga pozicija, kadangi, minėta, šio nusikaltimo objektu yra tik autorystės teisė, kuri pripažįstama tik autoriui ir būtent kaip asmeninė neturtinė teisė“¹⁹⁷, tokiu būdu paneigdamas galimybę dalyku laikyti gretutines ar turtines autorių teises. Vis dėlto, siūlytinis trečias variantas – kadangi prievartos panaudojimu ši veika panaši į turto prievartavimą, jų dalykas laikytinas

¹⁹⁵ Kadangi juridinio asmens atsakomybė tuo metu buvo negalima, ginčas toliau vyko civilinio proceso tvarka, naudojantis ikiteisminio tyrimo metu nustatytais duomenimis ir surinkta medžiaga. Žr. 2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB “Sanda” ir VšĮ “INFOBALT autorinių teisių agentūra” v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.

¹⁹⁶ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 19.

¹⁹⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 483.

analogišku: tai – pažeidžiant nukentėjusiojo neturtines teises siekiamą gauti neturtinė nauda (garbė, orumas), o taip pat, kadangi pasisavinus autorystės teisę kartu netiesiogiai įgyjamas ir visas autoriaus turtinių teisių kompleksas, dalyku laikytina ir turtinė nauda, kuri „gali būti suprasta kaip būklė, atsirandanti įgyvendinus tam tikrą turtinį interesą, kuris savo ruožtu sietinas su asmens valia (noru) daryti poveikį savo ar kito asmens turtinei sferai arba išsaugoti ją nepakitusia.“¹⁹⁸ Taigi, BK 191 straipsnio 2 dalies dalyku laikytina turtinė ir neturtinė nauda.

Pereinant prie **objektyviosios pusės**, šiuo metu BK 191 str. 2 dalyje įtvirtinti tokie kvalifikuojantys veiką požymiai: literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autoriaus *privertimas*:¹⁹⁹

- 1) pripažinti kitą asmenį:
 - a) bendraautorium
 - b) arba autorių teisių perėmėju,
- 2) atsisakyti autorystės teisės.

Būtina sąlyga baudžiamajai atsakomybei kilti už šiuos veiksmus yra ta, kad tai turi būti daroma dviem būdais: 1) pasinaudojant tarnybos padėtimi arba 2) panaudojant psichinę prievartą.

Privertimu laikomas prieš tikrojo autoriaus valią išreikštas sutikimas atlikti dispozicijoje nurodytus veiksmus kaltininko ar kitų asmenų, kurie nėra sukūrę kūrinio, naudai.²⁰⁰ Atsakomybė atsiranda, jeigu kaltininkas tą daro grasindamas autoriui ar jo artimiesiems smurtu, sunaikinti ar sužaloti turtą arba paskelbti kompromituojančias žinias ar kitaip pakenkti tuojau ar ateityje, kitaip tariant, **panaudodamas psichinę prievartą**.²⁰¹ Kaltininkas laikomas **pasinaudojusi tarnybos padėtimi**, jeigu jis priverčia tikrąjį kūrinio autorių pripažinti jį ar kitą asmenį bendraautorium arba atsisakyti autorystės teisės dėl to, kad autorius yra pavaldus kaltininkui.²⁰² Pavaldumas gali kilti tiek iš administracinių santykių apskritai, tiek iš valstybės tarnybos santykių, taip pat iš darbo

¹⁹⁸ FEDOSIUK, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 2004, 60 (52), p. 93.

¹⁹⁹ Kitose valstybėse veiką kvalifikuojančiais požymiais pripažįstami tam tikri bendro pobūdžio požymiai: pakartotinumai (Baltarusija), bendrininkavimas ir didelė žala (Latvija, Ukraina, Baltarusija, Rusija); komerciniai tikslai (Lenkija, Vokietija), itin kvalifikuojančiais – dalyvavimas organizuotoje grupėje (Latvija, Ukraina), smurto panaudojimas, grasinimas smurtu arba šantažas, arba privertimas atsisakyti autorystės, pasinaudojimas tarnybine padėtimi (Baltarusija) ir kt.

²⁰⁰ IVOŠKA, G. *in Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 21.

²⁰¹ ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis (I knyga). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, BK 148 str. komentaras, para. 4.

²⁰² Pagal ATGTĮ 9 str. galioja bendra taisyklė, kad kūrinio, sukurto atliekant tarnybines pareigas ar vykdant tarnybines užduotis, autorius yra fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė, kurie sukūrė kūrinį.

santykių.²⁰³ Pasinaudojama tarnybine padėtimi, kai įspėjama, kad už reikalaujamų veiksmų neatlikimą autorius bus perkeltas į žemesnes pareigas, atleistas iš darbo (tarnybos), jam bus sumažintas darbo užmokestis, panaikintos lengvatos, pateikta neigiama charakteristika kitiems darbdaviams, bus kišamasi į jo privatų gyvenimą ir pan.²⁰⁴

Privertimo sąvoka leidžia daryti išvadą, kad BK 191 str. 2 dalyje įtvirtinta nusikaltimo sudėtis yra **materiali** – veikos pripažinimui nusikalstama būtinas padarinių atsiradimas, t. y. autoriaus privertimas pasielgti taip, kaip numatyta straipsnio dispozicijoje.²⁰⁵ Todėl veika laikoma baigta, atsiradus vienam iš straipsnio dispozicijoje nurodomų padarinių: 1) tikrasis autorius pripažįsta kitą asmenį bendraautorium ar autoriaus teisių perėmėju arba 2) atsisako autorystės teisės apskritai. Tokiu būdu vien tik veiksmai, kuriais verčiama elgtis pagal kaltininko nurodymą, siekiant priversti atlikti straipsnio dispozicijoje nurodytus veiksmus, kvalifikuojami pagal BK 22 str. 1 dalį ir 191 str. kaip pasikėsinimas.²⁰⁶ Tokiu atveju, nustatytinas ir priežastinis jos ryšys su padariniais – būtent kaltininko naudota psichinė prievarta buvo esminė sąlyga, dėl kurios kūrinio autorius pripažino kitą asmenį savo kūrinio bendraautorium ar autorių teisių perėmėju ar atsisakė autorystės teisės.

ATGTĮ 2 str. 5 d. nurodoma, kad **autorių teisių perėmėjas** yra „fizinis arba juridinis asmuo, kuriam perėjo išimtinės turtinės autorių teisės“, kurios įtvirtintos ATGTĮ 15 str. 1 d. 1-8 punktuose ir teikia materialinę turtinę naudą iš kūrinio naudojimo. Autorių teisių perėmėju tampama perimant jas pagal sutartis arba kitais įstatymo nustatytais pagrindais. Vis dėlto, autorystės teisė negali pereiti nei vienu iš jų: „Įpėdiniui paveldėjimo tvarka pereina iš prievolinių santykių išplaukiančios palikėjo teisės ir pareigos, išskyrus asmeninio pobūdžio neperleidžiamas kitiems asmenims teisės ir pareigos, t. y. tokias, kurios neatskiriamai susijusios su palikėjo asmeniu, pavyzdžiui, teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, į atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę, <...> išskyrus įstatymų nustatytas išimtis (CK 5.1 straipsnio 3 dalis).“²⁰⁷ Kaip jau minėta, šis požymis iš straipsnio 2 dalies dispozicijos naikintinas, kadangi yra nesuderinamas su normos tikslu saugoti neturtinę autorystės teisę.

Savo **autorystės atsisakymas** yra niekinis ir neteisėtas veiksmas, kadangi autoriaus neturtinės teisės, tarp jų ir autorystės teisė, iš esmės nedalyvauja civilinėje apyvartoje.

²⁰³ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 23.

²⁰⁴ *Ibidem*.

²⁰⁵ *Ibidem*, para. 25.

²⁰⁶ *Ibidem*.

²⁰⁷ 2015 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje AB „SEB“ v. UAB „Būsto paskolų draudimas“, Nr. 3K-3-659-686/2015(S).

Galimas ar negalimas dalyvavimas civilinėje apyvartoje gali pasireikšti keliais aspektais: galimybe perduoti teises kitiems asmenims (angl. *assign; cession*), galimybe atsisakyti teisių kitų asmenų naudai (angl. *waive*), leidimą kitiems asmenims ribotai įgyvendinti autoriaus asmenines neturtines teises.²⁰⁸ Autorystės teisę perduoti kitiems asmenims draudžia ATGTĮ 14 straipsnio 2 dalis, todėl reikalavimas autoriui atlikti tokį neteisėtą veiksma užtraukia ir baudžiamąją atsakomybę.

Kadangi straipsnio 2 dalyje įtvirtinta veika materialiai, jos kaltės turinys skiriasi nuo straipsnio 1 dalies ir yra reikalinga nustatyti kaltininko psichinį santykį su veika.²⁰⁹ Taigi, komentuojamo nusikaltimo **subjektyvioji pusė** pasireiškia tiesiogine tyčia – kaltininkas suvokia, kad jis nėra kūrinio autorius ar bendraautoris, neturi teisės reikalauti, kad jis ar kiti asmenys būtų pripažinti kūrinio autoriais ar bendraautoriais ir nori priversti tikrąjį autorių ar bendraautorį elgtis taip, kaip nurodyta straipsnio dispozicijoje.²¹⁰

²⁰⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas., monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 286.

²⁰⁹ PIESLIAKAS V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga, Vilnius: Justitia, 2006, p. 343.

²¹⁰ IVOŠKA, G. in *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, BK 191 str. komentaras, para. 26.

5. AUTORYSTĖS PASISAVINIMO ATRIBOJIMAS NUO PANAŠIŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ IR KITŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ

Dažnai vienas ar keli subjektyvieji ar objektyvieji požymiai keičia veikos kvalifikavimą ar netgi teisinės atsakomybės rūšį, tad atriboti šiuos teisės pažeidimus labai svarbu. Toliau aptariami panašiausių į autorystės pasisavinimą nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atribojimo nuo autorystės pasisavinimo kriterijai.

5.1 Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo civilinės teisės pažeidimų

Autorystės pasisavinimas yra sunkiausias vienos iš autorių neturtinių teisių – autorystės teisės – pažeidimas. Autorystės teisės pažeidimas kartais gali būti panašus ir į kitos neturtinės autoriaus teisės – teisės į autoriaus vardą – pažeidimą, kuris baudžiamosios atsakomybės pagal BK 191 straipsnį neužtraukia. Kai kuriose kitose valstybėse autorystės teisė apima ir teisę į autoriaus vardą, tačiau mūsų ATGTĮ 14 straipsnyje jos išskirtos kaip dvi atskiros neturtinės autoriaus teisės.²¹¹ Pažymėtina, kad su autorystės teisės pažeidimu kartu visada padaromas ir teisės į autoriaus vardą pažeidimas, tačiau pažeidus teisę į autoriaus vardą dar nebūtinai konstatuotinas autorystės teisės pažeidimas, todėl šių teisių atskirumas yra logiškas (pvz., autoriaus vardas yra nurodytas ir klausimų dėl pačios autorystės nekyla, tačiau autoriaus vardas užrašytas neteisingai arba ne tokiu būdu, kaip pageidavo autorius). Esminis klausimas, į kurį reikia atsakyti, esant autoriaus neturtinių teisių pažeidimui, tai ar net esant šiam pažeidimui autorystės priklausymas konkrečiam autoriui yra aiškus:

1) jei taip ir aišku, kad nurodomas tikrasis autorius, – autorystės teisė nepažeidžiama ir konstatuotinas nebent teisės į autoriaus vardą pažeidimas; o jeigu autorystė aiškiai priskiriama ne tikrajam kūrinio autoriui – gali atsirasti prielaidos kilti baudžiamajai atsakomybei už autorystės teisės pažeidimą, tačiau tik esant ir visoms reikiamoms baudžiamosios atsakomybės sąlygoms, įskaitant tai, kad autorystė pažeidžiama ją savinantis BK 191 str. 1 dalyje nurodytu būdu, be kita ko, tai darant tiesiogine tyčia. Kliūtis baudžiamajai atsakomybei už autorystės pasisavinimą kilti gali būti ir apkaltinamojo nuosprendžio senaties suėjimas (tokiu atveju nukentėjusysis gali kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka, kurio metu bus galima naudotis ir ikiteisminio tyrimo medžiaga ar BPK tvarka teismo nustatytais įrodymais).²¹²

²¹¹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 317.

²¹² Pvz., civilinėje byloje Nr. 2A-111/2003 buvo naudojamosi baudžiamosios bylos, nutrauktos dėl negalimumo traukti badžiamojon atsakomybėn juridinį asmenį, medžiaga (2003 m. balandžio 7 d. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje UAB “Sanda” ir VŠĮ

2) Jeigu autorystės priklausymas konkrečiam autoriui yra apskritai neaiškus, t. y. negalima pasakyti nei ar ji priklauso tikrajam autoriui, nei kitam asmeniui – tai bus autorystės teisės ir teisės į autoriaus vardą pažeidimas, neužtraukiantis baudžiamosios atsakomybės pagal BK 191 straipsnį. Taigi ne kiekvienas autorystės teisės pažeidimas lemia baudžiamąją atsakomybę ir kiekvienu atveju reikia atidžiai tikrinti BK 191 straipsnyje įtvirtintos veikos sudėties požymių buvimą.

Lietuvoje gana opi problema yra įvairiomis formomis pasireiškiantis studentų akademinis nesąžiningumas (pvz., svetimų darbų plagijavimas ar pirkimas). Šioje vietoje galima kelti klausimą, kurie akademinio nesąžiningumo atvejai užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 191 straipsnį.

Teismų praktikoje nurodoma, kad mokslinis nesąžiningumas dažniausiai pasireiškia mokslinių tiriamųjų veiksnu, mokslinių rezultatų ir išvadų plagijavimu, fabrikavimu ar falsifikavimu, pakartotiniu mokslinio darbo išspausdinimu (angl. – *duplicate publication*).²¹³ Šiuo atveju svarbiausia sąvoka – plagiatas. Lietuvių kalbos žodyne sąvoka „plagiatas“ apibrėžiama kaip autorystės pasisavinimas; Tarptautinių žodžių žodyne taip pat nurodoma, kad plagiatas [lot. *plagiatum* — pagrobtas] – tai mokslo, literatūros, meno kūrinio, atradimo, išradimo ar racionalizacinio pasiūlymo autorystės (visos ar dalies) pasisavinimas.²¹⁴ Taigi, žodynuose autorystės pasisavinimas ir plagiatas laikomi sinonimais. Sinonimiškai jie vartojami ir doktrinoje: „plagiatas yra bet koks kūrinio ar jo dalies viešas paskelbimas, nenurodant tikrojo autoriaus vardo arba nurodant ne tikrąjį autoriaus vardą.“²¹⁵ V. Mizaras nurodo, kad plagiatas gali pasireikšti įvairiais tipais ir formomis: gali būti visiškas (išstinis) ar dalinis plagiatas, taip pat gali būti pažodinis svetimo kūrinio ar jo dalies perėmimas (jokia forma nenurodant autoriaus ir šaltinio), prasminis svetimo kūrinio ar jo dalies perėmimas, kai svetimo kūrinio ar jo

“INFOBALT autorių teisių agentūra” v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003). Taip pat 2015 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-551-611/2015 (S): „aplinkybė, kad kasatorius dėl savo veiksnu nėra pripažintas kaltu baudžiamojoje byloje, yra nereikšminga, nes vien faktas, jog asmeniui nėra (nebuvo) pritaikyta baudžiamoji atsakomybė pagal BK 191 straipsnio 1 dalį, t. y. dėl autorystės pasisavinimo, pats savaime nereiškia, kad jam negali kilti kitos rūšies teisinė atsakomybė dėl plagijavimo“.

²¹³ 2014 m. balandžio 10 d. Kauno apylinkės teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2558-773/2014. Mokslinis nesąžiningumas šiaip jau yra dar gerokai platesnė sąvoka: 2015 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nutartyje Nr. 3K-3-551-611/2015 (S) pažymėjo, kad „moksliniu nesąžiningumu pripažįstamas toks asmens netinkamas elgesys mokslo srityje, kuris pažeidžia mokslininko etiką mokslinio tyrimo metu. <...> Mokslinis nesąžiningumas pasireiškia ir tokiais asmens, rengiančio mokslinį darbą, veiksmais, kai asmuo netinkamai paskelbia mokslinius duomenis ir rezultatus, pasirenka netinkamą jų paskelbimo būdą ir formą, ir tai kitiems mokslininkams gali nulemti klaidingą mokslinio darbo kiekybinių ir kokybinių rodiklių vertinimą, jų atitiktį moksliniam darbui keliamiems esminiams reikalavimams.“

²¹⁴ *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Prieiga internetu: <<http://www.zodziai.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

²¹⁵ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 484.

dalies turinys arba (ir) idėja, jeigu jos neįmanoma atskirti nuo turinio, perfrazuojamas savais žodžiais, nenurodant tikrojo autoriaus vardo.²¹⁶

Šiuo požiūriu svarbu pažodinių plagiatą atskirti nuo citavimo taisyklių pažeidimo. ATGTĮ 21 str. numatoma, kad „leidžiama be kūrinio autoriaus ar kito šio kūrinio autorių teisių subjekto leidimo ir be autorinio atlyginimo, tačiau nurodžius, jei tai įmanoma, naudojamą šaltinį ir autoriaus vardą, atgaminti, išleisti ir viešai skelbti (įskaitant padarymą viešai prieinamos kompiuterių tinklais) nedidelę teisėtai išleisto ar viešai paskelbto literatūros ir mokslo kūrinio dalį tiek originalo kalba, tiek išverstą į kitą kalbą, kaip citatą (pvz., kritikos ar apžvalgos tikslais) kitame kūrinyje, jeigu toks panaudojimas yra sąžiningas ir neviršija citavimo tikslui reikalingo masto.“ Kaip vertinti veiksmus, jeigu bus viršijamas citavimo tikslui reikalingas mastas, bet nurodant autorių ir šaltinį? – tai bus laikoma autoriaus turtinių teisių išnaudojimu, kuriam reikalinga gauti autorių teisių subjekto leidimą ir sumokėti autorinį atlyginimą. Tuo tarpu autorystės teisės pažeidimu citavimas virs tuo atveju, jeigu kito autoriaus citata nebus aiškiai parodyta ir suprantama.²¹⁷ Tačiau toks autorystės teisės pažeidimas užtrauks baudžiamąją atsakomybę tik su viena sąlyga: citata ar citatos, kurių autorystė nenurodoma (kartu taip sudarant vaizdą, kad tai, kas cituojama, yra sukurta paties autoriaus) būtinai turi atitikti kūriniui keliamus reikalavimus. Tai reiškia, kad autorystės pasisavinimas BK 191 straipsnio prasme įmanomas tik tada, jeigu citata galėtų būti savarankiškas autorių teisių objektas, atskiras originalus kūrybinės veiklos rezultatas. Citata savarankišku autorių teisių objektu galėtų būti tais atvejais, kai nenurodant autoriaus iš eilės cituojama gana didelė kūrinio apimtis, kuri galėtų sudaryti savarankiško kūrinio požymį (pavyzdžiui, pažodžiui pacituojamas visas knygos skyrius ar poskyris iš kelių pastraipų). Kita vertus, savarankišku originaliu kūriniu gali būti pripažinta net ir viena pakankamai unikalios išraiškos pastraipa iš didelio kūrinio, tą turėtų nuspręsti teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą dėl autorystės pasisavinimo.

Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad visuomenėje plagiatu laikomas ir toks įvairių citatų rinkinys (nenurodant jų autorių), kurio naudojamos svetimų kūrinių dalys, kiekvieną paėmus atskirai, nesudaro savarankiško originalaus kūrinio.²¹⁸ Tokie veiksmai atitinka tik citavimo taisyklių pažeidimą, bet ne autorystės pasisavinimą, todėl manytina, kad vis dėlto autorystės pasisavinimo BK 191 straipsnio prasme ir plagiato sąvokos nėra

²¹⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. II tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2009, p. 484.

²¹⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. I tomas, monografija. Vilnius: Justitia, 2008, p. 592.

²¹⁸ Tokie patys veiksmai, atlikti nurodant cituojamų kūrinių autorius, vadinami kompiliavimu. Kompiliacija [lot. compilatio — vogimas, grobimas], veikalas, parašytas pasinaudojant kelių autorių darbais ir neturintis originalių teiginių [*Tarptautinių žodžių žodynas*. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Prieiga internetu: <<http://www.zodziai.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.]. Baudžiamosios atsakomybės kompiliavimas neužtraukia.

visiškai tapačios. Buitine prasme ir bet kokio dydžio citatos autorystės nenurodymas gali būti laikomas plagiatu, tačiau baudžiamosios atsakomybės toks plagiatas neužtrauks.

Galima teigti, kad Lietuvoje mokslinis nesąžiningumas yra ne tik pateisinamas ir laisvai vykdomas pačios visuomenės, bet jis kartu yra ir teisėtu laikomo verslo pajamų šaltinis, nuo kurio valstybei dar ir sumokami mokesčiai: Lietuvoje yra steigiamos ir veikia įmonės, užsiimančios kursinių, bakalaurinių, magistro baigiamųjų darbų, netgi disertacijų rašymu už pinigus, šią veiklą kol kas laikant teisėta ūkine komercine veikla. Galima kelti klausimą, ar rašto darbo pirkimu ir pateikimu universitetui savo vardu nedaroma BK 191 straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika, kadangi šiais veiksmais formaliai išpildomi visi dispozicijoje aprašyti sudėties požymiai – svetimas literatūros, meno ar mokslo kūrinys kaltininko paskelbiamas savo vardu, įteikus jį universitetui.

Iš esmės šioje situacijoje svarbi ne tik kaltininko tyčia pirkti darbą ir jį pateikti kaip savo, bet ir darbą parduodančiojo asmens sutikimas už pinigus atsisakyti autorystės teisės: kadangi savanoriškas tarpusavio susitarimas yra naudingas abiem šalims, iš esmės nebeturime nukentėjusiojo, kurio autorystės teisė būtų pažeidžiama. Šios veikos pavojingumas kaip tik ir yra apibrėžiamas būtent per žalą nukentėjusiajam, tad eliminavus šį elementą, veika lieka nebe pavojinga baudžiamąja teisine prasme. Vis dėlto, tai, jog autorius sutiko, kad jo kūrinys būtų paskelbtas viešai, nurodant ne jo vardą, reikšmės turi tik baudžiamajai atsakomybei, tačiau civiliniu teisiniu požiūriu toks leidimas laikytinas negaliojančiu, kadangi autorystės teisės atsisakyti ar perleisti neįmanoma – tai draudžia ATGTĮ 14 straipsnio 2 d. ir 38 str. 4 d., todėl autorystės „pardavimas“ yra niekinis sandoris.²¹⁹

5.2 Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo administracinių teisės pažeidimų

Administracini atsakomybė už autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus kyla pagal ATPK 214¹⁰ straipsnį už neteisėtą literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) ar gretutinių teisių objekto arba jų dalies viešą atlikimą, atgaminimą, viešą paskelbimą, kitokį panaudojimą bet kokiais būdais ir priemonėmis nekomerciniais tikslais, taip pat neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą komerciniais tikslais“. Šiuo atveju tenka pripažinti, kad veikas atskirti gali būti gana sunku, ypač kai atliekamas neteisėtas literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant

²¹⁹ 2013 m. kovo 20 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3992-905/2013. Šioje vietoje dar kartą atkreiptinas dėmesys į plagiatą ir autorystės pasisavinimo sąvokų skirtumą: jis jaučiamas ir tuo atveju, kai vertinamas nusipirktas originalus kursinis ar magistrinis darbas – jis negali būti laikomas plagiatu, nes nėra nuo nieko nuplagijuotas, o yra originalus kūrybinės veiklos rezultatas, pasisavinama tik jo autorystė. Tai dar kartą rodo skirtingą sąvokų turinį.

kompiuterių programos ir duomenų bazes) arba jo dalies viešas atlikimas, atgaminimas, viešas paskelbimas ar kitoks panaudojimas, kadangi į BK 191 straipsnio sudėtį šie veiksmai panašiausi. Teismų praktikoje nurodoma, kad šis ATPK 214¹⁰ str. neužtraukia administracinės atsakomybės už svetimo literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio arba jo dalies paskelbimą savo vardu, nes už jį kyla jau baudžiamoji atsakomybė pagal BK 191 straipsnį.²²⁰ Taigi esminiu požymiu, padedančiu atskirti šiuos pažeidimus yra kaltininko savęs nurodymas kaip autoriaus, naudojant kūrinį ATPK 214¹⁰ straipsnyje išvardytais būdais: nurodžius save bet koku būdu naudojamų kūrinių autoriumi, konstatuotinas BK 191 straipsnio pažeidimas.²²¹ Tai kartu reiškia, kad įvykdžius objektyvius BK 191 straipsnyje įtvirtintos veikos požymius, nenurodant savęs autoriumi, kils ne baudžiamoji, bet administracinė atsakomybė. Pažymėtina, kad už gretutinių teisių pažeidimus, įskaitant gretutinių teisių objekto autorystės pasisavinimą, taip pat kyla tik administracinė atsakomybė, kadangi šie požymiai neįtvirtinti BK 191 straipsnio sudėtyje.

5.3 Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo kitų nusikaltimų intelektinei nuosavybei

BK 191 ir 192 straipsniai (Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas), kaip ir administracinės atsakomybės atveju, tarpusavyje skiriasi būtent savo vardo nurodymu ties naudojamu kūrinium – tai padarius baudžiama už BK 191 str. Tačiau jeigu savinantis autorystę kūriniai buvo naudojami neteisėtais būdais, nurodytais BK 192 straipsnyje, veika kvalifikuotina kaip BK 191 str. 1 d. ir 192 str. 1 d. sutaptis.

BK 191 ir 193 straipsniai (Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas) gali būti panašūs tuo atveju, jeigu kaltininkas be autorių teisių subjekto leidimo komercijos tikslais pakeitė informaciją apie autorių teisių valdymą, jeigu pagal tą informaciją identifikuojamas kūrinys, kūrinio autorius, kitas autorių teisių subjektas. Informacijos, identifikuojančios kūrinio autorių, pakeitimas komerciniais tikslais, autoriumi nurodant save, bet kūrinio neišleidus ir viešai nepaskelbus, užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 193 straipsnį, nesant komercinių tikslų šie veiksmai užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 214¹⁰ straipsnį. Tuo tarpu ne tik atlikus šiuos veiksmus, bet ir padarius kūrinį viešai prieinamą jį išleidžiant ar viešai paskelbiant – atsakomybė kils jau už 191 straipsnio 1 dalį, nepriklausomai nuo komercinių tikslų buvimo.

²²⁰2010 m. lapkričio 3 d. dienos Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-363-81-2010.

²²¹ *Ibidem.*

BK 191 ir BK 195 straipsniai tarpusavyje skiriasi dalyku: BK 191 straipsnyje dalyku yra tik autorių teisių objektas – svetimasis literatūros, meno ar mokslo kūrinys, įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines, ar jo dalis, o BK 195 straipsnio dalyku yra tik su pramoninės nuosavybės objektais susijusios teisės – patento savininko ar dizaino savininko teisės ir juridinio asmens teisė į juridinio asmens pavadinimą. Dėl to pasisavinus pramoninės nuosavybės objekto, pavyzdžiui, patento ar prekių ženklo, autorystę, BK 191 straipsnio taikymo galimybė atkrinta. Šiuo atveju kyla problema – BK 195 straipsnio formuluotė lemia tai, kad juo ginami tik jau įregistruoti pramoninės nuosavybės objektai, tad dar neįregistruoto pramoninės nuosavybės objekto autorystės pasisavinimas lieka nebaudžiamas, nes savininkas į jį išimtinių teisių dar neturi, mat jos atsiranda tik su registracija. Spragos neužpildo ir ATPK 214²⁷ straipsnis „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas“, kadangi jis orientuotas ne į pramoninės nuosavybės objektų pasisavinimą ar kokį kitokį abstraktų, platų pažeidimą, bet jis susijęs tik su disponavimu prekėmis, neteisėtai pažymėtomis svetimais prekių ženklais (t. y. tikslas yra kaip tik pabrėžti tą „svetimumą“, nes žinomi prekių ženklai yra užsitarnavę gerą vardą).

5.4 Autorystės pasisavinimo atribojimas nuo turtinių ir kitų nusikaltimų

Nusikaltimai intelektinei nuosavybei praktiškai jokioje užsienio valstybėje nekeliama į Nusikaltimų nuosavybei, turtui ir turtinėms teisėms skyrių,²²² nors tai yra „intelektinė nuosavybė“. Vis dėlto, tokia nuosavybė yra labai specifinė ir turtinių nusikaltimų sudėtys neatspindi jos esmės. Intelektinės nuosavybės objektai skiriasi nuo įprastos, t. y. materialios, nuosavybės objektų tuo, kad jie yra nematerialūs, o tai reiškia, kad fiziškai, priešingai nei įprasti nuosavybės objektai, intelektinės nuosavybės objektai neegzistuoja (fiziškai egzistuoja tik laikmenos, kuriose užfiksuoti intelektinės nuosavybės objektai).²²³ Kitaip tariant, kūriniai, išreikšti kažkokia objektyvia forma, su ta forma nesutapatina, tad faktiškai pagrobti tokių objektų neįmanoma. Dėl to savaimė išsprendžia autorystės pasisavinimo atribojimas nuo vagystės ir plėšimo.²²⁴ P. Švedas

²²² Tą daro turbūt vienintelė Kroatija, kurios normos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos įdėtos į Kroatijos BK XVII skyrių „Nusikaltimai nuosavybei“.

²²³ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 18.

²²⁴ Štai, pavyzdžiui, muzikos kūrinys, kurio natos užrašytos ant popieriaus lapo, – pagrobimas natos nebus pagrobiamas pats kūrinys, kadangi kūrinys yra atskiras nuo jo išraiškos ir autorius gali toliau savo kūriniumi laisvai disponuoti. Apie tai, kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas negali būti prilyginamas vagystei ir autorystės pasisavinimas su vagyste netapatintinas, yra pasisakę, pavyzdžiui, net tokios utilitaristinės *copyright* sistemos valstybių aukščiausieji teismai – Didžiosios Britanijos *House of Lords* byloje *Rank Film Ltd v. Video Information centre* bei JAV byloje *Dowling v. United States*, kur teismai nesutiko taikyti vagystei skirtų teisės aktų *copyright* pažeidimams analizuoti, kadangi asmuo negali nei įgyti fizine *copyright* objekto kontrolę, nei pilnai atimti jo naudojimo galimybę iš savininko.

taip pat nurodo, kad nusikalstamos veikos tam pačiam teisiniam gėriui – nuosavybei – yra išskirtos į atskirus skyrius pagal teisinio gėrio rūšį – materialią ir nematerialią nuosavybę,²²⁵ todėl BK 191 str. 1 d. iš dalies galima suprasti kaip specialią sudėtį vagystės (BK 178 str.) atžvilgiu, kadangi skiriasi nuosavybės forma: vagystės atveju ji materialią, autorystės pasisavinimo – nematerialią (intelektinę).

Autorystės pasisavinimas gali būti labai panašus į kitus turtinius nusikaltimus – **turto prievartavimą ar sukčiavimą** (atitinkamai BK 181 ir 182 str.). Vis dėlto, skiriasi apsaugos dalykas: BK 191 straipsnio 1 dalyje saugoma tik *neturtinė* autorystės teisė, tuo tarpu sukčiavimas ir turto prievartavimas orientuojasi būtent į *turtines* teises, kurios autorių teisių srityje yra išimtinės autoriaus teisės leisti arba uždrausti tam tikrus turtinio pobūdžio veiksmus su jo kūriniais: atgaminti, išleisti, versti, adaptuoti, platinti ir t.t.²²⁶ Šioje vietoje atkreiptinas ypatingas dėmesys į BK 191 straipsnio 2 dalį ir joje įtvirtintą veiką, kai pasinaudojant tarnybine padėtimi ar panaudojant psichinę prievartą autorius priverčiamas pripažinti kitą asmenį *autoriaus teisių perėmėju*, o kaip minėta – tai tik turtinių autoriaus teisių pažeidimas. Tokiu atveju tai vienintelis atvejis, kuris iš tiesų gali konkuruoti su minėtais turtiniais nusikaltimais, kadangi naudojant psichinę prievartą kėsiniama į turtinių autoriaus teisių valdymą, o tai visiškai atitinka turto prievartavimo pagrindinę sudėtį BK 181 straipsnio prasme. Jeigu vis dėlto šiek tiek nusileistume ir laikytume BK 191 straipsnio 2 dalį specialia turto prievartavimui objekto požiūriu dėl to, kad naudojant psichinę prievartą asmuo verčiamas perduoti turtines *autorių* teises, tektų paaiškinti tai, kodėl tokiu atveju už vienokių turtinių teisių prievartavimą baudžiama areštu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų, be kita ko, nuo 14 metų amžiaus, o už kitokių – viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų, atsakomybę įtvirtinant jau nuo 16 metų amžiaus.²²⁷ Kitaip tariant, autorių turtinės teisės paties įstatymo yra diskriminuojamos ir sankcijos prasme laikomos tris kartus mažiau vertingomis, negu absoliučiai bet kokios kitos turtinės teisės.²²⁸ Vargu, ar įstatymų leidėjas sąmoningai siekė turtines autorių teises saugoti mažiau, negu kitas turtines teises (toks didelis veikų pavojingumo skirtumas labai abejotinas)²²⁹ ir greičiausiai yra kaip tik priešingai – intelektinės nuosavybės teisinė apsauga kuo toliau,

²²⁵ ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 81-82.

²²⁶ ATGTĮ 15 str. 1 d.

²²⁷ BK 13 str. 2 dalyje prie vardinamų nusikalstamų veikų yra įtvirtintas ir turto prievartavimas (BK 181 str.), tačiau BK 191 str. neminimas.

²²⁸ Apie BK 191 straipsnio atribojimą nuo kitų nusikalstamų veikų plačiau rašoma paskutiniame skyriuje.

²²⁹ Vienintelis skirtumas nebent tas, kad autorių turtinės teisės yra terminuotos – jos galioja 70 metų po autoriaus mirties. Šis skirtumas nelaikytinas esminiu.

tuo labiau stiprinama.²³⁰ Darytina išvada, kad šio kvalifikuojančio požymio buvimas BK 191 straipsnio 2 dalyje nedera ne tik su paties BK 191 straipsnio paskirtimi, pavadinimu ir turiniu objekto prasme, bet ir su visa BK normų sistema ir logika. Tai tik dar labiau sustiprina poziciją šalinti šį požymį iš dispozicijos. Iki tol tektų vadovautis BK komentare pateikiamomis BK 191 straipsnio 2 dalies atskyrimo nuo turtinių nusikaltimų taisyklėmis: jei autoriaus turtinių teisių perėmėju tikrąjį kūrinio autorių kaltininkas priverčia pripažinti kitais, nei nurodyti komentuojamo straipsnio 2 dalyje būdais, kaltininkui, atsižvelgiant į turtinių teisių užvaldymo būdą, gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus turtinėms teisėms: jeigu panaudojamas fizinis smurtas – veika kvalifikuotina kaip turto prievartavimas (BK 181 str. 2 d.; šiuo metu psichinės prievartos panaudojimas kaip būtina turto prievartavimo sąlyga, yra numatyta BK 191 str. 2 dalyje tik kaip veika kvalifikuojantis požymis); jeigu naudojama apgaulė – veika kvalifikuotina kaip sukčiavimas (BK 182 str.); o jeigu užvaldoma turtinė teisė, kuri kaltininkui paties autoriaus buvo patikėta ar laikinai perduota, – veika kvalifikuotina kaip turto pasisavinimas (BK 183 str.).²³¹

Autorystės pasisavinimas gali būti panašus ir į kitus nusikaltimus – piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ar žmogaus veiksmų laisvės varžymą. Jeigu BK 191 str. nurodytus veiksmus atliko valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo ir dėl to autoriui ar kitiems asmenims buvo padaryta didelės žalos, jie atsako ne tik pagal BK 191 str. 1 ar 2 dalis, bet ir pagal BK 228 str.²³² už piktnaudžiavimą (būtų šių veikų sutaptis). BK 191 str. 2 dalies norma laikoma specialiaja BK 148 str. 1 d. normos atžvilgiu (žmogaus veiksmų laisvės varžymui, verčiant jį atlikti neteisėtus veiksmus ar kitaip elgtis), t.y. BK 191 str. 2 dalyje apibrėžtos veikos (vertimas kūrinio autorių atsisakyti autorystės ar pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autorių teisių perėmėju) yra specialūs BK 148 str. reikalavimo „kitaip elgtis“ pagal kaltininko nurodymą, panaudojus psichinę prievartą, nukentėjusiam asmeniui atvejai.²³³

²³⁰ Pvz., Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. ĮV-260 patvirtintos Visuomenės švietimo intelektualinės nuosavybės teisių klausimais programos 6-7 punktuose pabrėžiamas būtinumas Reaguoti į Europos Sąjungos nepalaujamai skelbiamą būtinybę užtikrinti aukšto lygio autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą vidaus rinkoje, dėl ko įstatymų leidėjas ir atliko paskutinius BK XXIX skyriaus pakeitimus.

²³¹ IVOŠKA, G. *in Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (II knyga), Vilnius: Registrų centras, 2009, 191 str. komentaras, para. 27.

²³² *Ibidem*, para. 29.

²³³ *Ibidem*, 191 str. komentaras, para. 30.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

- 1) Vieningo intelektinės nuosavybės baudžiamojo teisinio reguliavimo nebuvimą tarptautiniu lygmeniu lemia istoriškai susiformavęs autorių teisių apsaugos sistemų – anglosaksų *copyright* ir kontinentinės *droit d'auteur* – dualizmas. Jos sunkiai suderinamos tarpusavyje, todėl intelektinės nuosavybės baudžiamoji teisinė apsauga išlieka daugiausia nacionalinio pobūdžio.
- 2) Tinkamam baudžiamajam teisiniam reguliavimui užtikrinti būtina atsižvelgti į bendrą intelektinės nuosavybės teisės sistemą ir struktūrą, kuri doktrinoje bei pozityviojoje teisėje skirstoma į dvi rūšis: autorių teisę ir pramoninės nuosavybės teisę. Dabartinis Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinktas teisinis reguliavimas šios struktūros nepaiso dviem aspektais: skyriaus pavadinimu ir jo struktūra.

Pirma, Lietuvos BK XXIX skyriaus pavadinimas „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“ yra nepagrįstas ir prieštarauja tarptautiniams teisės aktams: pramoninė nuosavybė yra intelektinės nuosavybės sudedamoji dalis, todėl dabartinis BK XXIX skyriaus pavadinimas keistinas į „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“, kaip jis vadinasi absoliučioje daugumoje užsienio valstybių baudžiamųjų kodeksų.

Antra, Lietuvos BK 204 straipsnio „Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas“ vieta nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistemoje kelia abejonių: šiuo metu jis įtvirtintas BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“, nors prekių ženklai yra pramoninės nuosavybės objektai. Lyginamuju požiūriu toks reguliavimas yra daugiau išimtinis atvejis, kadangi kitose kodifikuotos baudžiamosios teisės valstybėse visų intelektinės nuosavybės objektų apsauga paprastai neskaidoma ir veikos sukeltos į vieną skyrių. Todėl siūlytina perkelti šį straipsnį į BK XXIX skyrių „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“.

- 3) BK 191 straipsnis netaikomas gretutinių teisių objektų ir pramoninės nuosavybės objektų autorystės pasisavinimo atveju. Gretutinių teisių objektų autorystės pasisavinimas laikomas administraciniu nusižengimu, o pramoninės nuosavybės objektų autorystės pasisavinimas nebaudžiamas nei baudžiamąja, nei administracine tvarka, todėl konstatuotina teisės spraga. Siūlytina dar neįregistruoto pramoninės nuosavybės objekto autorystės pasisavinimą įtraukti į nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistemą BK XXIX skyriuje.
- 4) BK 191 straipsnyje įtvirtintos veikos pagrindiniu objektu turėtų būti laikomi intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai tik dėl autorystės teisės, tuo tarpu papildomu objektu

laikytini intelektualinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl kitų autoriaus asmeninių neturtinių ir turtinių teisių, o straipsnio 2 dalies atveju – ir žmogaus veiksmų laisvė.

- 5) BK 191 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos veikos dalyku laikytinas visas svetimas literatūros, mokslo, meno kūrinys (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar jo dalis; 2 dalyje įtvirtintos veikos dalyku – turtinė ir neturtinė nauda, kadangi veikos esmė – psichinės prievartos panaudojimas, verčiant kitą asmenį (autorių) atlikti neturtinio ir turtinio pobūdžio veiksmus kaltininko naudai.
- 6) BK 191 straipsnio 1 d. dispozicijoje vartojamų sąvokų „išleidimas ar viešas paskelbimas“ turinys, kaip jis aiškinamas baudžiamosios teisės doktrinoje, yra nesuderinamas su ATGTĮ ir yra per siauros apimties, todėl sąvokos tobulintinos, siekiant dispozicijoje apimti visus įmanomus kūrinio padarymo viešai prieinamo neapibrėžtam asmenų ratui būdus. Tai galima padaryti arba plečiamai aiškinant šias sąvokas, arba sugrąžinant į dispoziciją „kitokį autorystės pasisavinimą“. Tokiu atveju dispozicija galėtų atrodyti taip: „Tas, kas išleido, viešai paskelbė ar kitaip pasisavino svetimo literatūros, meno ar mokslo kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) ar jo dalies autorystę, baudžiamas...“.
- 7) BK 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas alternatyvusis objektyviosios pusės požymis, kai pasinaudojant tarnybine padėtimi ar panaudojant psichinę prievartą autorius priverčiamas pripažinti kitą asmenį autoriaus teisių perėmėju, nedera nei su BK 191 straipsnio paskirtimi, pavadinimu ir pagrindiniu objektu, nei su visa BK normų sistema ir logika, todėl yra šalintinas. Siūlytina iš dispozicijos išimti žodžius „ar autoriaus teisių perėmėju“ ir ją išdėstyti taip: „Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą priverė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi arba atsisakyti autorystės teisės“. Kartu pakeistinas ir lingvistiškai klaidingas žodis „bendraautoriumi“ į „bendraautoriumi“.
- 8) Atskiriant autorystės pasisavinimą nuo civilinių deliktų (pvz., citavimo taisyklių pažeidimų, kitų autoriaus teisių pažeidimų), esminis kriterijus, yra tai, kad pažeidžiant šias teises kartu sudaromas vaizdas, jog kaltininkas yra to kūrybinės veiklos rezultato ar jo dalies (jeigu ji gali būti laikoma savarankišku kūriniumi) autorius. Esminis autorystės pasisavinimo atribojimo nuo panašių nusikalstamų veikų ir administracinių nusižengimų kriterijus – savo (ar bendrininko) vardo nurodymas kaip autoriaus ar bendraautorio, kaltininkui kūrinį padarant viešai prieinamą neapibrėžtai visuomenės narių grupei bet koku ATGTĮ nurodomu kūrinio naudojimo būdu.

9) Užsienio valstybių įstatymuose įtvirtinama intelektinės nuosavybės baudžiamoji teisinė apsauga yra platesnės apimties negu Lietuvoje, o Europos Sąjungos teisinis reguliavimas taip pat orientuojasi į baudžiamųjų apsaugos priemonių vienodinimą ir stiprinimą intelektinės nuosavybės teisėje, ypač kai tai susiję su tyčiais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais, padarytais komerciniu mastu ar sukėlusiais didelės žalos. Todėl svarstyтина galimybė plėsti dabartinę Lietuvos BK nusikaltimų intelektinei nuosavybei sistemą, įtraukiant į ją daugiau saugotinų intelektinės nuosavybės objektų ir kodeksą papildant naujomis veikomis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės aktai:

1.1. Konvencijos ir tarptautinės sutartys

1. 1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-988.
2. 1967 m. liepos 14 d. (su 1979 m. rugsėjo 28 d. pakeitimu) Konvencija, kuria įsteigiama Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 1334.
3. 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 46-1620.
4. 2001 m. lapkričio 23 d. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 36-1188.

1.2. Europos Sąjungos institucijų teisės aktai

1. 1991 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos.
2. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos.
3. 2005 m. liepos 12 d. *Pasiūlymas Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą {SEC(2005)848}* (COM (2005) 276 – 1). Prieiga internetu: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2005:276:FIN>> [žiūrėta 2015 m. vasario 24 d.].
4. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos.
5. 2010 m. rugsėjo 18 d. *Nebeaktualių Komisijos pasiūlymų atšaukimas* (2010/C 252/04). Atšauktų pasiūlymų sąrašas. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, OJ C 252. Prieiga internetu: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52010XC0918%2802%29>> [žiūrėta 2015 m. vasario 24 d.].

1.3. Nacionaliniai teisės aktai

1. 1919 m. kovo 5 d. Valstybės Tarybos priimtas ir patvirtintas įstatymas „Baudžiamojo kodekso papildas“. *Lietuvos Valstybės Žinios*, 1919, Nr. 4.
2. 1961 m. birželio 26 d. įstatymu patvirtintas Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Vyriausybės žinios*, 1961, Nr. 18-148.
3. 1964 m. liepos 7 d. įstatymu patvirtintas Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos civilinis kodeksas. *Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*, 1964, Nr. 19-138.
4. 1982 m. gruodžio 29 d. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas Nr. X-2767 „Dėl pakeitimų ir papildymų Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse“. *Vyriausybės žinios*, 1982, Nr. 36-400. Prieiga internetu: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.84321EB3FFF3>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].
5. 1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“ Nr. I-551. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.
6. 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas Nr. VIII-1185. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 50-1598.
7. 2000 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymas Nr. VIII-1646. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 38-1054.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymu Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
9. 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198⁽¹⁾ ir 198⁽²⁾ straipsniais įstatymas, Nr. IX-1992. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 25-760.
10. 2009 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas Nr. XI-330. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 87-3663.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 1176 patvirtinta Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo strategija.
12. 2010 m. gegužės 5 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas Nr. ĮV-260 „Dėl visuomenės švietimo intelektualios nuosavybės teisių klausimais programos ir jos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“.

1.4. Nacionalinių teisės aktų *travaux préparatoires*

1. 1996 m. spalio 24 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas, Nr. 2662. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 117. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=32231&p_query=%20baud%FEiamojo%20kodekso%20191%20BK&p_tr2=2 [žiūrėta 2016 m. kovo 26 d.].
2. 1999 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.89838?jfwid=-vkzfygaso> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
3. 1999 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143A. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=90162&p_query=%20baud%FEiamojo%20kodekso%20191%20BK&p_tr2=2 [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
4. 2000 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr.: P-2143(2). Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.108301?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=ffd704d9-2819-4ff8-8937-69c2b905621b> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
5. 2003 m. gruodžio 3 d. Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų ratifikavimo“, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (*Valstybės žinios*, 2000, 89-2741) 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 str. pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198¹ ir 198² str. įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (*Žin.*, 2002, 37-1341) 154 str. papildymo įstatymo projektų.“ Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=222585 [žiūrėta 2016 m. kovo 29 d.].
6. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. 2004 m. sausio 12 d. *Pagrindinio komiteto išvada Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 198¹ ir 198² straipsniais įstatymo projektui (IXP-3077).*

1.5. Užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai

1. 1845 m. rugpjūčio 15 d. Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statutai, patvirtintas caro Nikolajaus I (rus. *Уложение о наказанияхъ уголовныхъ и исправительныхъ*).

- Originalo prieiga internetu: <<http://dlib.rsl.ru/viewer/01002889696#?page=1>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 3 d.].
2. 1857 m. Rusijos imperijos įstatymų sąvadas. XV tomas. Baudžiamieji įstatymai (rus. *1857 Сводъ законовъ Россійской имперіи. Томъ пятнадцатый. Законы уголовные. Тип. Второго Отделения Собственной Е.И.В.Канцелярии*). Prieiga internetu: <<http://www.runivers.ru/lib/book7372/388232/>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.].
 3. 1885 m. Rusijos imperijos įstatymų sąvadas. XV tomas su pakeitimais ir papildymais 1912 m. Prieiga internetu: <<http://civil.consultant.ru/reprint/books/229/193.html>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 14 d.].
 4. 1903 m. kovo 22 d. Rusijos imperijos baudžiamasis statutas (rus. *Уголовное Уложение*). Prieiga internetu: <https://vk.com/doc54366131_327310335?hash=4fc9996e44289b48ca&dl=5342a6a04dafb62087> [žiūrėta 2016 m. balandžio 14 d.].
 5. 1999 m. liepos 9 d. Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 275-3 (su pakeitimais ir papildymais 2015 m. liepos 23 dienai). Prieiga internetu (rusų kalba): <http://etalonline.by/?type=text®num=HK9900275#load_text_none_1_10> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 6. 1968 m. balandžio 2 d. Bulgarijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 26/02.04.1968 (su pakeitimais ir papildymais 2010 m. balandžio 27 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 7. 2001 m. birželio 6 d. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. RT I, 61, 364 (su pakeitimais ir papildymais 2013 m. liepos 15 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 8. 1995 m. lapkričio 24 d. Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas Nr. 281 (su pakeitimais ir papildymais 2015 m. spalio 28 dienai). Prieiga internetu (ispanų kalba): <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 9. 1997 m. spalio 21 d. Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 110/1997 (su pakeitimais ir papildymais 2003 m. liepos 15 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <<http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11246>> [žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.].
 10. 1998 m. birželio 17 d. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 199/200 (1260/1261) (su pakeitimais ir papildymais 2013 m. balandžio 1 dienai). Prieiga

- internetu (anglų kalba): <www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
11. 2002 balandžio 18 d. Moldovos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 985 (su pakeitimais ir papildymais 2015 m. gruodžio 3 dienai). Prieiga internetu (rusų kalba): <<http://lex.justice.md/ru/331268/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 12. 1996 m. birželio 13 d. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas Nr. 63-Φ3 (su pakeitimais ir papildymais 2015 m. gruodžio 30 dienai). Prieiga internetu (rusų kalba): <<http://base.garant.ru/10108000/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 13. 2008 m. gegužės 20 d. Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 2296. Prieiga internetu: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 14. 2005 m. liepos 2 d. Slovakijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 300/2005 (su pakeitimais ir papildymais 2005 m. gegužės 20 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 15. 1995 m. balandžio 21 d. Suomijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais 2009 m. gruodžio 22 d.). Prieiga internetu (anglų kalba): <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=208154> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 16. 1998 m. Tadžikistano Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais 2014 m. liepos 26 dienai). Prieiga internetu (rusų kalba): <<http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 17. 2001 m. rugsėjo 1 d. Ukrainos baudžiamasis kodeksas. (su pakeitimais ir papildymais 2010 m. rugsėjo 23 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/16257/preview>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 18. 1994 m. rugsėjo 22 d. Uzbekistano Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. 2012-XII (su pakeitimais ir papildymais 2015 m. rugpjūčio 20 dienai). Prieiga internetu (rusų kalba): <http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
 19. 2012 m. birželio 25 d. Vengrijos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. C/2012. Prieiga internetu (anglų kalba): <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

1.6. Kiti užsienio valstybių įstatymai:

1. Pilnas Rusijos Imperijos įstatymų rinkinys. Antrasis leidimas, 20 tomo (1845 m.) I dalis, įstatymai Nr. 18573-19303 (rus. *Полное собрание законов Российской империи. Второе собрание (1825 - 1881). Том 20 (1845) Часть 1, Законы 18573 - 19303*). Prieiga internetu: <http://www.nlr.ru/e-res/law_r/coll.php?part=263> [žiūrėta 2016 m. balandžio 14 d.].
2. Pilnas Rusijos Imperijos įstatymų rinkinys. Trečiasis leidimas, 31 tomo (1911 m.) I dalis, įstatymai Nr. 34629 - 36390 (rus. *Полное собрание законов Российской империи. Третье собрание (1881 - 1913). Том 31 (1911), Часть 1, Законы 34629 - 36390*). Prieiga internetu: <http://www.nlr.ru/e-res/law_r/coll.php?part=1423> [žiūrėta 2016 m. balandžio 14 d.].
3. 1911 kovo 20 d. Valstybės Dūmos ir Valstybės Tarybos patvirtintas „Įstatymas apie autorių teises“ (rus. *Закон Об авторском праве. Одобрен Государственной Думою и Государственным Советом и Высочайше утвержден 20 марта 1911 года*). Iš *Trečiojo Pilno Rusijos imperijos įstatymų rinkinio XXXI tomo*, įstatymas Nr. 54955, p. 194. Prieiga internetu: <http://www.nlr.ru/e-res/law_r/content.html> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.].
4. 1922 m. gegužės 26 d. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais 1923 m. balandžio 1 d.) (rus. *Уголовный кодекс Российской Социалистической Федеративной Советской Республики редакции 1922 года (с изменениями по состоянию на 1 апреля 1923 года)*). Prieiga internetu: <<http://opentextnn.ru/censorship/russia/sov/law/tsik/?id=4064>> [žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.].
5. 1926 m. sausio 22 d. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas su pakeitimais ir papildymais 1957 m. kovo 1 d. Nr. СУ N 80, ст. 600. (rus. *Уголовный кодекс Российской Социалистической Федеративной Советской Республики редакции 1926 года (с изменениями по состоянию на 1 марта 1957 года)*). Prieiga internetu: <<http://docs.cntd.ru/document/901757374>> [žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.].
6. 1965 m. rugsėjo 9 d. Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas Nr. 3714 (su pakeitimais ir papildymais 2013 m. spalio 1 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_urhg/> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
7. 1992 m. liepos 1 d. Prancūzijos Respublikos intelektinės nuosavybės kodeksas Nr. FR465 (su pakeitimais ir papildymais 2006 m. kovo 1 dienai). Prieiga internetu

(anglų kalba): <https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1959/13723/versio n/3/file/Code_35.pdf> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.].

8. 1994 m. vasario 4 d. Lenkijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas Nr. 83 (su pakeitimais ir papildymais 2010 m. spalio 21 dienai). Prieiga internetu: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=129377> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
9. 2000 m. birželio 30 d. Lenkijos pramoninės nuosavybės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais 2007 m. birželio 29 dienai). Prieiga internetu (anglų kalba): <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=194987#LinkTarget_558> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].

2. Specialioji literatūra:

2.1. Vadovėliai ir monografijos

1. ABRAMAVIČIUS, A., *et. al. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2001.
2. ABRAMAVIČIUS, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (II knyga),* Vilnius: Registrų centras, 2009.
3. BIRŠTONAS, R. *et al. Intelektinės nuosavybės teisė.* Vilnius: Registrų centras, 2010.
4. GHIDINNI, G. *Innovation, Competition and Consumer Welfare in Intellectual Property Law.* Massachusetts: Edward Elgar publishing, Inc., 2010.
5. MAKSIMAITIS, M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 m. Vilnius: Justitia, 2001.
6. MAKSIMAITIS, M., VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija.* Vilnius: Justitia, 1997.
7. MERKYS, A. *Lietuvos įstatymai.* Sistemizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Pirmas leidinys (ligi 1922 m. sausio 1 d.), Kaunas: 1922 m.
8. MILLER, A. R., DAVIS, M. H. *Intellectual property. Patents, Trademarks, and Copyright.* St. Paul, Min.: West group, 2000.
9. MIZARAS, V. *Autorių teisė. I tomas, monografija.* Vilnius: Justitia, 2008.
10. MIZARAS, V. *Autorių teisė. II tomas, monografija.* Vilnius: Justitia, 2009.
11. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga,* Vilnius: Justitia, 2006.
12. ROBINZONAS, J. *Lietuvos įstatymai.* Sistemiška visų paskelbtų ir galiojančių įstatymų, įsakymų, taisyklių ir instrukcijų apžvalga. Kaunas: Spaudos fondas, 1940.
13. STONKIENĖ, M. *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė. Mokomoji knyga.* Vilnius: Europos socialinio fondo agentūra, 2011.

14. USONIENĖ, J. *Autorių teisių perdavimo ypatybės*: Monografija. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2008.
15. VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

2.2. Straipsniai, disertacijos ir kiti rašto darbai

1. DRAKŠAS, R. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika. *Teisė*, 2004, Nr. 53.
2. BIELIŪNAS, E., ŠVEDAS, G. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių pavadinimai ir jų reikšmė. *Teisė*, 2013, Nr. 88, p. 41-52.
3. FEDOSIUK, O. Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė. *Jurisprudencija*, 2004, 60 (52).
4. KIŠKIS, M., ŠULIJA, G. Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse. *Teisė*, 2003, Nr. 49.
5. КОВАЛЬ, А. *Уголовная ответственность за нарушение прав интеллектуальной собственности: история и правовая перспектива*. 2005 m. balandžio 5 d. [interaktyvus]. Prieiga internetu (rusų kalba): <<http://patent.km.ua/rus/articles/i560>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.].
6. ЛЕПИНА, Т. Г., *Уголовно-правовая охрана интеллектуальной собственности*: Диссертация. Специальность 12.00.08 – уголовное право, криминология; уголовно-исполнительное право. Курск: Юго-Западный государственный университет, 2014. Prieiga internetu: <[http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.\[1\].pdf](http://msal.ru/common/upload/dissertatsiya_Lepinoy_T.G.[1].pdf)> [žiūrėta 2016 m. balandžio 3 d.].
7. МАКСИМАЙТИС, М. Rusijos teisės šaltiniai Lietuvoje 1918-1940 m. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): p. 403–418.
8. NAVICKIENĖ, A. Intelektinę nuosavybę reglamentuojantys teisiniai dokumentai XIX a. pirmosios pusės carų valdomoje Lietuvoje. *Knygotyra*, 2009, Nr. 53.
9. ПЕРЕЛЫГИН, К. Г. О месте интеллектуальной собственности в системе российского уголовного законодательства.¹ *Адвокатская практика*, 2005, N 5 [interaktyvus]. Prieiga internetu [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.]: <http://www.pravo.vuzlib.su/book_z2052_page_29.html>.
10. РОГОВА, Е. В. Уголовный проступок в дореволюционном законодательстве России. *Известия Иркутской государственной экономической академии* Nr 5,

- 2001, p. 145-148. Prieiga internetu: <<http://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnyy-prostupok-v-dorevoljucionnom-zakonodatelstve-rossii>> [žiūrėta 2016 m. kovo 31 d.].
11. ŠVEDAS, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
12. ŠVEDAS, P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 2010, 77.
13. ТИТОВ, С. Н. Эволюция уголовно-правового обеспечения охраны интеллектуальной собственности в России в дореволюционный период. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2013. № 10. Ч. 1, p. 177-179 [interaktyvus]. Prieiga internetu: <<http://www.gramota.net/materials/3/2013/10-1/46.html>> [žiūrėta 2016 m. kovo 31 d.].
14. USONIENĖ, J. Kūrinio originalumo samprata. *Jurisprudencija*, 2005, t. 78(70).
15. ХАНДЖИЕВ, А. Ф. Становление и развитие норм уголовного законодательства об охране интеллектуальной собственности в России. *Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал* Nr.1, 2012, p. 137-139; interaktyvus, prieiga internetu: <<http://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-norm-ugolovnogo-zakonodatelstva-ob-ohrane-intellektualnoy-sobstvennosti-v-rossii>> [žiūrėta 2016 m. balandžio 2 d.].

3. Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-649/2006 (*Teismų praktika* 26).
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 22 d. *Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga*.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija. 2007 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-412/2007.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2008.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-9/2009.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-218/2009.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2010.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-590/2010.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje T. V. v. AB „Žemprojektas“ Nr. 3K-3-536/2010.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija. 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-433/2012.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-6/2013.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje „Zbiga“ v. UAB „Gintaro baldai“ Nr. 3K-3-509/2013.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253/2014.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje P. B. v. VšĮ Kauno technologijos universitetas ir Z. M., R. J. B. Nr. 3K-3-551-611/2015 (S).
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB“ v. UAB „Būsto paskolų draudimas“, Nr. 3K-3-659-686/2015(S).
18. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Sanda“ ir VšĮ „INFOBALT autorinių teisių agentūra“ v. M. A. M., Nr. 2A-111/2003.
19. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2013 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3992-905/2013.
20. Kauno apylinkės teismas. 2014 m. balandžio 10 d. sprendimas civilinėje byloje P. B. v. VšĮ Kauno technologijos universitetas ir Z. M., R. J. B. Nr. 2-2558-773/2014.

21. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-363-81-2010.
22. Didžiosios Britanijos 1981 m. balandžio 8 d. House of Lords byla Rank Film Ltd v. Video Information centre Nr. [1982] AC 380.
23. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo teismo 1985 m. birželio 28 d. byla Dowling v. United States Nr. 473 U.S. 207.

4. Kiti šaltiniai:

1. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtos statistinės ataskaitos apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje. Prieiga internetu: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
2. Tarptautinio intelektinės nuosavybės aljanso (angl. *International Intellectual property alliance*) puslapis: <<http://www.iipa.com/special301.html>> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].
3. *International Intellectual Property Alliance 2003 Special 301 Report*. Dokumentas internetu (anglų kalba): <www.iipa.com/rbc/2003/2003SPEC301LITHUANIA.pdf> [žiūrėta 2016 m. vasario 24 d.].
4. Pasaulio prekybos organizacijos (PPO, angl. *WTO*) internetinis puslapis, organizacijos narių sąrašas ir žemėlapis. Nuoroda: <https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/org6_map_e.htm> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
5. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos tinklalapis. Nuoroda: <<http://www.wipo.int/wipolex/en/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 25 d.].
6. 2015 m. spalio 22 d. Danguolės Bikmanaitės, Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM Informacijos apdorojimo ir statistikos skyriaus vyriausiosios specialistės, elektroninė korespondencija. Iš 2015 m. spalio 22 d. *Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita* (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu) [interaktyvus]. Prieiga internetu: <[https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_redaguota%20\(2\).pdf](https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_redaguota%20(2).pdf)> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].
7. *Dabartinis lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002) [interaktyvus] (2005), nuoroda internetu <<http://www.lkz.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].
8. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. Prieiga internetu: <<http://www.zodziai.lt/>> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

SANTRAUKA

AUTORYSTĖS PASISAVINIMO SUDĖTIES ANALIZĖ

Šiame darbe analizuojama autorystės pasisavinimo sudėtis ir su jos požymiais susiję probleminiai veikos kvalifikavimo aspektai. Lietuvos baudžiamasis teisinis nusikaltimų intelektinei nuosavybei reguliavimas ir jo sistema bei dabartinis BK 191 straipsnio dispozicijos tinkamumas vertinami praktiniu, doktrininu, istoriniu ir lyginamuoju aspektais. Darbe taip pat pateikiama iki šiol baudžiamosios teisės doktrinoje atskirai neanalizuota autorystės pasisavinimo sudėties istorinė raida, aprašant straipsnio dispozicijas ir jų pakeitimus nuo carinės Rusijos laikų iki šių dienų. Paskutinėje darbo dalyje pateikiami autorystės pasisavinimo atirbojimo nuo panašių nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų kriterijai.

SUMMARY

ANALYSIS OF CORPUS DELICTI OF AUTHORSHIP MISAPPROPRIATION

This article analyses *corpus delicti* of authorship misappropriation as well as problem aspects of its legal qualification related to the elements of the crime. The quality of legal regulation in Lithuanian Criminal code of authorship misappropriation and the system of crimes against intellectual property in general, is evaluated using national doctrinal, practical, historical and comparative analysis of various foreign countries' criminal laws. Article also analyses historical development of disposition of authorship misappropriation from Tsarist Russia times to the present day, hitherto never separately analysed by the criminal law doctrine. Lastly, the article presents criteria of dissociation of authorship misappropriation and similar criminal offenses and other violations of law.

PRIEDAI

1 lentelė Užregistruotų nusikalstamų veikų ir išnagrinėtų bylų pagal BK XXIX skyriaus straipsnius statistika

Metai	191 str.	192 str.	193 str.	194 str.	195 str.
2003 m.	3	80	1	1	0
2004 m.	3	122		2	3
2005 m.	1	101	1	1	2
2006 m.	2	93		1	1
2007 m.	1	76		1	2
2008 m.		60		1	1
2009 m.	2	30		2	1
2010 m.		35		1	2
2011 m.	2	15			4
2012 m.		16		2	2
2013 m.	1	14			1
2014 m.	2	12		1	1
2015 m.	0	7			3
Iš viso:	17	661	2	13	23
Iš jų išnagrinėta:	7	391	0	4	2

Sudaryta autorės, remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos duomenimis ir 2015 m. spalio 22 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu) [interaktyvus]. Prieiga internetu:

<[https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_re_daguota%20\(2\).pdf](https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ataskaita_Kult%C5%ABros%20ministerija_20151022_re_daguota%20(2).pdf)> [žiūrėta 2016 m. kovo 28 d.].

2 lentelė. Duomenys apie užregistruotų nusikalstamų veikų pagal BK 191 straipsnį
„Autorystės pasisavinimas“ tyrimo baigtį

Metai	Užregistruota nusikalstamų veikų	Tyrimo rezultatai				
		BPK 220 str.	BPK 418 str.	Nutraukta BPK 3 str. pagr.	Nutraukta BPK 212 str. pagr.	Sustabdyta BPK 3 str. 1 ž. 1 d.
2003	3	2		1		
2004	3			2		
2005	1		1	2		
2006	2			1		
2007	1					
2008		2		2		
2009	2					
2010					2	
2011	2	2	2	1		
2012				1		
2013	1				1	
2014	2			1		1
2015	0			4		
Iš viso	17	6	3	13	3	1
Suma	17	26				

Sudaryta autorės, remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos duomenimis.²³⁴ Pastaba: 2003-2015 metų statistika dėl užbaigtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus įtraukia ir tuos tyrimus, kurie buvo pradėti dar iki naujų BK ir BPK įsigaliojimo, todėl komentuojamu laikotarpiu nutraukta daugiau tyrimų, negu jų pradėta.

²³⁴ Skirtinguose šaltiniuose dėl nežinomų priežasčių nurodomi kardinaliai skirtingi statistiniai duomenys dėl užregistruotų nusikalstamų veikų pagal BK 191 straipsnį. Pvz., 2015 m. spalio 22 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaitoje (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu) nurodoma, kad 2003 m. užregistruotų nusikalstamų veikų buvo 6, 2013 m. – 14, o 2015 – 2, o iš viso susumavus užregistruotus autorystės pasisavinimus, kažkodėl nurodomas skaičius 33, nors tokiu atveju turėtų būti 35. Vis dėlto, nuspręsta remtis pirminiais viešai prieinamais duomenimis.

3 Lentelė. Baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą reglamentavimo dinamika nuo carinės Rusijos laikų iki šių dienų

Baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą reglamentavimo dinamika nuo 1832 m. iki 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso priėmimo	
Galiojimo laikas	Teisės aktas ir straipsnio formuluotė
Nuo 1832 m. sausio 31 d.	1832 m. sausio 31 d. patvirtintas Rusijos imperijos įstatymų sąvadas (rus. <i>Свод законов Российской империи</i>). XV tomo IV dalies „Apie nusikaltimus nuosavybei“ (rus. <i>глав IV "О подлоге в имуществе"</i>), esančios 10 skyriuje „Apie bausmes už nusikaltimus prieš turtą“ (rus. <i>раздел 10 "О наказаниях за преступления против прав на имущество"</i>) 742 straipsnis (šaltiniai su dispozicijos formuluote neprieinami).
Nuo 1845 m. rugpjūčio 15 d.	1845 m. rugpjūčio 15 d. Kriminalinių ir taisomųjų bausmių statuto (rus. <i>Уложение о наказаниях уголовных и исправительных</i>) ir Pilno Rusijos imperijos rinkinio (Том 20 (1845) : Часть 1 : Законы (18573 - 19303)) 2195 straipsnis (1866 m. ir 1885 m. Statuto redakcijoje – atitinkamai 1683 str.), Rusijos imperijos įstatymų sąvado 1857 m. redakcijos 2275-2279 straipsniai. «Если кто, присвоивъ себѣ чужое произведеніе словесности, наукъ, искусствъ или художествъ, издастъ оное подъ своимъ именемъ, то онъ, сверхъ обязанности вознаградить сочинителя или художника за всѣ причиненные ему ущербы и убытокъ, подвергается: лишенію всѣхъ особенныхъ, лично и по состоянію присвоенныхъ ему, правъ и преимуществъ и ссылкѣ на житье въ одну изъ отдаленныхъ губерній, кромѣ Сибирскихъ, съ заключеніемъ на время отъ шести мѣсяцевъ до одного года, или, будетъ онъ по закону не изытъ отъ приказанной тѣлесныхъ, отдачѣ в работчій домъ на время отъ одного года к двухъ лѣтъ» . Vertimas: „Jeigu kas, pasisavins sau svetimą žodinį, mokslo, meno arba dailės kūrinį, išleis jį savo vardu, tai jis privalės padengti kūrėjui arba menininkui visus patirtus nuostolius ir netektis, baudžiama: Atimant visas ypatingas asmenines ir dėl statuso jam suteiktas teises ir privilegijas, išstremiant gyventi į vieną iš tolimiausių gubernijų, išskyrus Sibiro, įkalinant laikinai nuo 6 mėnesių iki 1 metų arba, jeigu jis yra pagal įstatymą nebaudžiamas kūno bausmėmis, jis atiduodamas viešiesiems darbams nuo 1 iki 2 metų.“
Nuo 1903 m. kovo 22 d. iki 1911 m. kovo 20 d.	1903 m. kovo 22 d. Rusijos imperijos baudžiamasis statutas (rus. <i>Уголовное Уложение</i>). ²³⁵ Su pakeitimais ir papildymais Baudžiamasis statutas galiojo iki 1940 m. birželio 15 d. ir Vokiečių okupacijos metu tarp 1941 m. liepos 2 d. ir 1944 m. „Глава тридцать пятая. О преступныхъ дѣяніяхъ противъ правъ авторскихъ и привилегій на изобрѣтенія. 620. Виновный въ самовольномъ пользованіи, вполнѣ или частью, чужимъ правомъ литературной, музыкальной или художественной собственности, наказывается: арестомъ или денежною пенею не свыше пятисотъ рублей. Если такое пользованіе симъ правомъ учинено самовольнымъ изданіемъ или размноженіемъ, съ цѣлью сбыта, произведенія литературнаго, музыкальнаго или художественнаго, то виновный наказывается: заключеніемъ въ тюрьмѣ. Если же виновный самовольно издалъ чужое литературное, музыкальное или художественное произведеніе подъ своимъ именемъ, то онъ наказывается: заключеніемъ въ тюрьмѣ на срокъ не ниже трехъ мѣсяцевъ.“

²³⁵ 1903 m. Baudžiamasis statutas pdf formatu prieinamas internetu: <https://vk.com/doc54366131_327310335?hash=4fc9996e44289b48ca&dl=5342a6a04dafb62087> [žiūrėta 2016 m. balandžio 10 d.]

	<p>Vertimas: 35 dalis. Apie nusikalstamus darbus prieš autorių teises ir išradimų privilegijas. 620 . Kaltasis, savavališkai naudojėsis visa ar dalimi svetimos literatūros, muzikos arba meno nuosavybės teise, baudžiamas: areštu arba pinigine bauda ne daugiau 500 rublių. Jei toks naudojimas šia teise įvykdomas savavališku išleidimu arba padauginimu literatūros, muzikos ar meno kūrinio su tikslu realizuoti, tai kaltasis baudžiamas: kalėti kalėjime. Jeigu kaltasis savavališkai išleido svetimą literatūros, muzikos arba meno kūrinį savo vardu, tai jis baudžiamas: kalėti kalėjime ne mažiau kaip 3 mėnesių laikotarpiui.</p>
Nuo 1911 m. kovo 20 d. iki 1919 m. kovo 5 d.	<p>1911 kovo 20 d. Valstybės Dūmos ir Valstybės Tarybos patvirtintas „Įstatymas apie autorių teises“, kuriuo pakeičiami ir 1903 m. kovo 22 d. patvirtinto Baudžiamojo statuto 620 ir 620 straipsniai (rus. <i>Закон Об авторском праве. Одобрен Государственной Думою и Государственным Советом и Высочайше утвержден 20 марта 1911 года</i>).²³⁶</p> <p>„V. Статьи 620 и 622 Высочайше утвержденного, 22 Марта 1903 года, Уголовного Уложения (П. С. 3. № 22704) изложить следующим образом:</p> <p>620. Виновный въ умышленномъ нарушеніи чужаго авторскаго права наказываеця: арестомъ или денежною пененю не свыше пятисотъ рублей. Если нарушеніе сего права учинено самовольнымъ изданіемъ или размноженіемъ произведенія, съ цѣлью его цбыта, то виновный наказываеця: заключеніемъ въ тюрьмѣ. Если же виновный самовольно издалъ чужое произведеніе подъ своимъ именемъ, то онъ наказываеця: заключеніемъ въ тюрьмѣ на срокъ не ниже трехъ мѣсяцевъ.“</p> <p>Vertimas: V. Straipsniai 620 ir 622, patvirtinti 1903 m. kovo 22 d. Baudžiamojo statuto (P. R. Nr. 22704), išdėstyti tokiu būdu: 620. Kaltasis sąmoningu svetimų autorinių teisių pažeidimu, baudžiamas: areštu arba pinigine bauda ne daugiau kaip 500 rublių. Jeigu pažeidimai šios teisės padaromi savavališkai išleidžiant arba padauginant kūrinį, turint tikslą jį realizuoti, tuomet kaltasis baudžiamas: kalėti kalėjime. Jeigu kaltasis savavališkai išleido svetimą kūrinį savo vardu, tuomet jis baudžiamas: kalėti kalėjime ne mažesniai nei 3 mėn. laikotarpiui.</p>
Nuo 1919 m. kovo 5 d.	<p>1919 m. kovo 5 d. Valstybės Tarybos priimtas ir patvirtintas įstatymas „Baudžiamojo kodekso papildas“ (Lietuvos Valstybės Žinios, 1919, N 4.).</p> <p>„1. Piniginės pabaudos, paskirtos Baudžiamajam Kodekse, šiuo keturis kart padidinamos. 2. Už nusikalstamus darbus, už kuriuos Baudžiamajam Kodekse yra paskirtas tik areštas, arba kalėti kalėjime, gali būti paskirta dar ir piniginė nuobauda: Taikos Teisėjo – iki dešimčiai tūkstančių (10.000) markių, Apygardos Teismo iki šimto tūkstančių (100.000) mk.“</p>
Nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. liepos 2 d. ir nuo 1944 m. iki 1961 m. birželio 26 d.	<p>1922 m. birželio 1 d. RTFSR baudžiamojo kodekso, vėliau jį pakeitusio 1926 m. priimto ir 1927 sausio 1 d. įsigaliojusio RTFSR baudžiamojo kodekso, galiojimo metu nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. liepos 2 d. ir nuo 1944 m. iki 1961 m. birželio 26 d. autorystės pasisavinimas kriminalizuotas nebuvo.</p>

²³⁶ Trečiasis Pilnas Rusijos imperijos įstatymų rinkinys, XXXI tomo įstatymas Nr. 54955, p. 194. Visas Pilno Rusijos Imperijos įstatymų rinkinio normas galima rasti internetu: <http://www.nlr.ru/eres/law_r/content.html> [žiūrėta 2016 m. balandžio 12 d.].

Baudžiamosios atsakomybės už autorystės pasisavinimą reglamentavimo dinamika nuo 1961 m. LTSR BK iki šių dienų	
Galiojimo laikas	Straipsnio formuluotė (suvestinė redakcija)
Pakeitimo data	Pakeitimo įstatymas ir jo formuluotė
Nuo 1961-09-01 Iki 1982-12-31	<p>1961 m. birželio 26 d. įstatymu patvirtintas Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vyriausybės žinios, 1961-01-01, Nr. 18-148.</p> <p>1961 m. BK 142 straipsnis. Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas Svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimas savo vardu ar kitoks tokio kūrinio autorystės pasisavinimas arba neteisėtas jo atgaminimas ar paskleidimas, taip pat privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium – baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių.</p> <p>Svetimo išradimo ar Racionalizacinio pasiūlymo autorystės pasisavinimas arba privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium, taip pat be išradėjo sutikimo paskelbimas išradimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, – baudžiami laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių.</p>
Pakeitimas 1982 m. gruodžio 29 d. įsaku Nr. X-2767	<p>1982 m. gruodžio 29 d. Lietuvos TSR Aukščiausiosios tarybos prezidiumo įsakas „Dėl pakeitimų ir papildymų Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse“ Nr. X-2767. <i>Vyriausybės žinios</i>, 1982-12-31, Nr. 36-400.</p> <p>„44. 142 straipsnio: a) pirmojoje dalyje žodžius „laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių“ pakeisti žodžiais „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda iki trijų šimtų rublių“; a) antrojoje dalyje žodžius „laisvės atėmimu iki vienerių metų, arba pataisos darbais tam pačiam laikui, arba bauda iki penkių šimtų rublių“ pakeisti žodžiais „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda iki trijų šimtų rublių““</p>
Nuo 1983-01-01 Iki 1994-08-04	<p>1961 m. BK 142 straipsnis. Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas Svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimas savo vardu ar kitoks tokio kūrinio autorystės pasisavinimas arba neteisėtas jo atgaminimas ar paskleidimas, taip pat privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium – baudžiami „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda iki trijų šimtų rublių“; Svetimo išradimo ar Racionalizacinio pasiūlymo autorystės pasisavinimas arba privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium, taip pat be išradėjo sutikimo paskelbimas išradimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, – baudžiami „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda iki trijų šimtų rublių“.</p>
Pakeitimas 1994 m. liepos 19 d. įstatymu Nr. I-551	<p>1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“ Nr. I-551. <i>Valstybės žinios</i>, 1994-08-05, Nr. 60-1182.</p> <p>„59. Iš 142 straipsnio pirmosios ir antrosios dalių sankcijų, 199³, 215, 221, 232⁷, 238, 242, 245 straipsnių sankcijų, iš 124, 140¹, 218, 222, 231, 231³, 237, 243, 245¹, 247, 249¹ straipsnių pirmųjų dalių sankcijų, iš 196¹, 217¹, 230¹, 239 straipsnių antrųjų dalių sankcijų išbraukti žodžius „iki trijų šimtų rublių“.“</p>
Nuo 1994-08-05 Iki 2000-05-09	<p>1961 m. BK 142 straipsnis. Autoriaus ir išradėjo teisių pažeidimas Svetimo mokslinio, literatūros, muzikos ar dailės kūrinio išleidimas savo vardu ar kitoks tokio kūrinio autorystės pasisavinimas arba neteisėtas jo atgaminimas ar paskleidimas, taip pat privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium – baudžiami „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda“; Svetimo išradimo ar Racionalizacinio pasiūlymo autorystės pasisavinimas arba privertimas jo autoriaus pripažinti kitą asmenį bendraautorium, taip pat be išradėjo sutikimo paskelbimas išradimo, kol jis dar nepareikštas nustatyta tvarka, – baudžiami „pataisos darbais iki dvejų metų arba bauda“.</p>

Pakeitimas 2000 m. balandžio 20 d. įstatymu Nr. VIII-1646.	2000 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymas Nr. VIII-1646. Valstybės žinios, 2000-05-10, Nr. 38-1054.
Nuo 2000-05-10 Iki 2003-04-30	142 straipsnis. Autorystės teisės pasisavinimas Svetimo literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies ar išradimo išleidimas arba viešas paskelbimas savo vardu – baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų arba bauda. Literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba išradimo autoriaus privertimas pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisių pasinaudojant tarnybos padėtimi arba grasinant autoriui ar jo artimiesiems smurtu, turto sunaikinimu ar sužalojimu arba kompromituojančių žinių paskelbimu – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų arba bauda.“
Pakeitimas: Nauja BK redakcija (Nr. VIII-1968)	2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
Nuo 2003-05-01 Iki 2004-02-13	191 straipsnis. Autorystės pasisavinimas 1. Tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinį arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. 2. Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.
Pakeitimas 2004 m. sausio 29 d. įstatymu Nr. IX-1992.	2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198(1) ir 198(2) straipsniais įstatymas Nr. IX-1992. Valstybės žinios, 2004-02-14, Nr. 25-760. 3 straipsnis. 191 straipsnio papildymas 3 dalimi „3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.“
Nuo 2004-02-14 Iki 2009-07-22	191 straipsnis. Autorystės pasisavinimas 1. Tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo, meno ar kitokį kūrinį arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. 2. Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio ar jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. 3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo
Pakeitimas 2009 m. liepos 9 d. įstatymu Nr. Nr. XI-330.	2009 m. liepos 9 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170-1 straipsniu įstatymas Nr. XI-330. Valstybės žinios, 2009-07-23, Nr. 87-3663.
Nuo 2009-07-23 Iki dabar.	191 straipsnis. Autorystės pasisavinimas 1. Tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. 2. Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsisakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. 3. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

**4 lentelė. Išnagrinėta baudžiamųjų bylų pagal 2000 metų Lietuvos Respublikos
baudžiamojo kodekso redakciją**

Metai	BK 191 str. 1 dalis	BK 191 str. 2 dalis	BK 191 str. 3 dalis
2003 metais	2	-	-
2004 metais	-	-	-
2005 metais	1	-	-
2006 metais	1	-	-
2007 metais	-	-	-
2008 metais	-	-	-
2009 metais	-	-	-
2010 metais	1	-	-
2011 metais	-	-	-
2012 metais	-	-	-
2013 metais	2	-	-
2014 metais	-	-	-
2015 metais iki 2015-10-20	-	-	-

Sudaryta autorės pagal 2015 m. spalio 22 d. Danguolės Bikmanaitės, Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM Informacijos apdorojimo ir statistikos skyriaus vyriausiosios specialistės, elektroninė korespondencija. Iš *2015 m. spalio 22 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita* (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu). Pastaba: Statistiniai skaičiai nesueina su žodine ataskaita ir kitoje lentelėje – lentelės duomenimis išnagrinėtų bylų pagal BK 191 straipsnio 1 dalį yra 7, tačiau komentare nurodoma, kad bylų buvo 6.

**5 lentelė. Užregistruotų nusikaltimų pagal 1961 metų baudžiamojo kodekso 142
straipsnį statistika nuo 1995 m. iki 2002 m.**

Metai	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Užregistruota nusikaltimų	4	0	0	1	0	13	21	21

Sudaryta pagal 2015 m. spalio 22 d. Danguolės Bikmanaitės, Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM Informacijos apdorojimo ir statistikos skyriaus vyriausiosios specialistės, elektroninė korespondencija. Iš *2015 m. spalio 22 d. Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimo ataskaita* (parengė E. Ivanauskienė Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu).